

prigoda.hr

JAČANJE
RAZVOJNIH
KAPACITETA
PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE

Analiza sektora

I. Sektor Profesionalne i poslovne usluge

II. Sektor Tehnologija i inovacije

III. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom

IV. Sektor Zdravlje

Zagreb, studeni 2020.

Euro ekspertiza j.d.o.o. i Inženjerski biro d.o.o.

Voditeljica projekta:

dr. sc. Irena Đokić

Autori:

dr. sc. Katarina Bačić

Zrinka Mlinarević, MA

Ines Jagešić, struč. spec. oec.

Ivan Perić, dipl. ing.

Naručitelj: Javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“

Ciottina 17/b, 51 000 Rijeka

OIB: 92055146047

Odgovorni predstavnik Naručitelja: Vedran Kružić, mag. oec.

Izvršitelj: Euro ekspertiza j.d.o.o. i Inženjerski biro d.o.o.

Euro ekspertiza j.d.o.o., Novačka 36, 10 000 Zagreb

OIB: 29733376297

Inženjerski biro d.o.o

Heinzelova 4a, 10 000 Zagreb

OIB: 84170114747

Odgovorni predstavnik Izvršitelja: dr. sc. Marijana Sumpor

Sadržaj

Popis slika	5
Popis tablica	5
Uvod	8
Analiza sektora	10
1.1. Sektor Profesionalne i poslovne usluge	10
1.1.1. Obuhvat sektora Profesionalne i poslovne usluge prema NKD-u 2007.	10
1.1.2. Aktualni trendovi i utjecaj tehnologije na profesionalne i poslovne usluge	13
1.1.3. Osnovni ekonomski pokazatelji sektora – Republika Hrvatska i županije.....	14
1.3. Analiza sektora Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji	16
1.1.4. Analiza djelatnosti unutar sektora Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji	20
1.1.5. Vodeća trgovačka društva u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji	23
1.1.5.1. J – Informacije i komunikacije	23
1.1.5.2. M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	23
1.1.5.3. N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	24
1.1.5.4. R – Umjetnost, zabava i rekreacija	25
1.1.6. Perspektiva sektora Profesionalne i poslovne usluge	26
1.2. Sektor Tehnologija i inovacije.....	27
1.2.1. Obuhvat sektora Tehnologija i inovacije prema NKD-u 2007.	28
1.2.2. Aktualni trendovi i primjena tehnologija i inovacija u gospodarstvu.....	30
1.2.3. Osnovni ekonomski pokazatelji sektora – Republika Hrvatska i županije.....	31
1.2.4. Analiza sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji.....	33
1.2.5. Analiza djelatnosti unutar sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji ..	38
1.2.6. Vodeća trgovačka društva u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji .	40
1.2.6.1. C – Prerađivačka industrija.....	40
1.2.6.2. J – Informacije i komunikacije	41
1.2.6.3. M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	41
1.2.7. Perspektiva sektora Tehnologija i inovacije	42
1.3. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom	43
1.3.1. Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom.....	43
1.3.2. Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom – obuhvat sektora.....	44
1.3.3. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj.....	46
1.3.3.1. Osnovni ekonomski pokazatelji sektora.....	46

1.3.3.2.	Osnovni financijski pokazatelji sektora	46
1.3.4.	Trendovi sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj.....	47
1.3.5.	Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom Primorsko-goranske županije	48
1.3.5.1.	Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji.....	49
1.3.5.2.	Trendovi pokazatelja po područjima sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji	50
1.3.5.3.	Usporedba sastavnica sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji	59
1.4.	Sektor Zdravlje	60
1.4.1.	Trendovi u sektoru Zdravlje – Hrvatska i svijet	60
1.4.2.	Sektor Zdravlje – obuhvat sektora	62
1.4.3.	Značenje sektora Zdravlje u gospodarstvu Republike Hrvatske.....	63
1.4.3.1.	Trendovi sektora u Republici Hrvatskoj	63
1.4.4.	Sektor Zdravlje Primorsko-goranske županije.....	64
1.4.4.1.	Trendovi u sektoru Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji.....	65
1.4.4.2.	Trendovi pokazatelja po sastavnicama sektora Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji.....	66
1.4.4.3.	Usporedba sastavnica sektora Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji.....	76
	Popis izvora.....	77

Popis slika

Slika 1. Pravni subjekti prema veličini u 2019. godini – gospodarstvo Republike Hrvatske i sektor Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj.....	14
Slika 2. Broj poduzetnika i zaposlenih u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u 2019. godini po županijama	15
Slika 3. Pravni subjekti u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji prema veličini u 2019. godini.....	17
Slika 4. Novostvorena vrijednost po zaposlenome u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019., u kunama	19
Slika 5. Odnos prihoda i dobiti u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini.....	22
Slika 6. Bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu u satavnicima sektora Poslovne i profesionalne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	22
Slika 7. Pravni subjekti prema veličini u 2019. godini	31
Slika 8. Broj poduzetnika i zaposlenih u sektoru Tehnologija i inovacije u 2019. godini po županijama	31
Slika 9. Pravni subjekti u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji prema veličini u 2019. godini	34
Slika 10. Kretanje novostvorene vrijednosti po zaposlenome u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.....	35
Slika 11. Odnos prihoda i dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	39
Slika 12. Bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	39
Slika 13. Prihodi i dobit u području Zgrade i infrastruktura u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.....	55

Popis tablica

Tablica 1. Ekonomski pokazatelji za gospodarstvo Republike Hrvatske i sektor Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj u 2019. godini	14
Tablica 2. Financijski pokazatelji sektora Profesionalne i poslovne usluge u 2019. godini.....	16
Tablica 3. Broj poduzetnika u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u 2019. godini	16
Tablica 4. Struktura vlasništva pravnih subjekata u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	17
Tablica 5. Financijski pokazatelji u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini.....	18
Tablica 6. Kretanje ekonomskih pokazatelja u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji.....	20
Tablica 7. Pokazatelji po područjima djelatnostima unutar sektora Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini.....	21
Tablica 8. Rang-lista prema prihodima u djelatnosti informacija i komunikacija	23
Tablica 9. Rang-lista prema dobiti u djelatnosti informacija i komunikacija.....	23
Tablica 10. Rang-lista prema prihodima u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima	24
Tablica 11. Rang-lista prema dobiti u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima	24

Tablica 12. Rang-lista prema prihodima u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima.....	24
Tablica 13. Rang-lista prema dobiti u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima.....	25
Tablica 14. Rang-lista prema prihodima u djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije	25
Tablica 15. Rang-lista prema dobiti u djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije.....	25
Tablica 16. Ekonomski pokazatelji u 2019. godini.....	31
Tablica 17. Financijski pokazatelji sektora Tehnologija i inovacije u 2019. godini.....	33
Tablica 18. Struktura vlasništva pravnih subjekata u sektoru Tehnologija i inovacije u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	34
Tablica 19. Financijski pokazatelji u sektoru Tehnologija i inovacije u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	34
Tablica 20. Kretanje ekonomskih pokazatelja unutar sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.	37
Tablica 21. Pokazatelji prema djelatnosti u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini.....	38
Tablica 22. Rang-lista prema prihodima u sektoru Tehnologija i inovacije u prerađivačkoj industriji.....	40
Tablica 23. Rang-lista prema dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u prerađivačkoj industriji.....	40
Tablica 24. Rang-lista prema prihodima u sektoru Tehnologija i inovacije u djelatnosti informacija i komunikacija	41
Tablica 25. Rang-lista prema dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u djelatnosti informacija i komunikacija	41
Tablica 26. Rang-lista prema prihodu u sektoru Tehnologija i inovacije u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima	42
Tablica 27. Rang-lista prema dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima	42
Tablica 28. Ekonomski pokazatelji sektora u Republici Hrvatskoj u 2019. godini.....	46
Tablica 29. Financijski pokazatelji sektora u Republici Hrvatskoj u 2019. godini.....	46
Tablica 30. Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2015. – 2019.....	47
Tablica 31. Udio sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom Primorsko-goranske županije u istom sektoru Republike Hrvatske u 2019. godini.....	48
Tablica 32. Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.....	49
Tablica 33. Trendovi u području Energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.	51
Tablica 34. Najznačajniji aktivni poduzetnici u području Energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini.....	51
Tablica 35. Trendovi u području Prijevoz u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.....	53
Tablica 36. Najznačajniji aktivni poduzetnici u području Prijevoz u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	54
Tablica 37. Trendovi u području Zgrade i infrastruktura u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.....	55
Tablica 38. Najznačajniji aktivni poduzetnici u području Zgrade i infrastruktura u 2019. godini.....	56

Tablica 39. Trendovi u području Voda u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.....	57
Tablica 40. Najznačajniji aktivni poduzetnici u ovom području u 2019. godini	58
Tablica 41. Usporedba pokazatelja po područjima koja pripadaju sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini.....	59
Tablica 42. Značenje sektora Zdravlje u Republici Hrvatskoj u 2019. godini	63
Tablica 43. Trendovi u sektoru Zdravlje u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2015. – 2019.	64
Tablica 44. Udio sektora Zdravlje Primorsko-goranske županije u sektoru Zdravlje Republike Hrvatske u 2019. godini.....	65
Tablica 45. Trendovi u sektoru Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.....	65
Tablica 46. Trendovi u uzgoju bilja za uporabu u farmaciji, aromatskog, začinskog i ljekovitog bilja u Primorsko-goranskoj županiji	66
Tablica 47. Aktivni poduzetnici u ovoj djelatnosti.....	67
Tablica 48. Trendovi u djelatnosti proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka u Primorsko-goranskoj županiji.....	67
Tablica 49. Aktivni poduzetnici u proizvodnji osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka u Primorsko-goranskoj županiji.....	68
Tablica 50. Trendovi u skupni proizvodnje medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora u Primorsko-goranskoj županiji	69
Tablica 51. Najznačajniji aktivni poduzetnici u ovoj skupini.....	69
Tablica 52. Trendovi proračunskih korisnika u djelatnosti bolnica	70
Tablica 53. Trendovi u djelatnosti bolnica u Primorsko-goranskoj županiji.....	70
Tablica 54. Proračunski korisnici i njihovi ostvareni prihodi	71
Tablica 55. Poduzetnici u ovoj djelatnosti.....	71
Tablica 56. Proračunski korisnici i njihovi ostvareni prihodi	71
Tablica 57. Trendovi proračunskih korisnika u djelatnosti opće medicinske prakse	71
Tablica 58. Trendovi u djelatnosti opće medicinske prakse u Primorsko-goranskoj županiji.....	72
Tablica 59. Trendovi proračunskih korisnika u djelatnosti specijalističke medicinske prakse.....	73
Tablica 60. Trendovi u djelatnosti specijalističke medicinske prakse u Primorsko-goranskoj županiji	73
Tablica 61. Trendovi u djelatnosti stomatološke prakse u Primorsko-goranskoj županiji.....	74
Tablica 62. Trendovi u ostalim djelatnostima zdravstvene zaštite u Primorsko-goranskoj županiji	75
Tablica 63. Usporedba pokazatelja po djelatnostima koje pripadaju sektoru Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini	76

Uvod

Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 123/17) definira plan razvoja jedinice područne (regionalne) samouprave kao srednjoročni akt strateškog planiranja od značaja za područne (regionalne) samouprave kojim se definiraju posebni ciljevi za provedbu strateških ciljeva iz dugoročnih akata strateškog planiranja kao što su Nacionalne razvojne strategije, sektorske i višesektorske strategije. Pri izradi pojedinih elemenata Plana razvoja potrebno je oslanjati se na sljedeće važeće zakonske i podzakonske propise:

- Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 147/14, 123/17, 118/18)
- Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 123/17)
- Uredbu o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave („Narodne novine“, broj 89/18)
- Zakon o otocima („Narodne novine“, broj 116/18)
- Zakon o brdsko-planinskim područjima („Narodne novine“, broj 118/18), te
- Zakon o potpomognutim područjima („Narodne novine“, broj 118/18).

U slučaju izmjena i dopuna navedenih zakonskih i podzakonskih propisa, prilikom izrade Plana razvoja koriste se pozitivni propisi Republike Hrvatske.

Primorsko-goranska županija u obvezi je izrade Plana razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2021. do 2027. godine. Plan razvoja je srednjoročni akt strateškog planiranja od značaja za jedinicu područne (regionalne) samouprave koji se donosi umjesto županijskih razvojnih strategija koje su se izrađivale u prethodnim razdobljima sukladno Zakonu o regionalnom razvoju. Plan razvoja mora biti usklađen s nacionalnim planovima i prostornim planovima koji se donose na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.

Cilj Plana razvoja Primorsko-goranske županije 2021. do 2027. godine (Plan razvoja PGŽ) je omogućiti usmjeravanje daljnjega gospodarskog rasta i daljnje unapređenje kvaliteta života u Primorsko-goranskoj županiji sukladno načelima održivog razvoja, uz izjednačavanje razvijenosti mikroregija (Gorski kotar, Otoci, Priobalje).

Nositelj izrade Plana razvoja PGŽ, na temelju Uredbe o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave („Narodne novine“, broj 89/18) je Primorsko-goranska županija, a izrađivač, odnosno koordinator izrade je javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“. Uredbom o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave propisan je obvezni sadržaj plana razvoja jedinice područne (regionalne) samouprave. Plan razvoja se, na temelju Zakona o sustavu strateškog planiranja srednjoročnih akata i upravljanja razvojem Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 123/17), donosi za razdoblje od sedam godina te mora biti usklađen sa strateškim dokumentima više razine, kao što su na primjer Prostorni plan Primorsko-goranske županije, Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske, sektorske i višesektorske strategije i ostali relevantni strateški dokumenti.

Plan razvoja PGŽ donosi županijska skupština Primorsko-goranske županije, nakon prethodno pribavljenog mišljenja Partnerskog vijeća Primorsko-goranske županije, a u njegovoj izradi sudjeluju

sljedeće radne skupine: Radni tim, Partnersko vijeće Primorsko-goranske županije, Tematske radne skupine (prema područjima analize), Fokus grupa za Gorski kotar i ruralni razvoj, te Savjet za praćenje.

Na temelju Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske Plan razvoja podliježe i postupku vrednovanja tijekom izrade, koje će biti usmjereno na analizu snaga, slabosti i razvojnog potencijala te će pružiti relevantnim dionicima prethodnu prosudbu o tome jesu li razvojna pitanja ispravno utvrđena, jesu li predloženi strateški dokument i ciljevi relevantni, je li vidljiva koherentnost u odnosu na nadređene politike i smjernice, jesu li očekivani učinci realni i sl.

Ovim projektnim zadatkom obuhvaćene su usluge savjetodavne i stručno-tehničke podrške pri izradi Plana razvoja Primorsko-goranske županije, te se sufinancira sredstvima Europske unije, iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.“, u okviru projekta „Jačanje razvojnih kapaciteta Primorsko-goranske županije“. Usluga obuhvaća:

1. Izradu sažetog prikaza makroekonomskog okruženja u okviru Analize stanja;
2. Pružanje stručne i savjetodavne pomoći u definiranju strateškog okvira (strateških i posebnih ciljeva) s prijedlogom mjera i aktivnosti;
3. Pružanje stručne i savjetodavne pomoći u definiranju pokazatelja učinaka i ključnih pokazatelja ishoda;
4. Pružanje stručne i savjetodavne pomoći u definiranju preporuka i prijedloga financiranja županijskih strateških i drugih razvojnih projekata alternativnim modelima financiranja;
5. Izradu Analiza sektora (područja) u okviru sektora (područja) obrađenih u Analizi stanja:
  - I. Sektor Profesionalne i poslovne usluge (engl. Professional Business Services)
  - II. Sektor Tehnologija i inovacije (engl. Smart & Tech)
  - III. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom (engl. Green & Clean)
  - IV. Sektor Zdravlje (engl. Health)
6. Izradu Analize regionalnog inovativnog potencijala, istraživanja i razvoja, vještina i ljudskog kapitala
7. Sudjelovanje na sastancima Tematskih radnih skupina i Fokus grupe za Gorski kotar i ruralni razvoj.

Na temelju javno provedenog natječaja, zajednica ponuditelja Euro ekspertiza j.d.o.o. i Inženjerski biro d.d., zadovoljila je kriterije odabira te je 1. travnja 2020. godine sklopljen ugovor (UGOVOR br. 10-2020 JDN) između zajednice ponuditelja i Javne ustanove „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“ za nabavu usluge savjetodavne i stručno-tehničke podrške pri izradi Plana razvoja Primorsko-goranske županije, u okviru EU projekta „Jačanje razvojnih kapaciteta Primorsko-goranske županije“.

Ovaj dokument sadrži isporučevinu koje su rezultat provedbe aktivnosti 5. te se radi o sljedećoj cjelini:

Analiza sektora (područja) u okviru sektora (područja) obrađenih u Analizi stanja:

- I. Sektor Profesionalne i poslovne usluge (engl. Professional Business Services)*
- II. Sektor Tehnologija i inovacije (engl. Smart & Tech)*
- III. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom (engl. Green & Clean)*
- IV. Sektor Zdravlje (engl. Health)*

Ovaj će dokument služiti u svrhu izrade Plana razvoja PGŽ u obujmu i obuhvatu sukladno njegovim potrebama te zaključcima rasprava s predstavnicima tematskih radnih skupina i zaključcima članova Partnerskog vijeća.

Analiza sektora

1.1. Sektor Profesionalne i poslovne usluge

Sektor Profesionalne i poslovne usluge (engl. Professional Business Services) sudjeluje s gotovo desetinu bruto dodane vrijednosti i zaposlenosti u Hrvatskoj te obuhvaća znanstvene, stručne i tehničke djelatnosti poput poslovnog savjetovanja, marketinga i oglašavanja, odnosa s javnošću, istraživanja tržišta i medija, istraživanja i razvoja, dizajna, arhitektonskih i inženjerskih usluga, pravnih, revizorskih, računovodstvenih usluga i sl. Dio sektora čine i administrativne i tehničke poslovne usluge poput posredovanja u privremenom zapošljavanju, zaštitarskih usluga, održavanja zgrada i nasada i sl. Zbog posebne važnosti i brzog razvoja, u obuhvat sektora uključuju se i usluge privatnog obrazovanja (Ministarstvo gospodarstva RH, 2016). Poslovne usluge su pokretač ekonomije utemeljene na znanju pa je od iznimne važnosti da poduzetnici prepoznaju nužnost ulaganja u ljudski kapital odnosno intelektualnu imovinu kao traženi resurs u budućnosti i preuzmu aktivnu ulogu pružajući potporu radnicima u stjecanju novih vještina, cjeloživotnom učenju i širenju postojećih znanja. Trend povećanja potražnje za poslovnim uslugama vidljiv je i u izdvajanju usluga (*outsourcingu*) jer mnoga poduzeća koriste druge pružatelje usluga za neosnovne aktivnosti. Opći sporazum o trgovini uslugama (GATS) i veća otvorenost međunarodnih tržišta te Europska direktiva o uslugama (2006/123/EZ) nastoje dodatno ojačati sektor poslovnih usluga na globalnoj razini. To se osobito odnosi na uklanjanje pravnih i administrativnih zapreka između članica EU te povećavanjem prekogranične konkurencije (Eurostat, 2020.).

U Europskoj uniji poslovne usluge pridonose s 11% europskom BDP-u i posebno su važne za europsku konkurentnost jer su ključne za proizvodni sektor i druge uslužne sektore. Dvije su direktive EU koje posebno podržavaju sektor poslovnih usluga: Direktiva o uslugama (The Services Directive) i Direktiva o profesionalnim kvalifikacijama (The Professional Qualifications Directive). Direktiva o uslugama olakšava pružateljima poslovnih usluga lakše poslovanje u drugoj članici EU ili pružanje usluga preko granica. Direktiva o profesionalnim kvalifikacijama olakšava priznavanje profesionalnih kvalifikacija onima koji žele raditi u drugoj zemlji EU-a. Ova Direktiva pokriva regulirane profesije koje svoje usluge uglavnom nude tvrtkama kao što su računovođe, odvjetnici, savjetnici i inženjeri (Europska komisija, 2020.).

1.1.1. Obuhvat sektora Profesionalne i poslovne usluge prema NKD-u 2007.

Tri najvažnija segmenta sektora profesionalnih i poslovnih usluga su: stručne, znanstvene i tehničke usluge (područje djelatnosti M – Nacionalne klasifikacije djelatnosti), čiji udjel u realnoj bruto dodanoj vrijednosti iznosi 6,1%, zatim slijede administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (područje djelatnosti N NKD-a), čiji udjel u realnoj bruto dodanoj vrijednosti iznosi 2,1% i računalno programiranje i savjetovanje te ostale računalne usluge, čiji procijenjeni udjel u realnoj bruto dodanoj vrijednosti iznosi 1,1%. Sveukupno se radi o 9,3% realne BDV (Arhivalitika za Ministarstvo gospodarstva Republike Hrvatske, 2014.).

Obuhvat analize sektora Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji zasniva se na probiru djelatnosti NKD-a 2007. na najnižoj razini klasifikacije, tj. na razini razreda (tj. 4 znamenke klasifikacije). Obuhvat je predložen na temelju pregleda novijih analiza i trendova. U nastavku je dan popis razreda NKD-a 2007. koji je usuglašen s Regionalnom razvojnom agencijom Primorsko-goranske županije (PRIGODA) i koji je PRIGODA potvrdila kao konačan izbor te ovaj popis predstavlja obuhvat sektora na kojem se zasnivaju analize u nastavku.

58 Izdavačke djelatnosti

58.1 Izdavanje knjiga, periodičnih publikacija i ostale izdavačke djelatnosti

58.11	Izdavanje knjiga	71	Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo; tehničko ispitivanje i analiza
58.12	Izdavanje imenika i popisa korisničkih adresa		
58.13	Izdavanje novina	71.1	Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo te s njima povezano tehničko savjetovanje
58.14	Izdavanje časopisa i periodičnih publikacija		
58.19	Ostala izdavačka djelatnost	71.11	Arhitektonske djelatnosti
58.2	Izdavanje softvera	71.12	Inženjerstvo i s njim povezano tehničko savjetovanje
58.21	Izdavanje računalnih igara		
58.29	Izdavanje ostalog softvera	71.2	Tehničko ispitivanje i analiza
59	Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa, djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa	71.20	Tehničko ispitivanje i analiza
59.1	Proizvodnja i distribucija filmova, videofilmova i televizijskog programa	72	Znanstveno istraživanje i razvoj
59.11	Proizvodnja filmova, videofilmova i televizijskog programa	72.1	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim znanostima
59.12	Djelatnosti koje slijede nakon proizvodnje filmova, videofilmova i televizijskog programa	72.11	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u biotehnologiji
59.13	Distribucija filmova, videofilmova i televizijskog programa	72.19	Ostalo istraživanje i eksperimentalni razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim znanostima
59.14	Djelatnosti prikazivanja filmova	72.2	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u društvenim i humanističkim znanostima
59.2	Djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa	72.20	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u društvenim i humanističkim znanostima
59.20	Djelatnosti snimanja zvučnih zapisa i izdavanja glazbenih zapisa	73	Promidžba (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta
60	Emitiranje programa	73.1	Promidžba (reklama i propaganda)
60.1	Emitiranje radijskog programa	73.11	Agencije za promidžbu (reklamu i propagandu)
60.10	Emitiranje radijskog programa	73.12	Oglašavanje preko medija
60.2	Emitiranje televizijskog programa	73.2	Istraživanje tržišta i ispitivanje javnoga mnijenja
60.20	Emitiranje televizijskog programa	73.20	Istraživanje tržišta i ispitivanje javnoga mnijenja
62	Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima	74	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti
62.0	Računalno programiranje, savjetovanje i djelatnosti povezane s njima	74.1	Specijalizirane dizajnerske djelatnosti
62.01	Računalno programiranje	74.10	Specijalizirane dizajnerske djelatnosti
62.02	Savjetovanje u vezi s računalima	74.2	Fotografske djelatnosti
62.03	Upravljanje računalnom opremom i sustavom	74.20	Fotografske djelatnosti
62.09	Ostale uslužne djelatnosti u vezi s informacijskom tehnologijom i računalima	74.3	Prevoditeljske djelatnosti i usluge tumača
63	Informacijske uslužne djelatnosti	74.30	Prevoditeljske djelatnosti i usluge tumača
63.1	Obrada podataka, usluge poslužitelja i djelatnosti povezane s njima; internetski portali	74.9	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, d. N.
63.11	Obrada podataka, usluge poslužitelja i djelatnosti povezane s njima	74.90	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, d. n.
63.12	Internetski portali	75	Veterinarske djelatnosti
63.9	Ostale informacijske uslužne djelatnosti	75.0	Veterinarske djelatnosti
63.91	Djelatnosti novinskih agencija	75.00	Veterinarske djelatnosti
63.99	Ostale informacijske uslužne djelatnosti, d. n.	77	Djelatnosti iznajmljivanja i davanja u zakup (leasing)
69.1	Pravne djelatnosti	77.1	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) motornih vozila
69.10	Pravne djelatnosti	77.11	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) automobila i motornih vozila lake kategorije
69.2	Računovodstvene, knjigovodstvene i revizijske djelatnosti; porezno savjetovanje	77.12	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) kamiona
69.20	Računovodstvene, knjigovodstvene i revizijske djelatnosti; porezno savjetovanje	77.2	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo
70	Upravljačke djelatnosti; savjetovanje u vezi s upravljanjem	77.21	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) opreme za rekreaciju i sport
70.1	Upravljačke djelatnosti	77.22	Iznajmljivanje videokaseti i diskova
70.10	Upravljačke djelatnosti	77.29	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) ostalih predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo
70.2	Savjetovanje u vezi s upravljanjem	77.3	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) ostalih strojeva, opreme te materijalnih dobara
70.21	Odnosi s javnošću i djelatnosti priopćivanja		
70.22	Savjetovanje u vezi s poslovanjem i ostalim upravljanjem		

77.31	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) poljoprivrednih strojeva i opreme	80	Zaštitne i istražne djelatnosti
77.32	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) strojeva i opreme za građevinarstvo i inženjerstvo	80.1	Djelatnosti privatne zaštite
77.33	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) uredskih strojeva i opreme (uključujući računala)	80.10	Djelatnosti privatne zaštite
77.34	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) plovnih prijevoznih sredstava	80.2	Usluge zaštite uz pomoć sigurnosnih sustava
77.35	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) zračnih prijevoznih sredstava	80.20	Usluge zaštite uz pomoć sigurnosnih sustava
77.39	Iznajmljivanje i davanje u zakup (leasing) ostalih strojeva, opreme i materijalnih dobara, d. n.	80.3	Istražne djelatnosti
77.4	Davanje u zakup (leasing) prava na uporabu intelektualnog vlasništva i sličnih proizvoda, osim radova koji su zaštićeni autorskim pravima	80.30	Istražne djelatnosti
77.40	Davanje u zakup (leasing) prava na uporabu intelektualnog vlasništva i sličnih proizvoda, osim radova koji su zaštićeni autorskim pravima	81	Usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja krajolika
78	Djelatnosti zapošljavanja	81.1	Upravljanje zgradama
78.1	Djelatnosti agencija za zapošljavanje	81.10	Upravljanje zgradama
78.10	Djelatnosti agencija za zapošljavanje	81.2	Djelatnosti čišćenja
78.2	Djelatnosti agencija za privremeno zapošljavanje	81.21	Osnovno čišćenje zgrada
78.20	Djelatnosti agencija za privremeno zapošljavanje	81.22	Ostale djelatnosti čišćenja zgrada i objekata
78.3	Ostalo ustupanje ljudskih resursa	81.29	Ostale djelatnosti čišćenja
78.30	Ostalo ustupanje ljudskih resursa	81.3	Uslužne djelatnosti uređenja i održavanja krajolika
79	Putničke agencije, organizatori putovanja (turoperator) i ostale rezervacijske usluge te djelatnosti povezane s njima	81.30	Uslužne djelatnosti uređenja i održavanja krajolika
79.1	Djelatnosti putničkih agencija i organizatora putovanja (turoperatora)	82	Uredske administrativne i pomoćne djelatnosti te ostale poslovne pomoćne djelatnosti
79.11	Djelatnosti putničkih agencija	82.1	Uredske administrativne i pomoćne djelatnosti
79.12	Djelatnosti organizatora putovanja (turoperatora)	82.11	Kombinirane uredske administrativne uslužne djelatnosti
79.9	Ostale rezervacijske usluge i djelatnosti povezane s njima	82.19	Fotokopiranje, priprema dokumenata i ostale specijalizirane uredske pomoćne djelatnosti
79.90	Ostale rezervacijske usluge i djelatnosti povezane s njima	82.2	Djelatnosti pozivnih centara
		82.20	Djelatnosti pozivnih centara
		82.3	Organizacija sastanaka i poslovnih sajmova
		82.30	Organizacija sastanaka i poslovnih sajmova
		82.9	Poslovne pomoćne uslužne djelatnosti, d. N.
		82.91	Djelatnosti agencija za prikupljanje i naplatu računa te kreditnih ureda
		82.92	Djelatnosti pakiranja
		82.99	Ostale poslovne pomoćne uslužne djelatnosti, d. n.
		90	Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti
		90.0	Kreativne, umjetničke i zabavne djelatnosti
		90.01	Izvođačka umjetnost
		90.02	Pomoćne djelatnosti u izvođačkoj umjetnosti
		90.03	Umjetničko stvaralaštvo
		90.04	Rad umjetničkih objekata

1.1.2. Aktualni trendovi i utjecaj tehnologije na profesionalne i poslovne usluge

Prema dostupnim podacima, sektor Profesionalne i poslovne usluge na globalnoj razini bilježi razvoj i rast (TBRC, 2019.). U posljednjih nekoliko godina digitalna transformacija postala je razvojni imperativ i nužan preduvjet za opstanak poduzeća i gospodarstava. Razvoj tehnologije ima snažan utjecaj na poslovanje i konkurentnost: digitalne platforme osobito imaju velik utjecaj na poduzeća u sektoru Profesionalne i poslovne usluge. Internetske platforme koriste svi dionici u sustavu, prodavači, kupci, i potrošači s ciljem lakše razmjene vrijednosti, bilo unutar nacionalnih ili globalnih sustava. Kvaliteta poslovanja i konkurentna prednost na tržištu u sektoru razvijaju se zajedno s automatizacijom poslovnih procesa, osobito rutinskih, ali i korištenjem velikih baza podataka. Poduzećima u sektoru nove tehnologije omogućuju agilnost i pružanje jedinstvene i individualizirane usluge te usmjeravanje na najprofitabilnije niše.

Konkurencija je u sektoru sve veća, tržište je sve dinamičnije i postaje nepredvidljivo, a tradicionalni modeli poslovanja više ne mogu odgovoriti na potrebe poduzeća i tržišta. Kao odgovor na promjene, osnivaju se virtualni timovi koji su okupljeni oko projekata, a poduzeća pribjegavaju projektnom angažiranju vanjskih stručnjaka koji poduzećima osiguravaju ekspertizu, ali i troškovne prednosti. Pokretačka sila iza tehnoloških promjena jest napredak u razvoju robota i umjetne inteligencije. Pojavljuju se nove usluge i modeli poslovanja, pristupa informacijama i komunikacijama utemeljeni na novim tehnologijama.

Tehnologija mijenja trendove i zanimanja. U poduzetničkom dijelu, osobito među manjim poduzećima, zamjetna je specijalizacija i fokus na ključnu djelatnost ili core business, a kako bi se kvalitetnije upravljalo troškovima i kvalitetom ostalih poslovnih funkcija, one se često izdvajaju te se koriste usluge vanjskih dobavljača (tzv. outsourcing). Razvoj sektora poslovnih usluga je dijelom i posljedica ovoga trenda te je povećana potražnja za IT/digitalnim uslugama, analitičkim uslugama, ali i uslugama pronalaska i angažiranje odgovarajućih ljudskih resursa, kao i upravljanje talentima (paraph., IMAP, 2020.).

U mnogim je sektorima nedostatak kvalificirane radne snage postao vidljiv, u Europi se to uglavnom može pripisati niskim stopama nezaposlenosti, a u Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji to je posljedica negativnih demografskih kretanja, uključujući odljev radne snage u inozemstvo. Poduzeća u suvremenom gospodarstvu suočena su s velikom fluktuacijom radnika, a moguće je očekivati da se ta fluktuacija nastavi u budućnosti.

U tehnološkim intenzivnom okruženju razvijaju se tzv. pametne tvrtke. Poduzetnici se okreću prema učinkovitim, brzim i kreativnim rješenjima kako bi se odgovorilo na potrebe tržišta. Fokus pametnih tvrtki je ulaganje u ljudski kapital, u poticanje kreativnih i jedinstvenih ideja kao put ka inovativnim rješenjima. S obzirom na ove ciljeve, pametne tvrtke u svoje timove privlače visokoobrazovanu i kvalitetnu radnu snagu. Općenito, u poslovnom okruženju, inovativna i kreativna rješenja koja nastaju unutar raznolikih timova su čimbenik koji doprinosi razvoju poslovanja i osnova su diferencijacije na tržištu. Jačanje ljudskog kapitala i prihvaćanje tehnoloških promjena u sektoru važni su čimbenici budućnosti sektora u županiji, osobito u onome dijelu sektora koji može sudjelovati u pružanju usluga u inozemstvu ili stranim klijentima u Hrvatskoj.

1.1.3. Osnovni ekonomski pokazatelji sektora – Republika Hrvatska i županije

Sektor Profesionalne i poslovne usluge zapošljava 14,8% ukupno zaposlenih u Hrvatskoj i sudjeluje jednom četvrtinom u ukupnom broju poduzetnika u i Hrvatskoj od čega je broj onih koji su poslovali s profitom 25.251, dok je 10.376 pravnih osoba ostvarilo gubitak u 2019. godini. Ovaj sektor bilježi i 28% investitora te 32% izvoznika u ukupnom gospodarstvu. Udio dobitaša čini značajnih 27,5% u ukupnom broju onih koji su u 2019. godini poslovali pozitivno u Hrvatskoj.

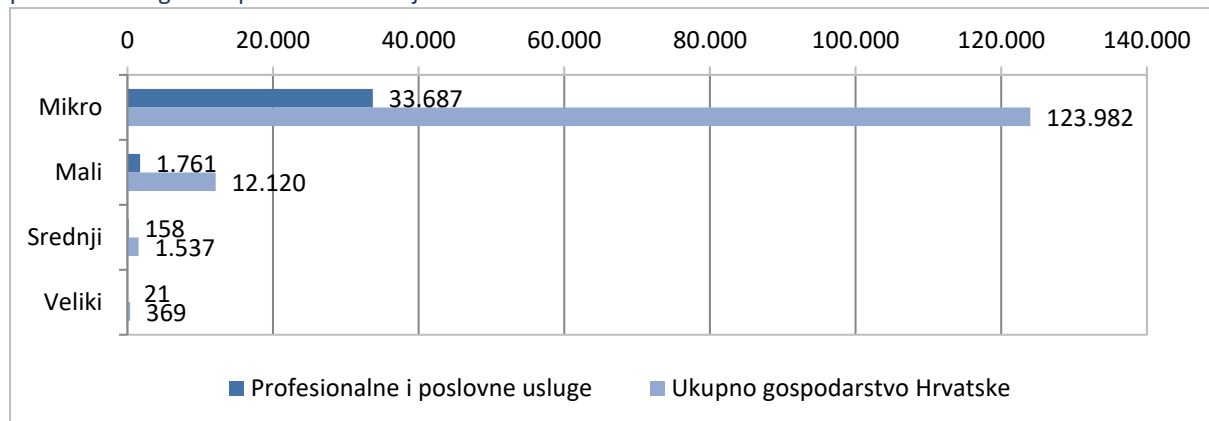
Tablica 1. Ekonomski pokazatelji za gospodarstvo Republike Hrvatske i sektor Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj u 2019. godini

Pokazatelji	Gospodarstvo – RH	Sektor Profesionalne i poslovne usluge – RH	Udio sektora Profesionalne i poslovne usluge u gospodarstvu RH
Broj poduzetnika	138.003	35.627	25,8%
Broj dobitaša	91.776	25.251	27,5%
Broj gubitaša	46.227	10.376	22,4%
Broj zaposlenih	973.747	144.487	14,8%
Broj investitora	13.068	3.657	28,0%
Broj uvoznika	19.646	4.305	21,9%
Broj izvoznika	20.435	6.567	32,1%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

Prema podacima FINA-e, 27,2% svih mikro subjekata u Hrvatskoj, 14,5% malih poduzeća, 10,27% srednjih i 5,7% velikih, bavi se profesionalnim i poslovnim uslugama.

Slika 1. Pravni subjekti prema veličini u 2019. godini – gospodarstvo Republike Hrvatske i sektor Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj

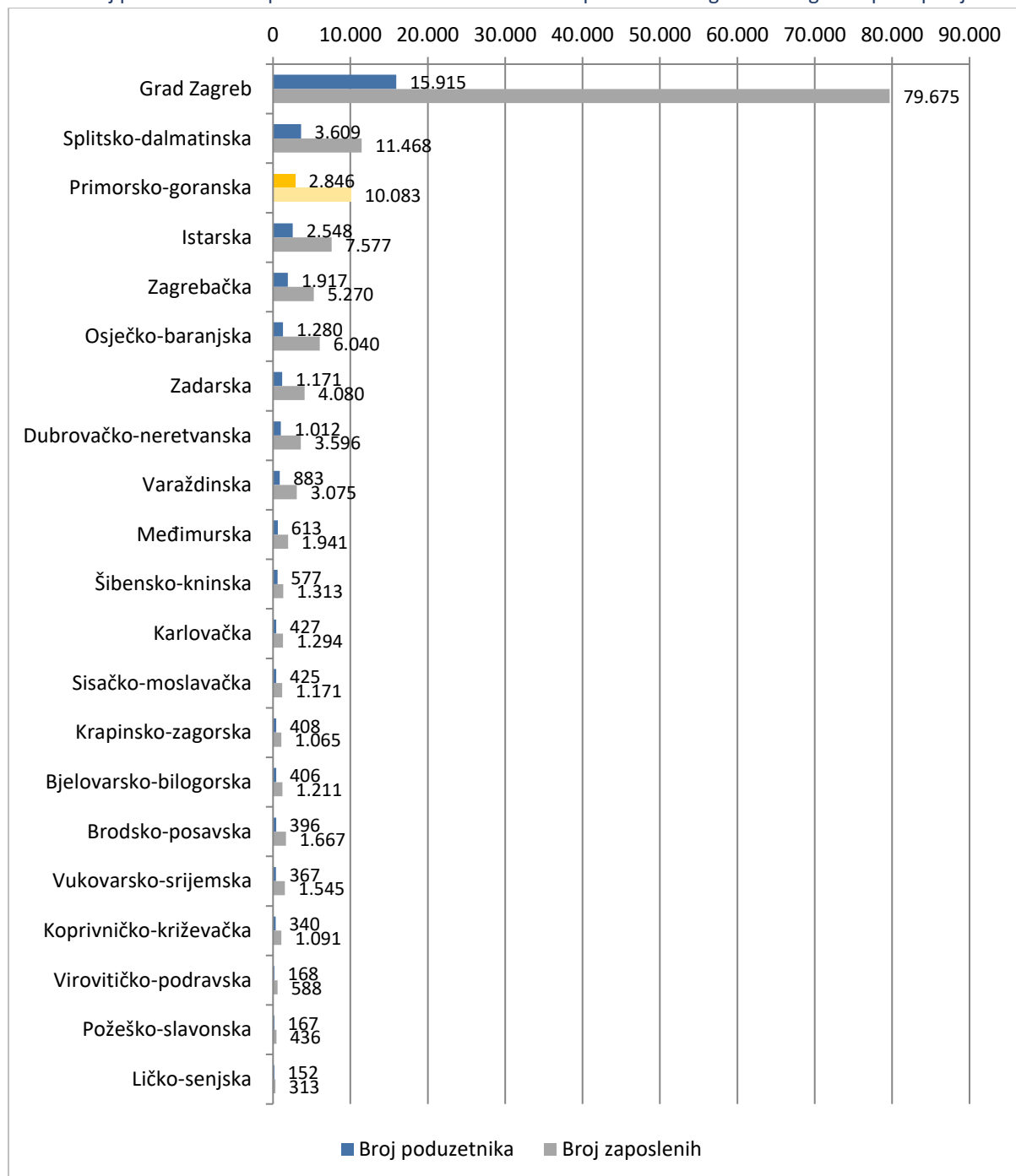

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

U 2019. godini 35.627 poduzetnika posluje u sektoru Profesionalne i poslovne usluge koji zapošljavaju 144.499 svih radnika u Hrvatskoj.

U odnosu na druge županije, Primorsko-goranska županija nalazi se na trećem mjestu prema veličini sektora Profesionalne i poslovne usluge s 2.846 pravnih subjekata i 10.083 zaposlena radnika. Prema podacima FINA-e u odnosu na 2018. godinu broj poduzetnika stagnira, dok se broj zaposlenih radnika povećao za 6,3%.

Slika 2. Broj poduzetnika i zaposlenih u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u 2019. godini po županijama

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

Sektor Profesionalne i poslovne usluge sudjeluje u gospodarstvu Republike Hrvatske s 9,6% prihoda i ostvaruje značajnu dobit, u razini 21,2% dobiti cjelokupnoga gospodarstva. Prosječna bruto mjesečna plaća u sektoru viša je za 10,1% od prosjeka, a novostvorena vrijednost po zaposlenome je 1,4% niža od prosječne vrijednosti u Hrvatskoj. Međutim dobit po zaposlenome je čak 42,8% viša od nacionalne razine. Prihodi od prodaje u inozemstvu sudjeluju s 11,5% u ukupnom gospodarstvu, a trgovinski saldo sektora čini značajnih 88,2% u ukupnome trgovinskom saldu Republike Hrvatske. Ekonomičnost ukupnog poslovanja sektora je viša za 6% od ekonomičnosti cjelokupnoga gospodarstva, dok novostvorena vrijednost čini 14,6% u ukupnoj novostvorenoj vrijednosti Republike Hrvatske.

Tablica 2. Financijski pokazatelji sektora Profesionalne i poslovne usluge u 2019. godini

Pokazatelji	Gospodarstvo – RH	Sektor Profesionalne i poslovne usluge – RH	Udio sektora Profesionalne i poslovne usluge u gospodarstvu RH
Ukupni prihodi	800.194.867.590 kn	76.974.123.555 kn	9,6%
Ukupni rashodi	760.933.913.517 kn	69.029.578.053 kn	9,1%
Dobit/gubitak razdoblja	30.921.107.812 kn	6.552.158.785 kn	21,2%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome	9.142 kn	10.061 kn	110,1%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome	5.819 kn	6.260 kn	107,6%
Prihodi od prodaje u zemlji	589.504.317.598 kn	51.861.627.543 kn	8,8%
Prihodi od prodaje u inozemstvu ¹	151.546.803.769 kn	17.491.442.753 kn	11,5%
Uvoz ² (uključuje i stjecanje) u razdoblju	137.813.513.772 kn	5.379.857.598 kn	3,9%
Trgovinski saldo	13.733.289.997 kn	12.111.585.155 kn	88,2%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	26.061.695.862 kn	2.219.700.464 kn	8,5%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,05	1,11	106,0%
Novostvorena vrijednost	225.149.839.165 kn	32.938.579.356 kn	14,6%
EBITDA	86.095.872.821 kn	10.592.620.443 kn	12,3%
Dobit ili gubitak razdoblja po zaposlenome	31.749 kn	45.328 kn	142,8%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome	231.180 kn	227.950 kn	98,6%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

1.3. Analiza sektora Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji

Kako je prethodno spomenuto, u sektoru Profesionalne i poslovne usluge, u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini posluje 2.847 pravnih subjekata, što čini 8,0% svih poduzetnika sektora u kojem je zaposleno 10.084, što čini 7,0% udjela ukupno zaposlenih osoba u Hrvatskoj.

Tablica 3. Broj poduzetnika u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u 2019. godini

Pokazatelji	RH	PGŽ	Udio PGŽ u RH
Broj poduzetnika	35.627	2.847	8,0%

¹ Prihodi od prodaje u inozemstvu – obuhvaćaju se ukupni prihodi od prodaje nerezidentima Republike Hrvatske. (FINA, Upute za popunjavanje godišnjega financijskog izvještaja poduzetnika od 2016. godine, str. 7)

² Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju sadrži kunsku vrijednost uvezenog materijala, sirovina, poluproizvoda, rezervnih dijelova, sitnog inventara, autoguma, ambalaže, proizvoda, robe, usluga, softvera, hardvera te dugotrajne imovine u naznačenome godišnjem razdoblju. Na toj se poziciji ne iskazuje vrijednost privremenog uvoza sa svrhom izvoz (lohn-poslovi). Iskazuje se neposredni uvoz i uvoz ostvaren preko drugih poduzetnika registriranih za posredovanje u trgovini koji uvoze u svoje ime i za tuđi račun (uvoz preko posrednika). Posrednici u trgovini na toj poziciji ne iskazuju vrijednost uvoza u svoje ime za tuđi račun. (FINA, Upute za popunjavanje godišnjega financijskog izvještaja poduzetnika od 2016. godine, str. 10)

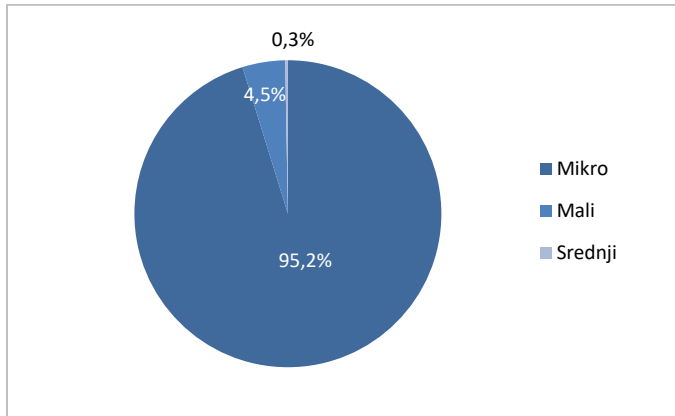

Broj zaposlenih	144.487	10.084	7,0%
-----------------	---------	--------	------

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

Prema veličini, u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji, najviše, 95,2% pravnih subjekata je u kategoriji mikro poduzetnika, što je u skladu sa strukturom na nacionalnoj i europskoj razini. Malih poduzetnika je 4,5%, srednjih je svega 0,3%, a velikih poduzetnika u županiji u ovom sektoru nema.

Slika 3. Pravni subjekti u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji prema veličini u 2019. godini

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

Najviše, 2.815 poduzetnika koji posluju u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u 2019. godini u Primorsko-goranskoj županiji u privatnom je vlasništvu, 27 pravnih subjekata je u državnom, 4 u zadružnom, a 1 je u mješovitom vlasništvu.

Tablica 4. Struktura vlasništva pravnih subjekata u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Županija	Državno	Privatno	Zadružno vlasništvo (zadruga)	Mješovito
Hrvatska	214	35.302	28	83
Primorsko-goranska županija	27	2.815	4	1
Udio PGŽ u RH	12,6%	8,0%	14,3%	1,2%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

Sektor Profesionalne i poslovne usluge Primorsko-goranske županije u 2019. godini sudjeluje sa 6,2% u ukupnim prihodima sektora Hrvatske. Dobit čini 1,3% sektora na nacionalnoj razini. Valja istaknuti trgovinski saldo sektora Primorsko-goranske županije koji čini 9,6% udjela u trgovinskom saldu Republike Hrvatske. Međutim ukupna ekonomičnost je za 0,2% niža od prosjeka sektora, a dobit značajnih 13,6%, što ukazuje na relativno slabiju profitabilnost sektora Primorsko-goranske županije u odnosu na ukupan hrvatski sektor. Novostvorena vrijednost po zaposlenome koja je 13,2% niža u odnosu na prosjek sektora u Hrvatskoj upućuje također na nižu produktivnost ovih djelatnosti u županiji.

Tablica 5. Financijski pokazatelji u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

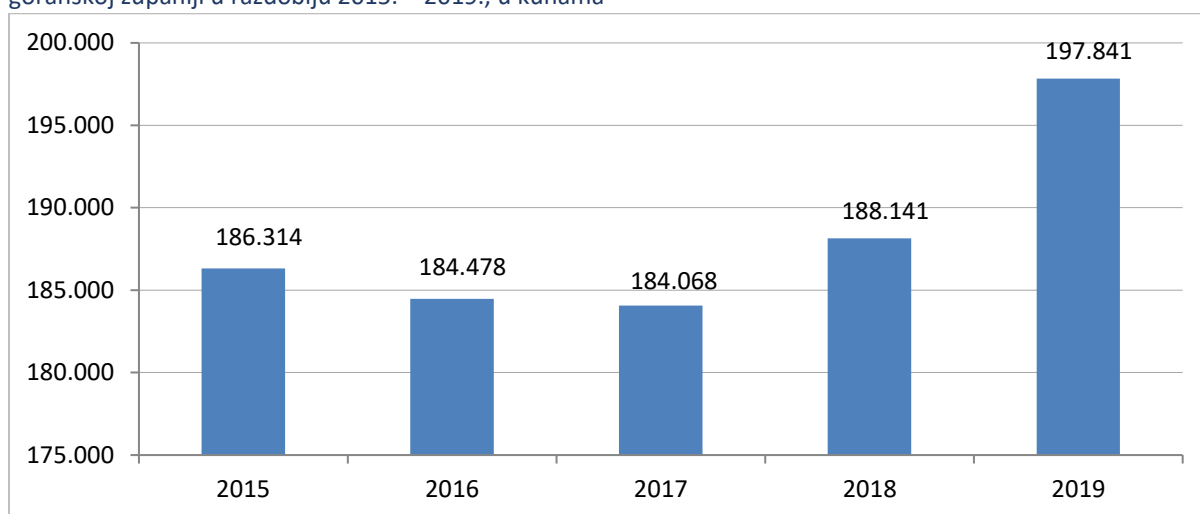
Pokazatelji	RH	PGŽ	Udio PGŽ u RH
Ukupni prihodi	76.974.123.555 kn	4.808.601.809 kn	6,2%
Ukupni rashodi	69.029.578.053 kn	4.320.056.254 kn	6,3%
Dobit/gubitak razdoblja	30.921.107.812 kn	399.590.836 kn	1,3%
Prihodi od prodaje u zemlji	51.861.627.543 kn	2.649.742.142 kn	5,1%
Prihodi od prodaje u inozemstvu	17.491.442.753 kn	1.615.933.796 kn	9,2%
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	5.379.857.598 kn	450.900.835 kn	8,4%
Trgovinski saldo	12.111.585.155 kn	1.165.032.961 kn	9,6%
Prosječna mj. bruto plaća po zaposlenome	10.061 kn	9.662 kn	96,0%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome	6.260 kn	6.061 kn	96,8%
Bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu	2.219.700.464 kn	76.964.369 kn	3,5%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,12	1,11	99,8%
EBITDA	10.592.620.443 kn	625.612.233 kn	5,9%
Dobit ili gubitak razdoblja po zaposlenome	45.328 kn	39.626 kn	87,4%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome	227.950 kn	197.841 kn	86,8%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

Analizom podataka za razdoblje 2015. – 2019. godine vidljiv je trend rasta broja poduzetnika u Primorsko-goranskoj županiji u sektoru Profesionalne i poslovne usluge. Broj zaposlenih također bilježi rast koji je ipak sporiji od rasta broja poduzetnika od 2015. do 2018. da bi u 2019. bio više nego dvostruko veći od rasta broja poduzetnika. Isto tako, odmah su uočljive vrijednosti pokazatelja u 2017. godini koji upućuju na promjenu u trendovima bruto investicija u dugotrajnu imovinu, ali i novostvorene vrijednosti po zaposlenome i plaća po zaposlenome koje počinju rasti.

Kako je vidljivo u tablici 6., ukupni prihodi snažno rastu u 2017. godini, 12,8%, nakon čega se u 2018. smanjuje rast te u 2019. prosječna godišnja stopa rasta prihoda iznosi 9,0%. Treba obratiti pažnju da u zadnje dvije godine promatranog razdoblja rashodi rastu brže od prihoda, što negativno utječe na prosječnu stopu rasta dobiti koja prati trend smanjenja. Prihod od prodaje u inozemstvu također bilježi rast, po prosječnoj godišnjoj stopi od 14% da bi u 2019. godini ostvario pad od 6,3% u odnosu na prethodnu godinu, što je imalo utjecaj na trgovinski saldo koji je u 2019. godini također zabilježio pad od 16,4% uz blagi rast uvoza u promatranom razdoblju. Prihodi od prodaje u zemlji bilježe konstantan uzlazan trend tijekom čitavog razdoblja analize. Dobit snažno raste u 2017. godini po prosječnoj stopi od 28,1%, zatim je vidljivo usporavanje rasta u 2018. godini sa 7,35% i u 2019. prosječna stopa rasta još više pada i iznosi 5,13%. Od 2015. do 2017. plaće se kreću po negativnoj stopi rasta da bi u 2018. i 2019. ostvarile rast od 3,7% i 5,0% u bruto iznosu odnosno 3,9% i 5,7% u neto iznosu. Ekonomičnost ukupnog poslovanja iskazuje pozitivne vrijednosti, a novostvorena vrijednost ostvaruje rast u promatranom razdoblju da bi u 2019. godini dosegla rast po stopi od 12,4% u odnosu na 2018. godinu. U razdoblju 2015. – 2017., novostvorena vrijednost po zaposlenome iskazuje negativne stope rasta, potom bilježi rast da bi se u 2019. godini u odnosu na 2018. povećala za 5,2%. Ukupni prihodi povećavaju se brže od novostvorene vrijednosti, što ukazuje na potrebu optimizacije troškova.

Slika 4. Novostvorena vrijednost po zaposlenome u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019., u kunama

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

Tablica 6. Kretanje ekonomskih pokazatelja u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelji	2015.	2016.	Stopa rasta	2017.	Stopa rasta	2018.	Stopa rasta	2019.	Stopa rasta
Broj poduzetnika	2.358	2.442	3,6	2.587	5,9	2.776	7,3	2.847	2,6
Broj zaposlenih	8.391	8.750	4,3	9.088	3,9	9.435	3,8	10.084	6,9
Ukupni prihodi	3.492.950.120 kn	3.610.711.474 kn	3,4	4.072.136.509 kn	12,8	4.412.436.764 kn	8,4	4.808.601.809 kn	9,0
Ukupni rashodi	3.148.087.703 kn	3.250.548.440 kn	3,3	3.637.410.036 kn	11,9	3.949.260.614 kn	8,6	4.320.056.254 kn	9,4
Dobit/gubitak razdoblja	258.863.269 kn	276.361.817 kn	6,76	354.060.625 kn	28,11	380.078.437 kn	7,35	399.590.836 kn	5,13
Prihodi od prodaje u zemlji	1.951.560.310 kn	2.012.537.541 kn	3,1	2.258.821.768 kn	12,2	2.411.405.878 kn	6,8	2.649.742.142 kn	9,9
Prihodi od prodaje u inozemstvu	1.162.564.134 kn	1.359.247.973 kn	16,9	1.539.903.810 kn	13,3	1.724.773.739 kn	12,0	1.615.933.796 kn	-6,3
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	184.012.622 kn	188.132.633 kn	2,2	272.102.536 kn	44,6	331.884.654 kn	22,0	450.900.835 kn	35,9
Trgovinski saldo	978.551.512 kn	1.171.115.340 kn	19,7	1.267.801.274 kn	8,3	1.392.889.085 kn	9,9	1.165.032.961 kn	-16,4
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	119.150.273 kn	87.413.777 kn	-26,6	57.074.408 kn	-34,7	72.011.367 kn	26,2	76.964.369 kn	6,9
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,10	1,11	0,1	1,11	0,8	1,11	-0,2	1,11	-0,4
Novostvorena vrijednost	1.563.356.880 kn	1.614.185.491 kn	3,3	1.672.813.512 kn	3,6	1.775.107.241 kn	6,1	1.995.028.836 kn	12,4
EBITDA	407.616.136 kn	467.122.641 kn	14,6	555.010.570 kn	18,8	586.396.605 kn	5,7	625.612.233 kn	6,7
Novostvorena vrijednost po zaposlenom	186.314 kn	184.478 kn	-1,0	184.068 kn	-0,2	188.141 kn	2,2	197.841 kn	5,2
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenom	9.667 kn	9.621 kn	-0,5	8.870 kn	-7,8	9.199 kn	3,7	9.662 kn	5,0
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom	6.334 kn	6.313 kn	-0,3	5.518 kn	-12,6	5.734 kn	3,9	6.061 kn	5,7

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (10.11.2020.).

1.1.4. Analiza djelatnosti unutar sektora Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji

Unutar sektora Profesionalne i poslovne usluge, u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima najveći je broj poduzetnika (pravnih subjekata) – 63,0% koji zapošljavaju 55,1% osoba iz sektora. Najmanji broj poduzetnika

u sektoru, svega 1,1%, bavi se umjetnošću, zabavom i rekreacijom i zapošljava svega 0,3% radnika u 2019. godini. Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti ostvarile su 48,7% prihoda i 67,2% ukupne dobiti

sektora, kao i 44,7% prihoda od prodaje u inozemstvu. Međutim, najveći udio u trgovinskom saldu, 54,4%, je u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima zbog visokih vrijednosti prihoda od prodaje u inozemstvu (42,1%) i istodobno relativno nižeg udjela uvoza u sektoru, 10,5%. Administrativne i uslužne pomoćne djelatnosti sudjeluju s 37,4% u prihodima, 16,8% u dobiti sektora.

Djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije u 2019. godini ostvaruju najmanje prihode u sektoru, svega 0,2%, te gubitak razdoblja u iznosu od 702 tisuće kuna. U istoj djelatnosti uvoz je gotovo tri puta veći od izvoza

pa je i trgovinski saldo negativan. Prema svim navedenim pokazateljima, djelatnost stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti ima najveći udio u sektoru, zatim slijede administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, potom informacije i komunikacije te djelatnost umjetnosti, zabave i rekreacije, koja bilježi negativne rezultate u 2019. godini. Prema svim navedenim pokazateljima, osim trgovinskog salda, djelatnost stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti ima najveći udio u sektoru, zatim slijede administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, potom informacije i komunikacije te djelatnost umjetnosti, zabave i rekreacije, koja bilježi negativne rezultate u 2019. godini.

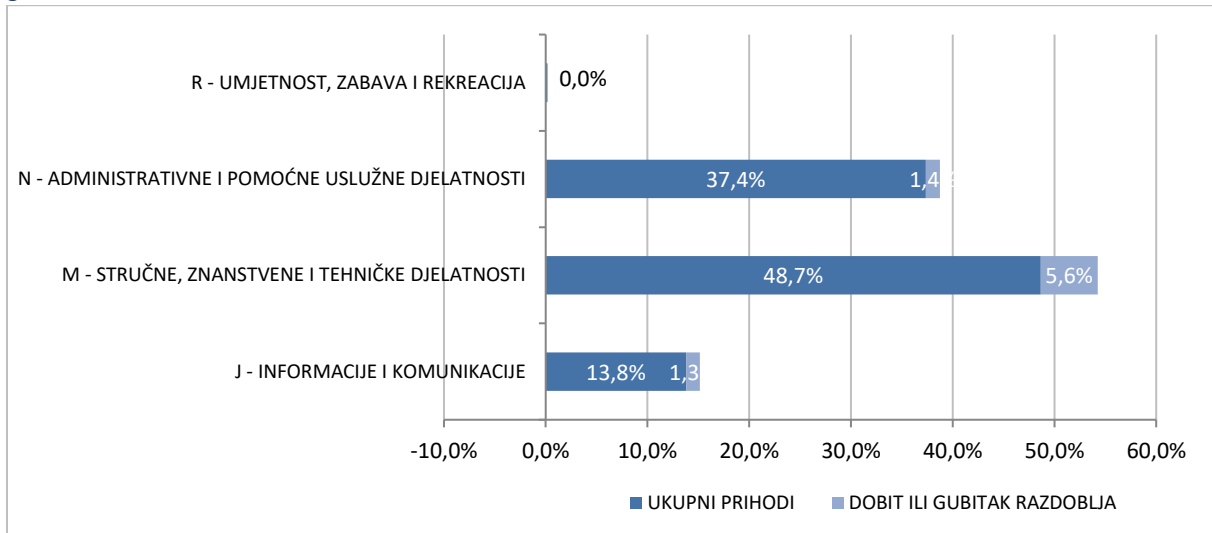
Tablica 7. Pokazatelji po područjima djelatnostima unutar sektora Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Pokazatelji	Razredi u području J – INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE		Razredi u području M – STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI		Razredi u području N – ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI		Razredi u području R – UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA		Ukupno
Broj poduzetnika	370	13,0%	1.794	63,0%	653	22,9%	30	1,1%	2.847
Broj zaposlenih	1.341	13,3%	5.554	55,1%	3.163	31,4%	26	0,3%	10.084
Broj dobitaša	258	13,2%	1.317	67,2%	372	19,0%	13	0,7%	1.960
Broj gubitaša	112	12,6%	477	53,8%	281	31,7%	17	1,9%	887
Broj investitora	52	15,6%	212	63,5%	68	20,4%	2	0,6%	334
Ukupni prihodi	664.296.417 kn	13,8%	2.339.416.100 kn	48,7%	1.796.644.562 kn	37,4%	8.244.730 kn	0,2%	4.808.601.809 kn
Ukupni rashodi	586.594.403 kn	13,6%	2.014.692.083 kn	46,6%	1.709.902.989 kn	39,6%	8.866.779 kn	0,2%	4.320.056.254 kn
Dobit ili gubitak razdoblja	63.628.786 kn	15,9%	269.574.690 kn	67,5%	67.089.971 kn	16,8%	-702.611 kn	-	399.590.836 kn
Prihodi od prodaje u inozemstvu	213.456.022 kn	13,2%	721.904.208 kn	44,7%	680.345.959 kn	42,1%	227.607 kn	0,0%	1.615.933.796 kn
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	116.718.778 kn	25,9%	286.414.296 kn	63,5%	47.137.063 kn	10,5%	630.698 kn	0,1%	450.900.835 kn
Trgovinski saldo	96.737.244 kn	8,3%	435.489.912 kn	37,4%	633.208.896 kn	54,4%	-403.091 kn	-	1.165.032.961 kn
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	10.994.863 kn	14,3%	36.896.001 kn	47,9%	29.010.869 kn	37,7%	62.636 kn	0,1%	76.964.369 kn

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (10.11.2020.).

Na slici 5. jasno su vidljivi odnosi prihoda i dobiti unutar i između djelatnosti. Informacije i komunikacije ostvaraju 13,8% prihoda i 15,9% dobiti sektora. Najveća dobit u odnosu na prihod od 11,5% je u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima. Zatim slijede djelatnosti informacija i komunikacija s 9,6% udjela dobiti u prihodima, potom administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti s 3,7%.

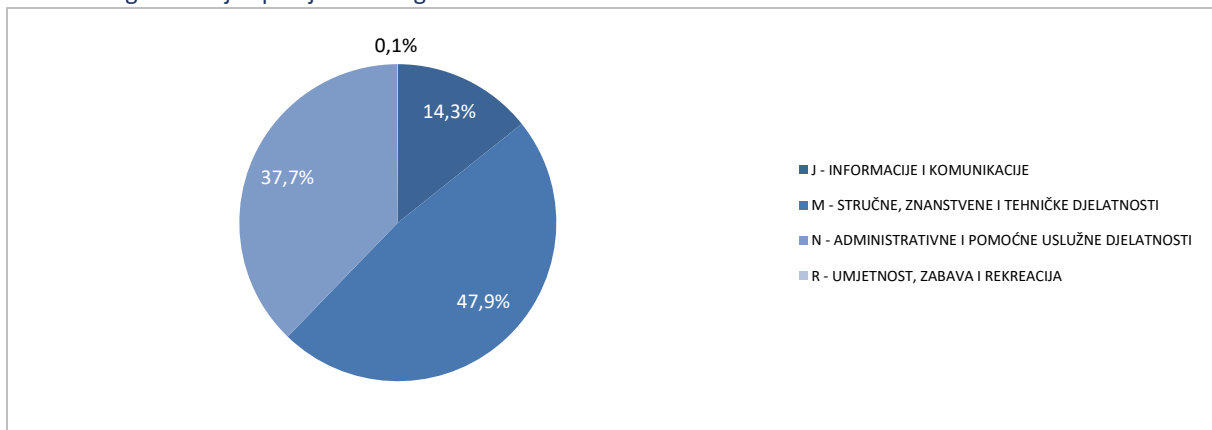
Slika 5. Odnos prihoda i dobiti u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

Gotovo polovica bruto investicija sektora u Primorsko-goranskoj županiji uložene su u novu dugotrajnu imovinu u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima. Značajnih 37,7% sredstava uloženo je u nabavku nove dugotrajne imovine u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima, 14,3% u informacije i komunikacijama, a svega 0,1% u djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije.

Slika 6. Bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu u satavnicima sektora Poslovne i profesionalne usluge u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

1.1.5. Vodeća trgovačka društva u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji

S 278,3 mil. kuna prihoda i 27,8 mil. kuna dobiti, KATARINA LINE društvo s ograničenom odgovornošću za turizam i trgovinu nalazi se na prvom mjestu prema visini prihoda i visini dobiti sektora Profesionalne i poslovne usluge Primorsko-goranske županije. TSI društvo s ograničenom odgovornošću za tehničko savjetovanje i usluge je najviše od svih poduzetnika u sektoru u županiji uložilo u bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu. Radi se o izvozu od gotovo 10 mil. kuna.

1.1.5.1. J – Informacije i komunikacije

U djelatnosti J – Informacije i komunikacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini, u sektoru Profesionalne i poslovne usluge 380 poduzetnika zapošljava 1.391 radnika i ostvaruje prihod od 664,3 mil. kuna i 63,6 mil. kuna dobiti. U novu dugotrajnu imovinu iznos bruto investicija iznosio je 11 mil. kuna, a najviše, 20,3%, toga iznosa investiralo je društvo Prospekt d.o.o. Prema visini prihoda društvo Verakomp s osnovnom djelatnošću u računarstvu ima najveći udio, od 16,2%, u djelatnosti.

Tablica 8. Rang-lista prema prihodima u djelatnosti informacija i komunikacija

Naziv	Prihod u 2019.	Udio u djelatnosti
VERACOMP društvo s ograničenom odgovornošću za računalne djelatnosti	107,29 mil. kn	16,2%
NOVI LIST novinsko nakladničko dioničko društvo	69,38 mil. kn	10,4%
IN TECH društvo s ograničenom odgovornošću za usluge i trgovinu	34,79 mil. kn	5,2%
RI - TELEFAX izdavačko - tiskarsko društvo s ograničenom odgovornošću	25,78 mil. kn	3,9%
TERMINALNI POSLOVI društvo s ograničenom odgovornošću za informatičke usluge	24,67 mil. kn	3,7%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

Najveću dobit od 15,58 mil. kuna, što je gotovo četvrtina dobiti u djelatnosti informacija i komunikacija u 2019. godini, ostvarilo je društvo Terminalni poslovi koje se bavi pružanjem informatičkih usluga, što ga svrstava na prvo mjesto prema visini dobiti u djelatnosti.

Tablica 9. Rang-lista prema dobiti u djelatnosti informacija i komunikacija

Naziv	Dobit u 2019.	Udio u djelatnosti
TERMINALNI POSLOVI društvo s ograničenom odgovornošću za informatičke usluge	15,58 mil. kn	1.
HHD društvo s ograničenom odgovornošću za usluge i turistička agencija	4,29 mil. kn	2.
NOVI LIST novinsko nakladničko dioničko društvo	2,75 mil. kn	3.
RI - TELEFAX izdavačko - tiskarsko društvo s ograničenom odgovornošću	2,45 mil. kn	4.
RIS društvo s ograničenom odgovornošću za informacijski i organizacijski inženjering, trgovinu i usluge	2,38 mil. kn	5.

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

1.1.5.2. M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti

U djelatnosti M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, u 2019. godini u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji 1.794 poduzetnika zapošljavalo je 5.554 radnika i ostvarilo 2,3 mlrd. kuna prihoda te 269,6 mil. kuna. Vrijednost bruto investicija u novu dugotrajnu imovinu iznosila je 36,9 mil. kuna od čega je najveći investitor bilo društvo TSI s 26,91% u ukupnoj investiciji u djelatnosti.

Najveći prihod od 114,8 mil. kuna ostvarilo je društvo Alarm automatika čija je osnovna djelatnost unutar informacija i komunikacija. To je ujedno i udio od 4,9% svih prihoda stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti.

Tablica 10. Rang-lista prema prihodima u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima

Naziv	Prihod u 2019.	Udio u djelatnosti
ALARM AUTOMATIKA zaštitni, multimedijalni i komunikacijski sustavi, d. o. o.	114,8 mil. kn	4,9%
MONTEERRA društvo s ograničenom odgovornošću za usluge u građevinarstvu	72,3 mil. kn	3,1%
NAVIS CONSULT d. o. o. projektiranje i konstruiranje broda	71,6 mil. kn	3,1%
Saipem S.p.A., podružnica u Republici Hrvatskoj – SAIPEM S.p.A. Croatian Branch	66,1 mil. kn	2,8%
TSI društvo s ograničenom odgovornošću za tehničko savjetovanje i usluge	57,1 mil. kn	2,4%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

Najveću dobit od 13,4 mil. kuna u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima u 2019. godini imalo je društvo A-Z ulaganja koje se primarno bavi uslugama posredovanja.

Tablica 11. Rang-lista prema dobiti u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima

Naziv	Dobit u 2019.	Pozicija
A-Z ULAGANJA društvo s ograničenom odgovornošću za posredovanje	13,3 mil. kn	1.
TSI društvo s ograničenom odgovornošću za tehničko savjetovanje i usluge	9,3 mil. kn	2.
KMK CONSULTING društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu i usluge	6,8 mil. kn	3.
MONTEERRA društvo s ograničenom odgovornošću za usluge u građevinarstvu	6,7 mil. kn	4.
Saipem S.p.A., podružnica u Republici Hrvatskoj – SAIPEM S.p.A. Croatian Branch	6,2 mil. kn	5.

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

1.1.5.3. N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti

U djelatnosti N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u godini 2019., ostvareno je ukupno 1,8 mlrd. kuna prihoda i 67,1 mil. kuna dobiti, bilo je zaposleno 3.126 radnika u 653 poduzeća. Poduzeća su uložila 29 mil. kuna bruto u nabavku nove dugotrajne imovine. Najviše sredstava u tu svrhu izdvojila je turistička agencija Ditka, 6,15 mil. kuna, tj. 21,83% ukupnog iznosa.

Najveće prihode, u visini od 281,2 mil. kuna, imalo je društvo Katarina line, koje se bavi turizmom i trgovinom. To se društvo smjestilo na prvo mjesto i prema visini dobiti koja je u 2019. godini dosegla 27,8 mil. kuna, tj. 41,4% u djelatnosti, što su ujedno i najveći poduzetnički prihodi i dobit u čitavom sektoru u Primorsko-goranskoj županiji. Odmah zatim slijedi Meeting Point Croatia s 278,8 mil. kuna prihoda. Ta dva izdvojena društva ostvarila su najveće prihode i dobit u čitavom sektoru u Primorsko-goranskoj županiji.

Tablica 12. Rang-lista prema prihodima u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima

Naziv	Prihod u 2019.	Udio u djelatnosti
KATARINA LINE društvo s ograničenom odgovornošću za turizam i trgovinu	281,2 mil. kn	15,7%
MEETING POINT CROATIA društvo s ograničenom odgovornošću za turizam i turistička agencija	278,8 mil. kn	15,5%
COMPANY MARITIME ADRIATIC jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću za privremeno zapošljavanje	121,4 mil. kn	6,8%
RIJEČKI USLUŽNI SERVIS društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu i usluge	64,6 mil. kn	3,6%

OLIVARI društvo s ograničenom odgovornošću – putnička agencija i trgovina	42,6 mil. kn	2,4%
---	--------------	------

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

Tablica 13. Rang-lista prema dobiti u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima

Naziv	Dobit u 2019.	Pozicija
KATARINA LINE društvo s ograničenom odgovornošću za turizam i trgovinu	27,8 mil. kn	1.
RIJEČKI USLUŽNI SERVIS društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu i usluge	9,0 mil. kn	2.
MEETING POINT CROATIA društvo s ograničenom odgovornošću za turizam i turistička agencija	3,9 mil. kn	3.
DOCTUM d.o.o. za usluge	2,4 mil. kn	4.
TIHO KOMERC društvo s ograničenom odgovornošću za ugostiteljstvo, turizam i trgovinu	1,5 mil. kn	5.

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

1.1.5.4. R – Umjetnost, zabava i rekreacija

U djelatnosti R – Umjetnost, zabava i rekreacija u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u 2019. U županiji, ostvareno je ukupno 8,2 mil. kuna prihoda i gubitak u visini od 702,6 tisuća kuna. 26 radnika zaposleno je kod 30 poduzetnika koji su sve zajedno uložili 62.636 kuna bruto u novu dugotrajnu imovinu, a to je svega 0,8% ukupnog ulaganja sektora.

41,2% prihoda u djelatnosti, tj. 3,4 mil. kuna, ostvarila je turistička agencija Muzika i pivo d.o.o. Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću za glazbene usluge Macaklini imalo je najveću dobit u 2019. godini u visini od 181,8 tisuća kuna.

Tablica 14. Rang-lista prema prihodima u djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije

Naziv	Prihod u 2019.	Udio u djelatnosti
MUZIKA I PIVO društvo s ograničenom odgovornošću za usluge, turistička agencija	3,4 mil. kn	41,2%
G. I. S. glazbena produkcija društvo s ograničenom odgovornošću	1,7 mil. kn	20,6%
HERALDIC ART studio i radionica heraldičkog dizajna, društvo s ograničenom odgovornošću	876,9 tis. kn	10,6%
BALANCE ENTERTAINMENT društvo s ograničenom odgovornošću za pružanje usluga	724,8 tis. kn	8,8%
CYCLORAMA usluge postavljenja ozvučenja i rasvjete d. o. o.	704,5 tis. kn	8,5%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

Tablica 15. Rang-lista prema dobiti u djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije

Naziv	Dobit u 2019.	Pozicija
MACAKLINI glazbene usluge j. d. o. o.	181.845 kn	1.
G. I. S. glazbena produkcija društvo s ograničenom odgovornošću	103.053 kn	2.
SAD I ODMAH, jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu, turizam, ugostiteljstvo i usluge	89.720 kn	3.
J9 društvo s ograničenom odgovornošću za usluge	44.709 kn	4.
GLAZBENA AGENCIJA TREND društvo s ograničenom odgovornošću za usluge i zastupanja	24.968 kn	5.

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (12.11.2020.).

1.1.6. Perspektiva sektora Profesionalne i poslovne usluge

Mnoge industrije su zbog brzoga tehnološkog razvoja prisiljene mijenjati svoje poslovne modele, a s time distribucijske kanale, kanale komunikacije i poslovne procese. Razvoj digitalne tehnologije je vodeći uzrok promjene koja već utječe na djelatnosti. Profesionalne i poslovne usluge su sektor koji se zasniva na specifičnim (često nišnim) uslugama i visokostručnom ljudskom kapitalu, u velikome dijelu sektora.

U sektoru Profesionalne i poslovne usluge posluje četvrtina svih poduzetnika u Hrvatskoj, zaposleno je gotovo 15% svih zaposlenih i ostvaruje se desetina svih prihoda odnosno sedmina dobiti ukupnoga gospodarstva. S obzirom na ubrzani razvoj tehnologije, očekuje se razvoj novih platformi i umjetne inteligencije koja će dobrim dijelom zamijeniti ljudski rad i nove usluge koje će biti automatizirane. Istodobno dolazi do velikoga porasta konkurencije, promjene u regulacijama tržišta koja će biti sve otvorenija za inovativne poslovne modele. Ti trendovi trebali bi dovesti do povećanja kvalitete usluga u sektoru. Pritom je potrebno usmjeravati se na preventivni pristup prilikom planiranja korištenja digitalnih platformi za poslovanje i ERP (Enterprise Resource Planning) sustava jer će potencijalne probleme biti moguće identificirati ranije u procesu. Naime, uz sve prednosti koje donosi razvoj tehnologije i internetsko poslovanje, pojavljuje se i *cyber* rizik koji je osobito značajan za MSP jer nemaju resurse velikih tvrtki za obranu od *cyber* napada. Prema izvješću NetDiligence (2019.) od 2014. do 2018. godine, 20 posto *cyber* napada podnijele su tvrtke u industriji profesionalnih usluga. Ranjivost tvrtke i nedovoljna zaštita podataka klijenata može urušiti konkurentnost tvrtke na tržištu.

Vrlo se mali broj tvrtki bavi strateškim planiranjem uzimajući pritom u obzir tradicionalne i nove rizike, uključujući tehnološke rizike. No, brz razvoj tehnologija zahtijeva stalno praćenje tehnoloških promjena i ulaganja u tehnološke sustave, kao i ulaganja u ljudske potencijale kako bi se ostvarila i zadržala konkurentnost. Mnoge tvrtke ne raspoložu financijskim i organizacijskim mogućnostima za brzu prilagodbu na tržištu pa vrlo često na nove izazove odgovaraju sa zakašnjenjem.

Na temelju ekonomskih pokazatelja u sektoru Profesionalne i poslovne usluge u Primorsko-goranskoj županiji vidljivo je da se radi o perspektivnom sektoru koji se, međutim, nalazi u razdoblju promjene i tehnološke prilagodbe te značajno zaostaje za rezultatima sektora koji predstavlja važan segment u ukupnom gospodarstvu Hrvatske. Okolnosti povezane s koronakrizom ubrzale su nužnost promjena u prihvaćanju tehnologija i digitalizacije kao preduvjet daljnjeg poslovanja, osobito u industrijama koje su zbog svojih specifičnosti primorane na promjenu cjelokupnog koncepta i prelazak na digitalizaciju usluga, kao što su npr. umjetnost, zabava i rekreacija.

S razvojem digitalnih tržišta usluga, većina usluga nabavljat će se putem internetskih platformi, a platforme će biti korištene i za pristup znanju. Povećanje dosega na tržištu pomoću novih tehnoloških komunikacijskih metoda i društvenih mreža omogućuje povezivanje na globalnoj razini u kratkom razdoblju. Takve okolnosti omogućuju i sektoru Primorsko-goranske županije kvalitetno sudjelovanje sa svojim uslugama na europskom i svjetskom tržištu, dok je istodobno tržište županije otvoreno stranjoj konkurenciji. Sektor u odnosu na sektore starih članica Europske unije ima cjenovne prednosti, ali s vremenom će se te prednosti smanjivati te su stoga izuzetno važni kvalitativna diferencijacija i prepoznatljivost županijskog sektora u međunarodnim okvirima.

1.2. Sektor Tehnologija i inovacije

Četvrta industrijska revolucija ili Industrija 4.0 predstavlja integraciju suvremenih informacijskih sustava i tehnologije s ciljem potpune digitalizacije odnosno automatizacije procesa proizvodnje kibernetičko-fizičkim sustavima koji integriraju računalnu tehniku, prijenos i obradu podataka te suvremene mehaničke sustave. Godine 2015. pojavljuju se znakovi promjena integriranih u Industriju 5.0 koja je odgovor na dehumanizaciju industrije i predstavlja spoj kreativnosti i inovativnosti ljudskog uma s naprednim, digitaliziranim industrijskim procesima, odnosno predstavlja punu integraciju čovjeka i tehnologije. (Nikolić, 2018.)

Europska komisija daje prioritet istraživačkoj i inovacijskoj potpori za šest širokih ključnih tehnologija (KET – Key Enabling Technologies): napredna proizvodnja, napredni materijali, tehnologije prirodnih znanosti, mikro/nanoelektronika i fotonika umjetna inteligencija sigurnost i povezanost. Ove tehnologije potiču inovacije u cijelom gospodarstvu te se primjenjuju u industrijama koje teže punoj konvergenciji i integraciji. No, nove tehnologije su sve složenije, a to otežava MSP-ovima da u potpunosti iskoriste svoj inovacijski potencijal. Stoga je jačanje tehnologija poput umjetne inteligencije prioritet u novoj industrijskoj strategiji koju podržavaju program Obzor Europa, Digitalna Europa i Europski strukturni i investicijski fondovi. (Europska komisija, 2020.)

Glavni izazovi u području politike istraživanja i inovacija u Europskoj uniji mogu se svrstati u tri kategorije: jednaka kvaliteta javnog sustava istraživanja i inovacija, nedovoljan prijenos znanja i suradnja između znanstvenog i poslovnog sektora i uska grla koja ograničavaju ulaganja u inovacije (Europska komisija, 2017.). Prema Veugelers i Cincera (2010.) jaz između EU i SAD-a u intenzitetu istraživanja i razvoja u poslovnom sektoru posljedica je toga što EU ima slabiju mogućnost razvoja velikih poduzeća koja su usmjerena na istraživanje i razvoj koji proizlazi iz znanstvenih i tehnoloških dostignuća. Osobito je to vidljivo u području IKT-a. Novija poduzeća u EU, u usporedbi s poduzećima u SAD-u, sporije rastu te se slabije probijaju među globalno najveća poduzeća.

S ciljem postizanja konkurentnijega gospodarstva kao i poticanja gospodarskog rasta, Vlada Republike Hrvatske odredila je svoje temeljne ciljeve kao „5I“: Investicije-Industrija-Izvoz-Inovacije-Integracije. Ovaj pristup je usmjeren na poticanje novih investicija i rast izvozno orijentirane industrijske proizvodnje, što dovodi do otvaranja novih radnih mjesta i povećanja inovacijskog potencijala gospodarstva. Nove tehnologije i inovacije prepoznate su kao ključne za jačanje konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva te za modernizaciju i restrukturiranje tradicionalne industrije. Konačni cilj je transformacija gospodarstva u suvremenu ekonomiju temeljenu na proizvodima više dodane vrijednosti. (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2020.)

Prema izvještaju Državnog zavoda za statistiku o primjeni informacijskih i komunikacijskih tehnologija u poduzećima iz 2019. godine utvrđen je visok stupanj integracije u poslovanju, 98% poduzeća upotrebljava računala, 98% poduzeća ima pristup internetu, a 69% poduzeća ima vlastitu internetsku stranicu. Zanimljivo je istaknuti da je prodaja putem interneta u 2019. godini sudjelovala sa 14% ukupne prodaje roba i usluga, međutim 37% poduzeća koristi se računalnim oblakom za pohranu podataka. Ipak, upotreba dominira u informacijama i komunikacijama te u trgovini. Implementacija sigurnosnih mjera nalazi se na visokoj razini, osobito kod srednjih i velikih poduzeća.

Anketa HAMAG-BICRO-a i međunarodnih partnera iz 2017. godine provedena među poduzećima u prerađivačkoj industriji ukazala je na to da samo 12% MSP-ova u Hrvatskoj implementira tzv. pametna rješenja te je dala veoma korisne uvide o opsegu korištenja pametnih tehnologija među proizvodnim poduzećima. Hrvatski su poduzetnici svjesni prednosti koje donosi pametna proizvodnja, štoviše imaju namjeru s vremenom uvoditi pametna rješenja, tehnologije i metode. Među prednostima nadalje navode kako implementacija novih tehnologija vodi smanjenju troškova

proizvodnje, boljoj usklađenosti sa specifikacijama kupca ili regulatornim zahtjevima te boljoj kvaliteti proizvoda i boljoj koordinaciji s kupcima. No, postoje i ograničenja u pogledu troškova primjene ovih rješenja, zatim u nedovoljnoj informiranosti i u velikoj složenosti novih tehnologija. Istraživanje je pokazalo kako je većina ispitanika (malih i srednjih poduzetnika) već primijenila nove tehnologije Cloud Storage/processing i Responsive manufacturing, a zainteresirani su za primjenu tehnologija Data analytics i Smart maintenance. Rezultati ankete pokazali su kako samo mali broj poduzetnika primjenjuje LEAN proizvodnju koja omogućuje veliku varijabilnost proizvoda, izradu manjih serija, fleksibilnu proizvodnju i visoku kvalitetu, iako su i ostali zainteresirani.

1.2.1. Obuhvat sektora Tehnologija i inovacije prema NKD-u 2007.

Obuhvat analize sektora *Tehnologija i inovacije* (engl. Smart and Tech) zasniva se na probiru djelatnosti NKD-a 2007. na najnižoj razini klasifikacije, tj. na razini razreda (tj. 4 znamenke klasifikacije). Budući da ne postoje najbolje prakse u pogledu obuhvata sektora, obuhvat je predložen na temelju pregleda novijih analiza i trendova, vodeći se i lancima vrijednosti. Uključene su i djelatnosti koje pripadaju visokotehnološkim industrijama i industrijama srednje visoke tehnologije. U nastavku je dan popis razreda NKD-a 2007. koji je usuglašen s Regionalnom razvojnom agencijom Primorsko-goranske županije (PRIGODA) i koji je PRIGODA potvrdila kao konačan izbor te ovaj popis predstavlja obuhvat sektora na kojem se zasnivaju analize u nastavku.

20.1	Proizvodnja osnovnih kemikalija, gnojiva i dušičnih spojeva, plastike i sintetičkoga kaučuka u primarnim oblicima	21.10	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda
20.11	Proizvodnja industrijskih plinova	21.2	Proizvodnja farmaceutskih pripravaka
20.12	Proizvodnja koloranata i pigmenta	21.20	Proizvodnja farmaceutskih pripravaka
20.13	Proizvodnja ostalih anorganskih osnovnih kemikalija	26	Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
20.14	Proizvodnja ostalih organskih osnovnih kemikalija	26.1	Proizvodnja elektroničkih komponenata i ploča
20.15	Proizvodnja gnojiva i dušičnih spojeva	26.11	Proizvodnja elektroničkih komponenata
20.16	Proizvodnja plastike u primarnim oblicima	26.12	Proizvodnja punih elektroničkih ploča
20.17	Proizvodnja sintetičkoga kaučuka u primarnim oblicima	26.2	Proizvodnja računala i periferne opreme
20.2	Proizvodnja pesticida i drugih agrokemijskih proizvoda	26.20	Proizvodnja računala i periferne opreme
20.20	Proizvodnja pesticida i drugih agrokemijskih proizvoda	26.3	Proizvodnja komunikacijske opreme
20.3	Proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, grafičkih boja i kitova	26.30	Proizvodnja komunikacijske opreme
20.30	Proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, grafičkih boja i kitova	26.4	Proizvodnja elektroničkih uređaja za široku potrošnju
20.4	Proizvodnja sapuna i deterdženata, sredstava za čišćenje i poliranje, parfema i toaletno-kozmetičkih preparata	26.40	Proizvodnja elektroničkih uređaja za široku potrošnju
20.41	Proizvodnja sapuna i deterdženata, sredstava za čišćenje i poliranje	26.5	Proizvodnja instrumenata i aparata za mjerenje, ispitivanje i navigaciju; proizvodnja satova
20.42	Proizvodnja parfema i toaletno-kozmetičkih preparata	26.51	Proizvodnja instrumenata i aparata za mjerenje, ispitivanje i navigaciju
20.5	Proizvodnja ostalih kemijskih proizvoda	26.52	Proizvodnja satova
20.51	Proizvodnja eksploziva	26.6	Proizvodnja opreme za zračenje, elektromedicinske i elektroterapeutske opreme
20.52	Proizvodnja ljepila	26.60	Proizvodnja opreme za zračenje, elektromedicinske i elektroterapeutske opreme
20.53	Proizvodnja eteričnih ulja	26.7	Proizvodnja optičkih instrumenata i fotografske opreme
20.59	Proizvodnja ostalih kemijskih proizvoda, d. n.	26.70	Proizvodnja optičkih instrumenata i fotografske opreme
20.6	Proizvodnja umjetnih vlakana	26.8	Proizvodnja magnetskih i optičkih medija
20.60	Proizvodnja umjetnih vlakana	26.80	Proizvodnja magnetskih i optičkih medija
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka	27	Proizvodnja električne opreme
21.1	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda	27.1	Proizvodnja elektromotora, generatora, transformatora te uređaja za distribuciju i kontrolu električne energije

27.11	Proizvodnja elektromotora, generatora i transformatora	29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica
27.12	Proizvodnja uređaja za distribuciju i kontrolu električne energije	29.1	Proizvodnja motornih vozila
27.2	Proizvodnja baterija i akumulatora	29.10	Proizvodnja motornih vozila
27.20	Proizvodnja baterija i akumulatora	29.2	Proizvodnja karoserija za motorna vozila, prikolica i poluprikolica
27.3	Proizvodnja žice i elektroinstalacijskog materijala	29.20	Proizvodnja karoserija za motorna vozila, prikolica i poluprikolica
27.31	Proizvodnja kablova od optičkih vlakana	29.3	Proizvodnja dijelova i pribora za motorna vozila
27.32	Proizvodnja ostalih elektroničkih i električnih žica i kablova	29.31	Proizvodnja električne i elektroničke opreme za motorna vozila
27.33	Proizvodnja elektroinstalacijskog materijala	29.32	Proizvodnja ostalih dijelova i pribora za motorna vozila
27.4	Proizvodnja električne opreme za rasvjetu	30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava
27.40	Proizvodnja električne opreme za rasvjetu	30.1	Gradnja brodova i čamaca
27.5	Proizvodnja aparata za kućanstvo	30.11	Gradnja brodova i plutajućih objekata
27.51	Proizvodnja električnih aparata za kućanstvo	30.12	Gradnja čamaca za razonodu i sportskih čamaca
27.52	Proizvodnja neelektričnih aparata za kućanstvo	30.2	Proizvodnja željezničkih lokomotiva i tračničkih vozila
27.9	Proizvodnja ostale električne opreme	30.20	Proizvodnja željezničkih lokomotiva i tračničkih vozila
27.90	Proizvodnja ostale električne opreme	30.3	Proizvodnja zrakoplova i svemirskih letjelica te srodnih prijevoznih sredstava i opreme
28	Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	30.30	Proizvodnja zrakoplova i svemirskih letjelica te srodnih prijevoznih sredstava i opreme
28.1	Proizvodnja strojeva za opće namjene	30.4	Proizvodnja vojnih borbenih vozila
28.11	Proizvodnja motora i turbina, osim motora za zrakoplove i motorna vozila	30.40	Proizvodnja vojnih borbenih vozila
28.12	Proizvodnja hidrauličnih pogonskih uređaja	30.9	Proizvodnja prijevoznih sredstava, d. n.
28.13	Proizvodnja ostalih crpki i kompresora	30.91	Proizvodnja motocikala
28.14	Proizvodnja ostalih slavina i ventila	30.92	Proizvodnja bicikala i invalidskih kolica
28.15	Proizvodnja ležajeva, prijenosnika te prijenosnih i pogonskih elemenata	30.99	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava, d. n.
28.2	Proizvodnja ostalih strojeva za opće namjene	33.20	Instaliranje industrijskih strojeva i opreme
28.21	Proizvodnja peći i plamenika	58.2	Izdavanje softvera
28.22	Proizvodnja uređaja za dizanje i prenošenje	58.21	Izdavanje računalnih igara
28.23	Proizvodnja uredskih strojeva i opreme (osim proizvodnje računala i periferne opreme)	58.29	Izdavanje ostalog softvera
28.24	Proizvodnja mehaniziranoga ručnog alata	61.10	Djelatnosti žičane telekomunikacije
28.25	Proizvodnja rashladne i ventilacijske opreme, osim za kućanstvo	61.20	Djelatnosti bežične telekomunikacije
28.29	Proizvodnja ostalih strojeva za opće namjene, d. n.	61.30	Djelatnosti satelitske telekomunikacije
28.3	Proizvodnja strojeva za poljoprivredu i šumarstvo	61.90	Ostale telekomunikacijske djelatnosti
28.30	Proizvodnja strojeva za poljoprivredu i šumarstvo	62.01	Računalno programiranje
28.4	Proizvodnja strojeva za obradu metala i alatnih strojeva	62.02	Savjetovanje u vezi s računalima
28.41	Proizvodnja strojeva za obradu metala	62.03	Upravljanje računalnom opremom i sustavom
28.49	Proizvodnja ostalih alatnih strojeva	62.09	Ostale uslužne djelatnosti u vezi s informacijskom tehnologijom i računalima
28.9	Proizvodnja ostalih strojeva za posebne namjene	63.11	Obrada podataka, usluge poslužitelja i djelatnosti povezane s njima
28.91	Proizvodnja strojeva za metalurgiju	63.12	Internetski portali
28.92	Proizvodnja strojeva za rudnike, kamenolome i građevinarstvo	71.12	Inženjerstvo i s njim povezano tehničko savjetovanje
28.93	Proizvodnja strojeva za industriju hrane, pića i duhana	71.20	Tehničko ispitivanje i analiza
28.94	Proizvodnja strojeva za industriju tekstila, odjeće i kože	72.1	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim znanostima
28.95	Proizvodnja strojeva za industriju papira i kartona	72.11	Istraživanje i eksperimentalni razvoj u biotehnologiji
28.96	Proizvodnja strojeva za plastiku i gumu	72.19	Ostalo istraživanje i eksperimentalni razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim znanostima
28.99	Proizvodnja ostalih strojeva za posebne namjene, d. n.	74.90	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, d. n.

1.2.2. Aktualni trendovi i primjena tehnologija i inovacija u gospodarstvu

Primjena automatizacije koja uključuje umjetnu inteligenciju i robotiku u prerađivačkoj industriji nosi naziv Industrija 4.0, a ona podrazumijeva digitalnu transformaciju proizvodnih sustava i industrija. Takva transformacija je moguća zahvaljujući inteligentnim mrežama strojeva i procesa u industriji. Kako je spomenuto, prevladavajući trend je automatizacija i razmjena podataka u proizvodnim tehnologijama, a to uključuje cyber-fizičke sustave, IoT internet stvari, rad u cloudu, kognitivno računarstvo, stvaranje pametnih tvornica. Pametne tvornice odlikuje veća fleksibilnost, uključenost kupaca u stvaranje vrijednosti, cyber-fizički sustavi (proizvod se stvara u tvornici, a digitalni sustav zaprima podatke uz pomoć kojih poboljšava proizvod u virtualnom sustavu). (FMEE & FMER, 2020.)

Među prednostima industrije 4.0 za poduzetnike moguće je navesti prilagodljivost i mogućnost optimizacije proizvodnog procesa na način da se neprestano prikupljaju i analiziraju podaci, bilo unutarnji ili vanjski; individualizacija proizvodnje prema zahtjevima kupca i veća povezanost s kupcima (Perić za HGK, 2020.).

Umjetna inteligencija (AI) predstavlja tehnologiju koja nudi veliki potencijal, a predstavlja inteligentne alate, tj. strojeve, aparate i aplikacije koje reagiraju i uče poput ljudi; u to područje pripadaju strojno učenje i Internet stvari (paraph., EK-PuH, 2020.). Poduzećima usvajanje i primjena ovih tehnologija može donijeti konkurentnu prednost, ali i izazove u kreiranju vlastitih poslovnih sustava u tvrtkama. Razvoj platformi i aplikacija omogućuje brz razvoj specijaliziranih usluga. Nadalje, velike mogućnosti omogućuje i 5G generacija internetske mreže sa značajno povećanim brzinama i većom pokrivenošću: tvrtkama je omogućen super brz i stabilan pristup internetu te je omogućeno veće prikupljanje i prijenos podataka. i posljedičnog razvoja na području Interneta stvari (IoT) i pametnih strojeva. *Blockchain* tehnologija sve je više u primjeni zbog algoritama koje koristi i decentralizirane prirode. Koronakriza i prateće mjere koje uključuju fizičku distancu, karantene i tzv. rad od kuće ubrzavaju tehnološku tranziciju: utječu na sve veću uporabu i primjenu novih tehnologija u vidu pristupa raznim sadržajima putem digitalnih platformi i korištenje društvenih mreža u komercijalne svrhe.

Mnoge tvrtke se još bore da uhvate korak s tehnologijama Industrije 4.0, iako je sve brži razvoj već doveo do Industrije 5.0. Kroz korištenje prednosti umjetne inteligencije (AI – artificial intelligence), robotike, Internet stvari (IoT – Internet of Things), autonomnih vozila, 3D printanja, virtualne stvarnosti, novih načina za pohranu podataka, nanotehnologiju, biotehnologiju granice između tehnoloških skokova sve se više brišu, rezultirajući novim poslovnim modelima. Primjer takvih kompanija u svijetu su: Uber, Tesla, Airbnb, Google, Alibaba itd.

Europska komisija u inovacijskom procesu prepoznaje tri ključna elementa:

1. „Pretpostavke“ (enablers) kao vanjsko okruženje djelovanja tvrtki koje čine: ljudski potencijali, istraživački sustav te financijska podrška;
2. „Aktivnost tvrtki“ (firm activities) kao endogeni čimbenik koji uključuje: ulaganja tvrtki, otvorenost i poduzetništvo;
3. Inovacijske aktivnosti tvrtki, odnosno „rezultati“ (outputs) koji uključuju: inovatore i ekonomske učinke (Europska komisija, 2012.).

Prema aktualnim rezultatima međunarodnog istraživanja Svjetskog ekonomskog foruma – Globalno izvješće o konkurentnosti za 2019. godinu (The Global Competitiveness Report 2019) Hrvatska se, u konkurenciji između 141 države, nalazi na 63. mjestu. Prema poslovnoj dinamici, Hrvatska se smjestila na 101. mjesto, a prema inovacijskom kapacitetu se nalazi na 73. mjestu

(Schwab-World Economic Forum, 2019). Prema rezultatima mjerenja inovacijske izvedbe Europske komisije, Hrvatska se smatra umjerenim inovatorom međutim iza Hrvatske se nalaze samo Rumunjska i Bugarska, koje su u kategoriji koja okuplja države koje su na začelju EU u području inovacija, skromnih inovatora (Europska komisija, 2020.).

1.2.3. Osnovni ekonomski pokazatelji sektora – Republika Hrvatska i županije

U sektoru Tehnologija i inovacije u Republici Hrvatskoj posluje 13.358 pravnih subjekata koji zapošljavaju 11,2% radnika. U 2019. godini 10,8% tvrtki iz sektora posluje s dobiti, dok njih 7,4% ima negativan financijski rezultat. U ovom sektoru je i 14,0% investitora u ukupnom gospodarstvu Hrvatske. Izvoz premašuje uvoz s 18,6% udjela svih izvoznika u Hrvatskoj.

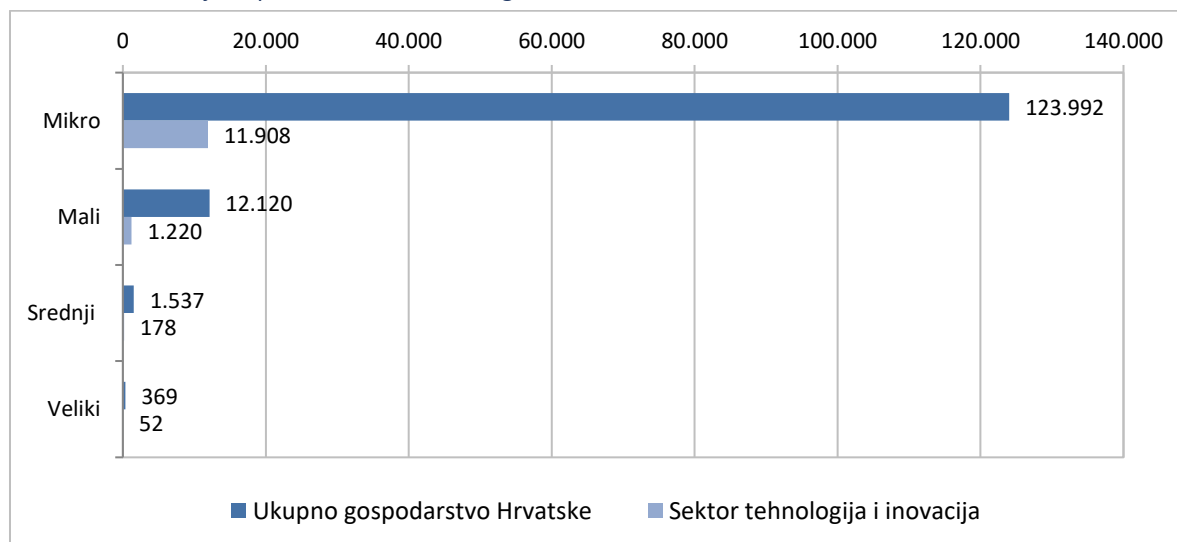
Tablica 16. Ekonomski pokazatelji u 2019. godini

Pokazatelji	Gospodarstvo – RH	Sektor Tehnologija i inovacije – RH	Udio sektora Tehnologija i inovacije u gospodarstvu RH
Broj poduzetnika	138.018	13.358	9,7%
Broj zaposlenih	973.772	108.616	11,2%
Broj dobitaša	91.782	9.921	10,8%
Broj gubitaša	46.236	3.437	7,4%
Broj investitora	13.068	1.825	14,0%
Broj uvoznika	19.646	2.578	13,1%
Broj izvoznika	20.434	3.809	18,6%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (11.11.2020.).

U strukturi pravnih subjekata prema veličini u sektoru Tehnologija i inovacije, najviše je mikro tvrtki – 11.908, 1.220 je malih poduzetnika, 178 srednjih, a velikih je 52.

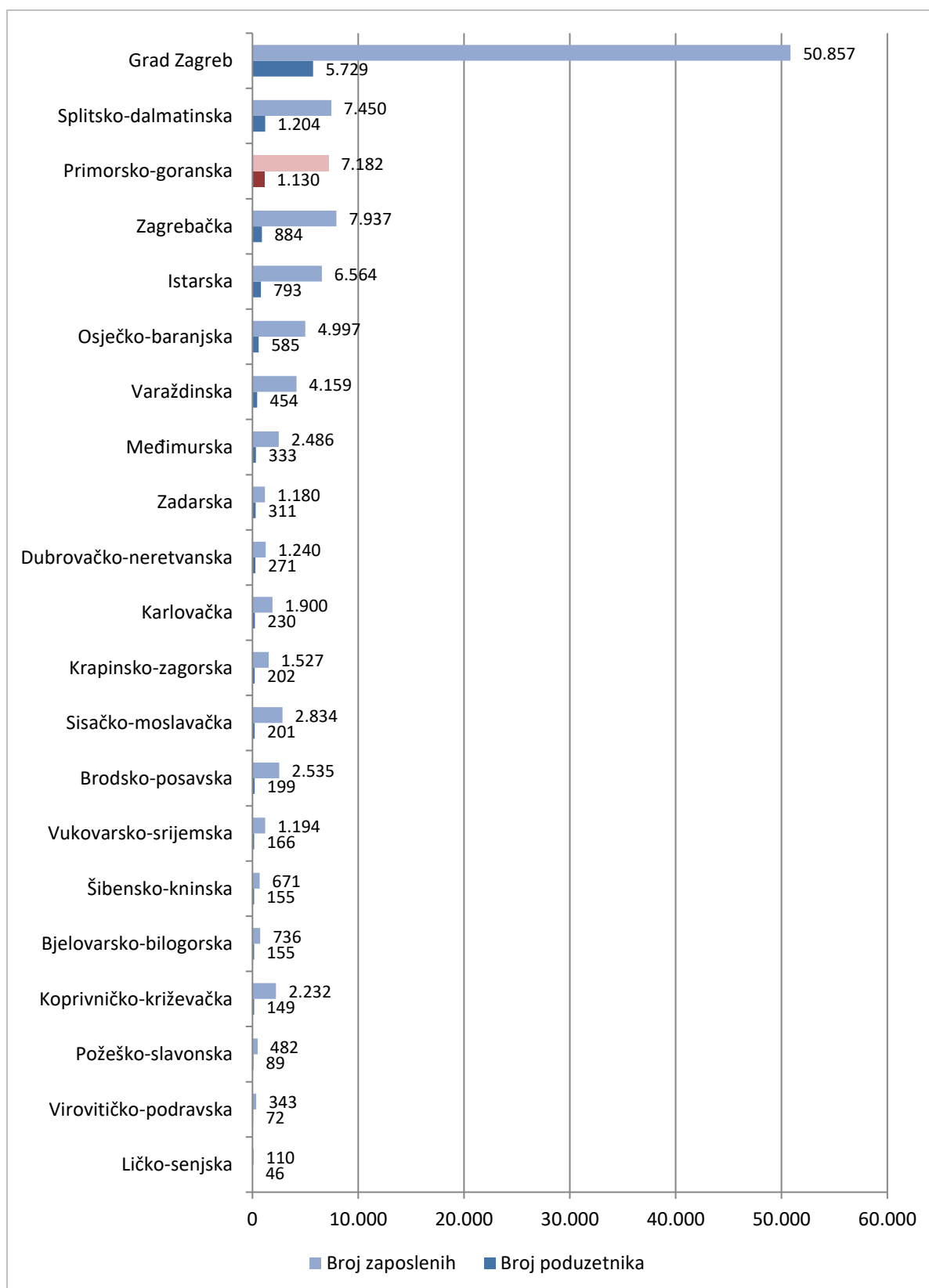
Slika 7. Pravni subjekti prema veličini u 2019. godini

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

Ukupno 1.130 tvrtki u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji zapošljava 7.182 radnika. Time se Primorsko-goranska županija svrstala na treće mjesto među županijama prema broju poduzetnika i zaposlenih u 2019. godini.

Slika 8. Broj poduzetnika i zaposlenih u sektoru Tehnologija i inovacije u 2019. godini po županijama

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

Poduzetnici u sektoru Tehnologija i inovacije u Republici Hrvatskoj sudjeluju s 11,0% prihoda i 10,6% rashoda u gospodarstvu Hrvatske, što zajedno s ekonomičnosti od 1,08 ukazuje na uspješnost poslovanja ovog sektora koji doprinosi sa značajnih 19,1% dobiti ukupnoga gospodarstva. Dobit po

zaposlenome također značajno premašuje nacionalni prosjek, i to za više od 70%, kao i trgovinski saldo koji je, zahvaljujući visokom izvozu u odnosu na uvoz, za 1,3% viši čak i od trgovinskog salda Hrvatske. I novostvorena vrijednost po zaposlenome je viša za trećinu od ostatka hrvatskoga gospodarstva, dok istodobno novostvorena vrijednost čini 14,7% novostvorene vrijednosti u Hrvatskoj u 2019. godini. Bruto ulaganja u dugotrajnu imovinu čine 10,2% ukupnih ulaganja na razini Hrvatske.

Tablica 17. Financijski pokazatelji sektora Tehnologija i inovacije u 2019. godini

Pokazatelji	Gospodarstvo – RH	Sektor Tehnologija i inovacije – RH	Udio sektora Tehnologija i inovacije u gospodarstvu RH
Ukupni prihodi	800.201.467.634 kn	87.844.259.587 kn	11,0%
Ukupni rashodi	760.940.036.130 kn	80.615.042.769 kn	10,6%
Dobit/gubitak razdoblja	30.920.685.597 kn	5.914.380.852 kn	19,1%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome	9.142 kn	12.613 kn	138,0%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome	5.819 kn	7.721 kn	132,7%
Prihodi od prodaje u zemlji	589.499.655.303 kn	49.745.856.229 kn	8,4%
Prihodi od prodaje u inozemstvu	151.273.537.085 kn	32.141.497.415 kn	21,2%
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	137.813.513.772 kn	18.500.464.243 kn	13,4%
Trgovinski saldo	13.460.023.313 kn	13.641.033.172 kn	101,3%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	26.061.695.862 kn	2.646.484.811 kn	10,2%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,05	1,08	103,0%
Novostvorena vrijednost	225.151.995.428 kn	33.199.001.775 kn	14,7%
EBITDA	86.096.888.977 kn	13.788.744.157 kn	16,0
Dobit ili gubitak razdoblja po zaposlenome	31.749 kn	54.434 kn	171,45%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome	231.176 kn	305.655 kn	132,2%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

1.2.4. Analiza sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji

U Primorsko-goranskoj županiji, u sektoru Tehnologija i inovacije kod 1.130 poduzetnika zaposleno je 6,6% od ukupnog broja sektorskih radnika u Hrvatskoj. Ukupno 8,5% svih pravnih subjekata iz sektora posluje u Primorsko-goranskoj županiji.

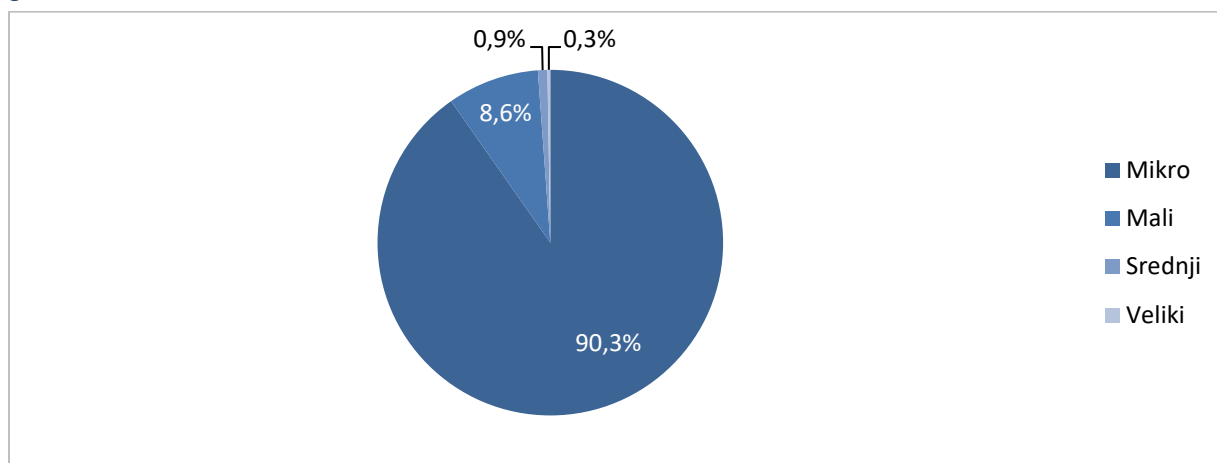
Tablica 18. Broj poduzetnika u sektoru Tehnologija i inovacije u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Pokazatelji	Republika Hrvatska	Primorsko-goranska županija	Udio PGŽ u RH
Broj poduzetnika	13.358	1.130	8,5%
Broj zaposlenih	108.616	7.182	6,6%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

Od ukupnog broja poduzetnika, 90,3% je mikro poduzetnika, 8,6% malih, 0,9% srednjih i svega 3 velika poduzetnika odnosno 0,3% sektora.

Slika 9. Pravni subjekti u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji prema veličini u 2019. godini

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

U privatnom vlasništvu je 1.124 pravnih subjekata. Samo četiri subjekta su u državnom vlasništvu, a po jedan je u zadružnom i mješovitom vlasništvu.

Tablica 18. Struktura vlasništva pravnih subjekata u sektoru Tehnologija i inovacije u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Županija	Državno	Privatno	Zadružno vlasništvo (zadruga)	Mješovito
Hrvatska	43	13.260	6	49
Primorsko-goranska županija	4	1.124	1	1
Udio PGŽ u RH	9,3%	8,5%	16,7%	2,0%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

Prihodi sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji čine 4,8% ukupnih prihoda i 4,4% ukupne dobiti sektora čitave Hrvatske. Prihodi od prodaje županijskog sektora u zemlji čine 3,8% ukupne prodaje hrvatskoga sektora, a prihodi od prodaje u inozemstvu županijskoga sektora sudjeluju sa 6,3% u hrvatskome sektoru. Uvoz zajedno sa stjecanjem je značajno manji od izvoza te trgovinski saldo iznosi 9,0% nacionalnog sektorskog trgovinskog salda. Dobit županijskog sektora čini 4,4% dobiti sektora, a ekonomičnost ukupnog poslovanja, iako iznosi 1,08%, ipak zaostaje za ekonomičnosti sektora na razini Hrvatske za 0,6%.

Prosječne plaće su približno na razini prosjeka industrije, no prihodi po zaposlenome zaostaju 17,5%, dobit po zaposlenome je 33,7%, a novostvorena vrijednost po zaposlenome je 13,9% niža u odnosu na prosjek sektora, što sve ukazuje na nisku produktivnost sektora u Primorsko-goranskoj županiji.

Tablica 19. Financijski pokazatelji u sektoru Tehnologija i inovacije u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

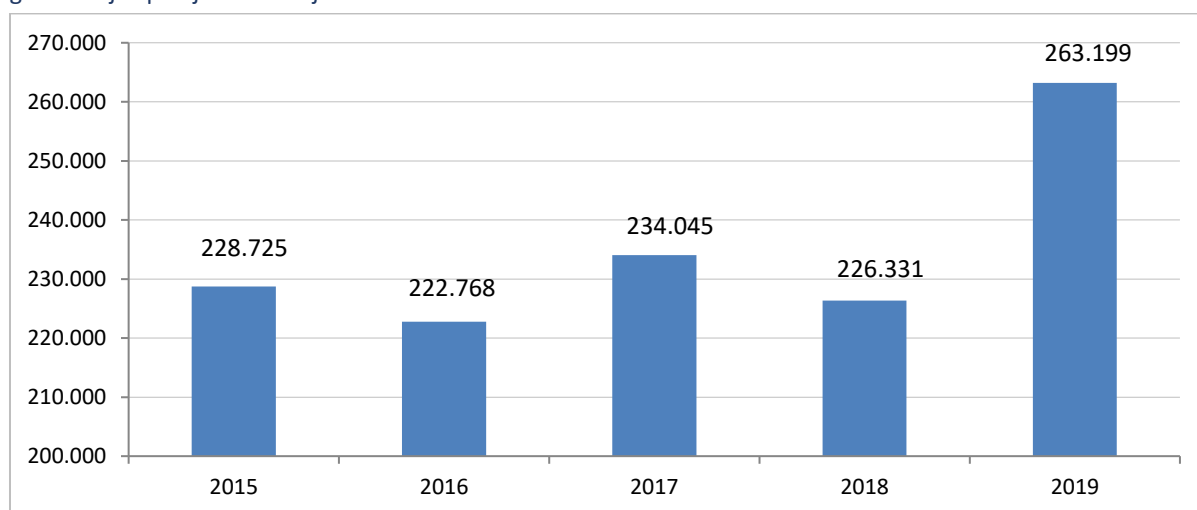
Pokazatelji	Republika Hrvatska	Primorsko-goranska županija	Udio PGŽ u RH
Ukupni prihodi	87.833.892.285 kn	4.209.232.943 kn	4,8%
Ukupni rashodi	80.594.032.382 kn	3.886.821.766 kn	4,8%
Dobit/gubitak razdoblja	5.914.380.852 kn	259.286.154 kn	4,4%
Prihodi od prodaje u zemlji	49.745.856.229 kn	1.914.924.520 kn	3,8%

Prihodi od prodaje u inozemstvu	32.141.497.415 kn	2.034.487.547 kn	6,3%
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	18.500.464.243 kn	803.901.153 kn	4,3%
Trgovinski saldo	13.641.033.172 kn	1.230.586.394 kn	9,0%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome	12.613 kn	12.577 kn	99,7%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome	7.721 kn	7.671 kn	99,4%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	2.646.484.811 kn	110.131.003 kn	4,2%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,08	1,08	99,4%
Novostvorena vrijednost	33.199.001.775 kn	1.890.294.200 kn	5,7%
EBITDA	13.788.744.157 kn	538.363.086 kn	3,9%
Ukupni prihodi po zaposlenome	808.664 kn	586.081 kn	72,5%
Dobit ili gubitak razdoblja po zaposlenome	54.434 kn	36.115 kn	66,3%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome	305.655 kn	263.199 kn	86,1%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

Na temelju podataka o kretanju novostvorene vrijednosti po zaposlenome u sektoru Tehnologija i inovacije u razdoblju od 2015. do 2019. godine vidljiva su kolebanja u prve četiri godine da bi u 2019. novostvorena vrijednost zabilježila značajan rast od 16,3% u odnosu na prethodnu godinu.

Slika 10. Kretanje novostvorene vrijednosti po zaposlenome u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

Iako se u 2016. godini broj zaposlenih smanjio zajedno s brojem poduzetnika, u sljedeće tri godine broj poduzetnika započinje uzlazni trend, dok broj zaposlenih, osim u 2017. godini, bilježi konstantan pad. Ukupni prihodi ovog sektora su volatilni pa tako u 2017. godini rastu po stopi od 15,7% da bi u sljedećoj godini pali za 27,9% i onda opet rasli u 2019. godini po prosječnoj stopi od 11,3%.

Rashodi u posljednje dvije godine promatranog razdoblja padaju te su niži od ukupnih prihoda, što utječe na ekonomičnost koja, nakon ozbiljnog pada i vrijednosti ispod 1 u 2018. godini, ponovno raste u 2019. kada iznosi 1,08. Prihodi od prodaje u inozemstvu također iskazuju velika kolebanja da bi u 2019. godini porasli za 24,6% na više od 2,0 mlrd. kuna. I uvoz u posljednjoj godini promatranog razdoblja, nakon značajnog pada, raste za gotovo 30,0%, što ipak rezultira porastom trgovinskog salda za 21,4% u odnosu na prethodnu godinu.

Nakon rasta od 64,6% u 2017. godini bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu bilježe pad u 2018. i 2019. godini po 13,9% odnosno 1,9%. Od 2015. do 2018. godine novostvorena vrijednost po zaposlenome prati kretanje novostvorene vrijednosti, a u 2019. godini raste brže, po prosječnoj

godišnjoj stopi od 16,3%. Prateći podatke o bruto i neto plaćama, vidljiv je trend rasta koji je u 2018. godini dvostruko veći od prijašnje tri promatrane godine da bi u 2019. zadržao isti tempo rasta kao u 2018.

Tablica 20. Kretanje ekonomskih pokazatelja unutar sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelji	2015.	2016.	Stopa rasta	2017.	Stopa rasta	2018.	Stopa rasta	2019.	Stopa rasta
Broj poduzetnika	1.022	1.016	-0,6	1.054	3,7	1.110	5,3	1.130	1,8
Broj zaposlenih	7.667	7.435	-3,0	7.571	1,8	7.246	-4,3	7.182	-0,9
Broj investitora	266	174	-34,6	188	8,0	189	0,5	184	-2,6
Ukupni prihodi	4.602.505.438 kn	4.532.118.440 kn	-1,5	5.244.946.880 kn	15,7	3.782.123.868 kn	-27,9	4.209.232.943 kn	11,3
Ukupni rashodi	4.300.397.699 kn	4.191.040.620 kn	-2,5	4.803.138.751 kn	14,6	4.212.789.102 kn	-12,3	3.886.821.766 kn	-7,7
Dobit/gubitak razdoblja	245.709.029 kn	296.533.541 kn	20,7	371.616.843 kn	25,3	-482.886.087 kn	-	259.286.154 kn	-
Prihodi od prodaje u zemlji	1.429.595.353 kn	1.543.092.816 kn	7,9	1.827.391.263 kn	18,4	1.778.134.128 kn	-2,7	1.914.924.520 kn	7,7
Prihodi od prodaje u inozemstvu	2.359.439.615 kn	2.083.576.155 kn	-11,7	2.479.938.809 kn	19,0	1.632.891.593 kn	-34,2	2.034.487.547 kn	24,6
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	510.339.290 kn	635.626.974 kn	24,5	714.395.908 kn	12,4	619.033.660 kn	-13,3	803.901.153 kn	29,9
Trgovinski saldo	1.849.100.325 kn	1.447.949.181 kn	-21,7	1.765.542.901 kn	21,9	1.013.857.933 kn	-42,6	1.230.586.394 kn	21,4
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	244.999.974 kn	79.188.076 kn	-67,7	130.306.679 kn	64,6	112.256.596 kn	-13,9	110.131.003 kn	-1,9
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,07	1,08	1,0	1,09	1,0	0,89	-17,8	1,08	20,6
Novostvorena vrijednost	1.753.634.270 kn	1.656.279.563 kn	-5,6	1.771.954.228 kn	7,0	1.639.993.397 kn	-7,4	1.890.294.200 kn	15,3
EBITDA	536.541.770 kn	556.208.658 kn	3,7	646.937.050 kn	16,3	-108.815.741 kn	-	538.363.086 kn	-
Novostvorena vrijednost po zaposlenome	228.725 kn	222.768 kn	-2,6	234.045 kn	5,1	226.331 kn	-3,3	263.199 kn	16,3
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome	10.545 kn	10.818 kn	2,6	11.138 kn	3,0	11.873 kn	6,6	12.577 kn	5,9
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome	6.329 kn	6.489 kn	2,5	6.738 kn	3,8	7.189 kn	6,7	7.671 kn	6,7

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (12.11.2020.).

1.2.5. Analiza djelatnosti unutar sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji

U sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji 592 su pravna subjekta u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima. Potom slijedi 325 subjekata u djelatnosti informacija i komunikacija te njih 213 u prerađivačkoj industriji, koja, iako ima najmanji broj poslovnih subjekata, zapošljava najviše, značajnih 44,9% radnika sektora te ostvaruje najveće prihode u visini od 53,4% ukupnih prihoda te 62,5% svih prihoda od prodaje sektora Primorsko-goranske županije u inozemstvu. Prerađivačka industrija ostvaruje više od četvrtine ukupne dobiti sektora u 2019. godini te 66,4% ukupnog trgovinskog salda. Bruto investicije samo u

novu dugotrajnu imovinu također su najveće u prerađivačkoj industriji i iznose 75,7 mil. kuna, što čini 68,8% svih investicija sektora u županiji.

Više od polovice ukupnog broja dobitaša u sektoru posluje u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima kao i 49,2% gubitaša. U istoj djelatnosti nalazi se i najveći broj investitora, 51,1% od ukupnog broja. Najmanja dobit u 2019. godini ostvarena je u djelatnosti informacija i komunikacija i iznosi 20,6% ukupne dobiti sektora u Primorsko-goranskoj županiji.

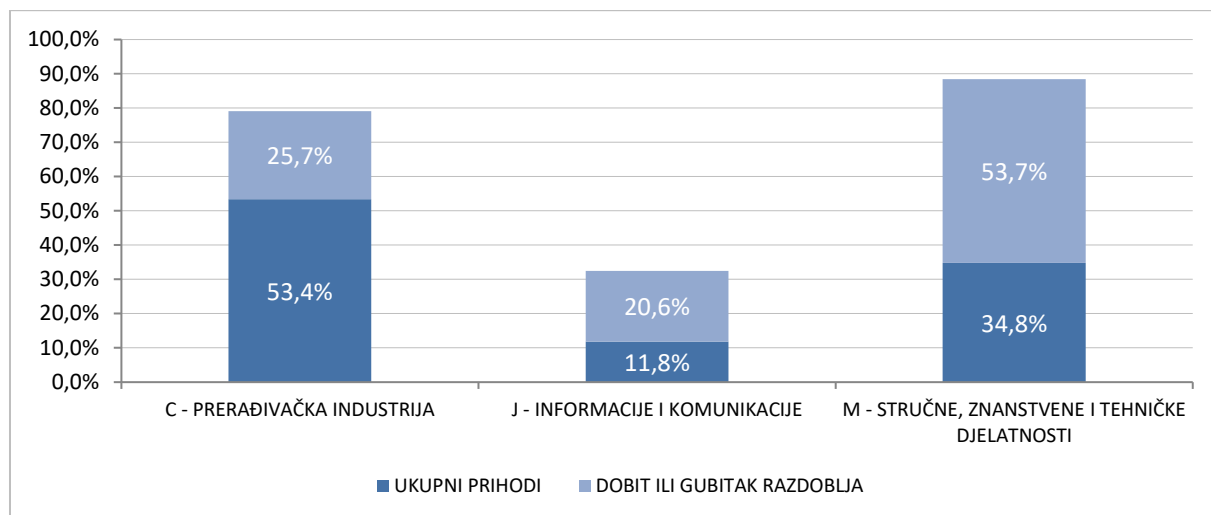
Tablica 21. Pokazatelji prema djelatnosti u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Pokazatelji	Razredi u području C – PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA		Razredi u području J – INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE		Razredi u području M – STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI		Ukupno
Broj poduzetnika	213	18,8%	325	28,8%	592	52,4%	1.130
Broj zaposlenih	3.224	44,9%	977	13,6%	2.981	41,5%	7.182
Broj dobitaša	163	19,5%	225	26,9%	447	53,5%	835
Broj gubitaša	50	16,9%	100	33,9%	145	49,2%	295
Broj investitora	41	22,3%	49	26,6%	94	51,1%	184
UKUPNI PRIHODI	2.248.078.414 kn	53,4%	497.569.978 kn	11,8%	1.463.479.219 kn	34,8%	4.209.127.611 kn
UKUPNI RASHODI	2.163.313.512 kn	55,7%	431.810.920 kn	11,1%	1.291.694.641 kn	33,2%	3.886.819.073 kn
DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA	66.601.659 kn	25,7%	53.528.240 kn	20,6%	139.156.255 kn	53,7%	259.286.154 kn
Prihodi od prodaje u inozemstvu	1.272.973.733 kn	62,5%	170.842.082 kn	8,4%	591.918.475 kn	29,1%	2.035.734.290 kn
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	455.051.751 kn	56,6%	107.891.870 kn	13,4%	240.957.532 kn	30,0%	803.901.153 kn
Trgovinski saldo	817.921.982 kn	66,4%	62.950.212 kn	5,1%	350.960.943 kn	28,5%	1.231.833.137 kn
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	75.719.630 kn	68,8%	10.065.578 kn	9,1%	24.345.795 kn	22,1%	110.131.003 kn

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

U sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji 2019. godine, najveća dobit u odnosu na prihod i općenito najveća dobit sektora, u visini od 53,4%, ostvarena je u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima. Potom slijedi prerađivačka industrija koja je ostvarila najveći prihod od 53,4% i 25,7% dobiti sektora. Najmanji prihod i najmanju dobit ovog sektora ostvarile su djelatnosti informacija i komunikacija.

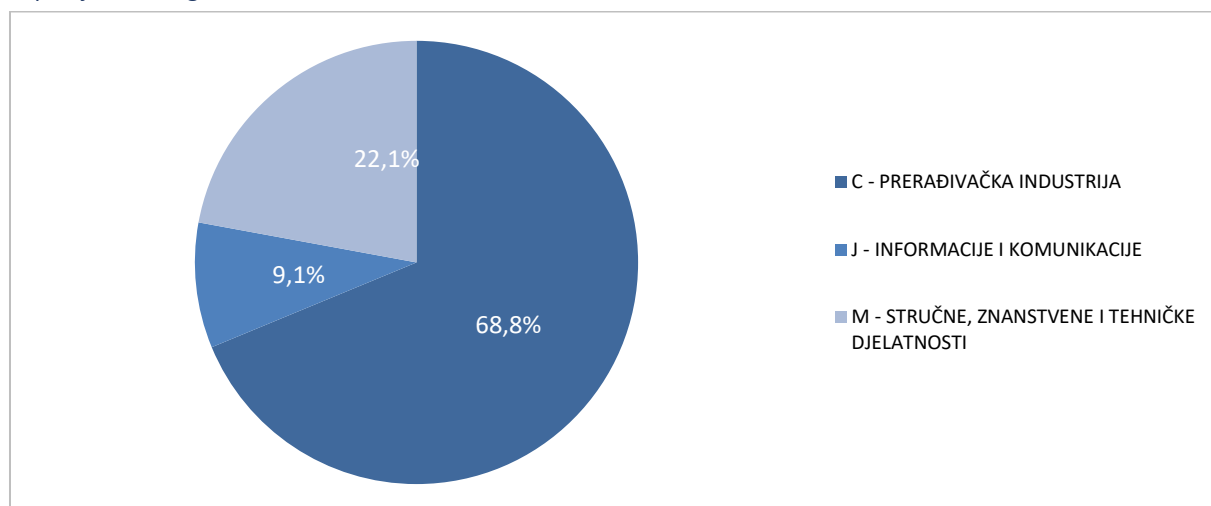
Slika 11. Odnos prihoda i dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

Čak 68,8% bruto investicija sektora Tehnologija i inovacije Primorsko-goranske županije uloženo je u novu dugotrajnu imovinu u prerađivačkoj industriji. Ukupno 22,1% sredstava utrošeno je za nabavku dugotrajne imovine u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima, a svega 9,1% sektorskih investicija utrošeno je u nabavku dugotrajne imovine u djelatnosti informacija i komunikacija.

Slika 12. Bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

1.2.6. Vodeća trgovačka društva u sektoru Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji

Dioničko društvo JADRAN – GALENSKI LABORATORIJ ostvarilo je 1,17 mlrd. kuna prihoda, 77,9 mil. kuna dobiti i uložilo 44,3 mil. kuna u bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu čime se svrstalo na prvo mjesto u sektoru prema visini prihoda, dobiti i bruto investicija u novu dugotrajnu imovinu.

1.2.6.1. C – Prerađivačka industrija

U prerađivačkoj industriji unutar sektora Tehnologija i inovacije u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini 213 poduzetnika s 3.224 zaposlenih ostvarili su ukupno 2,2 mlrd. kuna prihoda, 66,6 mil. kuna dobiti, a bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu iznosile su 75,7 mil. kuna. U 2019. godini unutar sektora tehnologije i inovacije, dioničko društvo JADRAN – GALENSKI LABORATORIJ imalo je najveći prihod, od gotovo četvrtinu prihoda prerađivačke industrije. Društvo je također ostvarilo i najveću dobit prerađivačke industrije u visini od 77,88 mil. kuna, kao i najveću bruto investiciju u dugotrajnu imovinu u visini od 44,3 mil. kuna, što je 58,7% investicije čitave prerađivačke industrije sektora.

Dioničko društvo Viktor Lenac smjestilo se na drugo mjesto s 14,2% prihoda djelatnosti i drugo mjesto prema visini dobiti u djelatnosti koja je iznosila 20,84 mil. kuna te potom slijedi Montelektro automatizacija i elektrotehnički inženjering, d. o. o. s 9,2% udjela u prihodima djelatnosti i 18,68 mil. kuna dobiti.

Tablica 22. Rang-lista prema prihodima u sektoru Tehnologija i inovacije u prerađivačkoj industriji

Naziv	Prihod u 2019.	Udio u djelatnosti
JADRAN – GALENSKI LABORATORIJ d. d.	551,1 mil. kn	24,5%
BRODOGRADILIŠTE VIKTOR LENAC dioničko društvo	319,6 mil. kn	14,2%
MONTELEKTRO automatizacija i elektrotehnički inženjering, d. o. o.	208,0 mil. kn	9,2%
3. MAJ Brodogradilište d. d.	118,1 mil. kn	5,2%
FEROTEHNA društvo s ograničenom odgovornošću za promet robom na veliko i malo	97,6 mil. kn	4,3%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

U prerađivačkoj industriji dioničko društvo JADRAN – GALENSKI LABORATORIJ imalo je najvišu dobit u visini od 77,88 mil. kuna.

Tablica 23. Rang-lista prema dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u prerađivačkoj industriji

Naziv	Dobit u 2019.	Pozicija
JADRAN – GALENSKI LABORATORIJ d. d.	77,88 mil. kn	1.
BRODOGRADILIŠTE VIKTOR LENAC dioničko društvo	20,84 mil. kn	2.
MONTELEKTRO automatizacija i elektrotehnički inženjering, d. o. o.	18,68 mil. kn	3.
AITAC društvo s ograničenom odgovornošću za usluge u brodogradnji i industriji	10,48 mil. kn	4.
FEROTEHNA društvo s ograničenom odgovornošću za promet robom na veliko i malo	7,00 mil. kn	5.

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

1.2.6.2. J – Informacije i komunikacije

Ukupno 325 poduzetnika poslovalo je u djelatnosti informacija i komunikacija unutar sektora Tehnologija i inovacije u 2019. godini i zapošljavalo 977 radnika. Ukupno je ostvareno 497,6 mil. kuna prihoda, 53,5 mil. kuna dobiti, a 10,0 mil. kuna uloženo je u novu dugotrajnu imovinu. Od tog iznosa najviše, tj. 18,81%, investiralo je društvo s ograničenom odgovornošću za marketing, Prospekt.

Unutar djelatnosti informacija i komunikacija valja istaknuti Veracomp, društvo za računalne djelatnosti koje je imalo najveći prihod u 2019. godini 20,8% ukupnih prihoda djelatnosti. Na drugom mjestu prema visini prihoda nalazi se društvo koje sudjeluje s 4,7% u ukupnoj dobiti djelatnosti i ujedno na prvom mjestu prema visini dobiti koja je iznosila 15,6 mil. kuna na kraju 2019. godine. Informatičko društvo Iolap je bilo treće prema visini prihoda od 24,1 mil. kuna u djelatnosti.

Tablica 24. Rang-lista prema prihodima u sektoru Tehnologija i inovacije u djelatnosti informacija i komunikacija

Naziv	Prihod u 2019.	Udio u djelatnosti
VERACOMP društvo s ograničenom odgovornošću za računalne djelatnosti	107,00 mil. kn	20,8%
TERMINALNI POSLOVI društvo s ograničenom odgovornošću za informatičke usluge	24,32 mil. kn	4,7%
IOLAP društvo s ograničenom odgovornošću za informatičke usluge	24,11 mil. kn	4,6%
M. A. I. SOLUTIONS društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu i usluge	23,79 mil. kn	4,6%
NETCOM društvo s ograničenom odgovornošću za informatički inženjering, trgovinu, zastupanje i usluge	13,30 mil. kn	2,5%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

Društvo za informacijski i organizacijski inženjering, trgovinu i usluge na drugom je mjestu prema dobiti u djelatnosti u 2019. godini, a treće mjesto s 1,8 mil. dobiti zauzelo je društvo za informatički inženjering, trgovinu, zastupanje i usluge.

Tablica 25. Rang-lista prema dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u djelatnosti informacija i komunikacija

Naziv	Dobit u 2019.	Pozicija
TERMINALNI POSLOVI društvo s ograničenom odgovornošću za informatičke usluge	15,58 mil. kn	1.
RIS društvo s ograničenom odgovornošću za informacijski i organizacijski inženjering, trgovinu i usluge	2,38 mil. kn	2.
NETCOM društvo s ograničenom odgovornošću za informatički inženjering, trgovinu, zastupanje i usluge	1,77 mil. kn	3.
STATUS društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu, posredovanje i informatički inženjering	1,62 mil. kn	4.
M. A. I. SOLUTIONS društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu i usluge	1,54 mil. kn	5.

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

1.2.6.3. M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti

Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti su u 2019. godini ostvarile 1,5 mlrd. kuna prihoda i dobit od 139,2 mil. kuna. U tim su djelatnostima poslovala 592 poduzetnika koji su zapošljavali 2.981 radnika. Ove djelatnosti su najmanje u sektoru Tehnologija i inovacije ulagale u nabavku dugotrajne imovine, svega 24,3 mil. kuna. 40,9% tog iznosa uložilo je TSI društvo s ograničenom odgovornošću za tehničko savjetovanje i usluge.

U ovim djelatnostima najveći prihod u 2019. godini imalo je društvo Alarm automatika koje se bavi zaštitnim, multimedijalnim i komunikacijskim sustavima. Visina prihoda čini 7,74% ukupnih prihoda u djelatnosti. Potom slijedi građevinsko društvo sa 72,16 mil. kuna pa Navis Consult d.o.o. sa 72,16 mil. kuna koje se bavi projektiranjem i konstruiranjem brodova.

Tablica 26. Rang-lista prema prihodu u sektoru Tehnologija i inovacije u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima

Naziv	Prihod u 2019.	Udio u djelatnosti
ALARM AUTOMATIKA zaštitni, multimedijalni i komunikacijski sustavi, d. o. o.	114,54 mil. kn	7,74%
MONTERRA društvo s ograničenom odgovornošću za usluge u građevinarstvu	72,16 mil. kn	4,88%
NAVIS CONSULT d. o. o. projektiranje i konstruiranje broda	71,39 mil. kn	4,82%
Saipem S.p.A., podružnica u Republici Hrvatskoj – SAIPEM S.p.A. Croatian Branch	65,94 mil. kn	4,46%
TSI društvo s ograničenom odgovornošću za tehničko savjetovanje i usluge	57,06 mil. kn	3,86%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

Prema visini dobiti, u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima sektora u Primorsko-goranskoj županiji prvo mjesto zauzelo je društvo za tehničko savjetovanje i usluge koje je ostvarilo dobit u visini od 9,3 mil. kuna. Na drugom mjestu nalazi se društvo za trgovinu i usluge sa 6,8 mil. kuna dobiti, dok se na trećem mjestu smjestilo društvo Monterra koje se bavi uslugama u građevinarstvu, a koje je ostvarilo 6,74 mil. kuna dobiti u 2019. godini.

Tablica 27. Rang-lista prema dobiti u sektoru Tehnologija i inovacije u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima

Naziv	Dobit u 2019.	Pozicija
TSI društvo s ograničenom odgovornošću za tehničko savjetovanje i usluge	9,30 mil. kn	1.
KMK CONSULTING društvo s ograničenom odgovornošću za trgovinu i usluge	6,81 mil. kn	2.
MONTERRA društvo s ograničenom odgovornošću za usluge u građevinarstvu	6,74 mil. kn	3.
Saipem S.p.A., podružnica u Republici Hrvatskoj – SAIPEM S.p.A. Croatian Branch	6,23 mil. kn	4.
NAVIS CONSULT d. o. o. projektiranje i konstruiranje broda	5,25 mil. kn	5.

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e (23.11.2020.).

1.2.7. Perspektiva sektora Tehnologija i inovacije

Pred poduzetnike postavlja se niz zahtjeva koji su nužni za opstanak na tržištu, a pored primjene novih tehničko-tehnoloških sustava koji su utemeljeni na istraživanju i razvoju, nužan je visok stupanj inovativnosti koji je potpora diverzifikaciji na tržištu. Da bi se ostvarila nova dodana vrijednost i poboljšala konkurentna pozicija na tržištu, u suvremenim okolnostima potrebno je planirano upravljati inovacijskim procesima. U području tehnologija i inovacija osobito je važno osigurati sredstva za istraživanje i razvoj. Kako bi to bilo ostvarivo, potrebno je snažnije povezivanje javnog sektora (država, županija, grad/općina), znanstveno/razvojno istraživačkih institucija i poslovnog sektora uz jaču podršku i značajno smanjenje birokratizacije te ažurnu prilagodbu legislative i unapređenje ili promjenu postojeće infrastrukture.

Aktivnosti u smjeru zaštite okoliša i podrške održivom razvoju više nisu konkurentna prednost, već nužnost. Državne i javne institucije trebaju osigurati stalne transnacionalne i međuregionalne mreže suradnje kojoj je cilj razmjena informacija i kolaboracija na području inovacija te poticanje razvoja tehnologije i inovacija, što je preduvjet gospodarskog rasta i konkurentnosti uz naglasak na važnost

intelektualnog kapitala i razmjenu informacija. Upotreba umjetne inteligencije, Interneta stvari (Internet of Things – IoT), robotizacija i automatizacija, *blockchain* tehnologija, 5G mreža, samo su neki od zahtjeva koji su postavljeni pred poduzetnike, a koji omogućuju prisutnost i konkurentnost na tržištu. Unapređenjem poslovnih procesa i digitalizacijom, poduzeća dostižu novu razinu produktivnosti i inovacija. Rezultat je gospodarstvo utemeljeno na znanju.

Da bi se dostigli puni potencijali digitalne ekonomije, pretpostavka su temeljne tehnološke komponente kako bi se povećala integracija svih elemenata unutar sustava. Iako se Primorsko-goranska županija prema broju poduzetnika i zaposlenih u sektoru Tehnologija i inovacije u Hrvatskoj nalazi na trećem mjestu, iz provedene analize može se zaključiti da postoji značajan prostor za razvoj sektora i pojedinih djelatnosti unutar sektora u županiji. Primorsko-goranska županija pridonosi sektoru s manje od 5% u financijskom rezultatu u 2019. godini, što je ispod sektorskih rezultata na razini države, ali i ostvaruje značajno veću novostvorenu vrijednost od prosjeka sektora, a to ukazuje na potrebu dodatnoga ulaganja u razvoj.

1.3. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom

1.3.1. Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom

Danas u svijetu se uspješne tvrtke sve više okreću prema čistim ili tzv. zelenim tehnologijama kako u području energetike, gdje se sve više koriste obnovljivi izvori energije. U području gospodarenja otpadom maksimalno se iskorištava energija iz otpadnih tvari, uz odvojeno prikupljanje i recikliranje znatnije količine sirovina iz otpada. Pored energetske potencijala i potencijala iz otpada sve je jači utjecaj na korištenje pametnih rješenja i čistih tehnologija uz postizanje energetske učinkovitosti u prijevozu, izgradnji zgrada, postrojenja, ali i u zbrinjavanju otpadnih voda.

U području energetike sve se više razvijaju sustavi opskrbe energijom iz obnovljivih izvora kao što je korištenje energije vjetra, sunčeve energije, aerotermalne energije, geotermalne energije, hidrotermalne energije, energije mora, biomase, deponijskog plina, plina iz postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda i bioplina. Razvijaju se učinkoviti sustavi proizvodnje električne energije pomoću vjetrogeneratora, fotonaponskih ćelija, fototermalnih ćelija, korištenja energije valova, energije pline i oseke, a sve se manje koriste klasični izvori energije kao što su ugljen i nafta.

Kod prikupljanja otpada nove tehnologije omogućavaju izdvajanje veće količine sirovina iz otpada, a daljnjim postupcima stvaranje inertnog otpada kao što je kompost kojeg je moguće vraćati u prirodu, i to sve uz dobivanje korisne energije kao što je bioplin iz otpada za energetske potrebe postrojenja.

Prema podacima Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti (2020.), u današnje vrijeme promet u ukupnoj energetskej potrošnji ima udjel od 30%, a u emisijama stakleničkih plinova u EU od oko 25%, od čega 71,3% generira cestovni promet. U području prijevoza sve se više razvijaju hibridna vozila i vozila na električni pogon, a razvoj tehnologije ide u smjeru povećanja autonomnosti vozila uz uštede energije i povećanje sigurnosti kako kod prijevoza osoba tako i kod prijevoza tereta.

U zbrinjavanju otpadnih voda sustavi novih generacija pročišćavača otpadnih voda sve više koriste uređaje s III. stupnjem pročišćavanja kako bi se otpadna voda bez posljedica za okoliš nesmetano mogla ispuštati u vodotokove. Kod projektiranja novih postrojenja sve se više nastoji iz otpadnih voda iskoristiti energija kako bi se koristila u radu sustava.

Kroz razne fondove, a prije svega kroz Europske strukturne i investicijske fondove nastoji se utjecati na korištenje zelenih tehnologija i očuvanja okoliša. Glavni ciljevi financiranja su očuvanje i zaštita okoliša i promocija resursne učinkovitosti. Pored ovoga jedan od strateških ciljeva ove politike jest i podizanje životnog standarda građana te promicanje održivoga ravnomjernog razvitka, a samim time i poboljšanje javnog zdravlja.

Republika Hrvatska u ovom trenutku je u mogućnosti povlačiti sredstva iz EU fondova kroz Operativni program konkurentnost i kohezija do 2023. godine. Iz ovog programa već su financirani razni projekti koji koriste zelene tehnologije. Primjerice, prema planu gospodarenja otpadom na području Republike Hrvatske u planu je izgradnja 11 centara za gospodarenje otpadom, a RCGO Marinščina u Primorsko-goranskoj županiji i CGO Kaštijun u Istarskoj županiji su već započeli sa radom. CGO Bikarac u Šibensko-kninskoj županiji i CGO Biljane Donje u Zadarskoj županiji su u fazi izgradnje, dok su ostali centri u provedbi natječaja ili izradi dokumentacije. Pored izgradnje centara projektima se izgrađuju pretovarne stanice i nabavljaju komunalna vozila za transport otpada po najnovijim dostupnim tehnologijama.

Iz istog programa financiraju se i projekti zbrinjavanja otpadnih voda, a na području Primorsko-goranske županije neki od projekata su već započeli kao npr. „Sustav prikupljanja, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda otoka Krka“, a u fazi provedbe natječaja su projekti „Izgradnja sustava odvodnje u okviru projekta poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture na području aglomeracije Rijeka“, „Sustav odvodnje otpadnih voda aglomeracije Cres, Martinščica, Nerezine, Mali i Veli Lošinj“, „Sustav odvodnje otpadnih voda aglomeracija Novi Vinodolski, Crikvenica, Selce“ tako da se u budućem razdoblju mogu očekivati pojačane aktivnosti u ovoj djelatnosti.

Kako u području gospodarenja otpadom i zbrinjavanju otpadnih voda iz europskih fondova, tako se financiraju i projekti energetske obnove zgrada, primjena koncepta „Pametnih gradova“, projekti integriranog i inteligentnog prometa, projekti broskog prometa na alternativna goriva, projekti razvoja infrastrukture za alternativna goriva. Svi ovi natječaji pokrivaju područja gospodarenje otpadom, energetska učinkovitost, klimatske promjene, zaštita okoliša i prirode, zaštita prirode – Natura 2000, a mogu ih koristiti jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne ustanove i institucije, trgovačka društva i obrtnici, organizacije civilnog društva, građani i ostali. (Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti, 2020.)

1.3.2. Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom – obuhvat sektora

Obuhvat analize sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom zasniva se na probiru djelatnosti NKD-a 2007. na najnižoj razini klasifikacije, tj. na razini razreda (tj. 4 znamenke klasifikacije). Budući da ne postoje najbolje prakse u pogledu obuhvata sektora, obuhvat je predložen na temelju pregleda novijih analiza i trendova, vodeći se i lancima vrijednosti. U nastavku je dan popis razreda NKD-a 2007. koji je usuglašen s Regionalnom razvojnom agencijom Primorsko-goranske županije (PRIGODA) i koji je PRIGODA potvrdila kao konačan izbor te ovaj popis predstavlja obuhvat sektora na kojem se zasnivaju analize u nastavku. Radi usporedbe pokazatelja i dobivanja jasnije slike, ovaj je sektor podijeljen na područja sa izdvojenim djelatnostima, i to:

- Energetika i gospodarenje otpadom
- Prijevoz
- Zgrade i infrastruktura
- Voda.

U području **Energetika i gospodarenje otpadom** prema NKD-u 2007. izdvojeni su sljedeći razredi:

- 35.11 Proizvodnja električne energije
- 35.21 Proizvodnja plina
- 38.2 Obrada i zbrinjavanje otpada
- 38.21 Obrada i zbrinjavanje neopasnog otpada
- 38.22 Obrada i zbrinjavanje opasnog otpada
- 38.2 Oporaba materijala
- 38.32 Oporaba posebno izdvojenih materijala
- 39.00 Djelatnost sanacije okoliša te ostale djelatnosti gospodarenja otpadom

U području **Prijevoz** izdvojeni su sljedeći razredi:

- 29.10 Proizvodnja motornih vozila
- 29.2 Proizvodnja karoserija za motorna vozila, prikolica i poluprikolica
- 29.20 Proizvodnja karoserija za motorna vozila, prikolica i poluprikolica
- 29.3 Proizvodnja dijelova i pribora za motorna vozila
- 29.31 Proizvodnja električne i elektroničke opreme za motorna vozila
- 29.32 Proizvodnja ostalih dijelova i pribora za motorna vozila
- 30 Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava
- 30.1 Gradnja brodova i čamaca
- 30.11 Gradnja brodova i plutajućih objekata
- 30.12 Gradnja čamaca za razonodu i sportskih čamaca
- 30.2 Proizvodnja željezničkih lokomotiva i tračničkih vozila
- 30.20 Proizvodnja željezničkih lokomotiva i tračničkih vozila
- 30.3 Proizvodnja zrakoplova i svemirskih letjelica te srodnih prijevoznih sredstava i opreme
- 30.30 Proizvodnja zrakoplova i svemirskih letjelica te srodnih prijevoznih sredstava i opreme
- 30.4 Proizvodnja vojnih borbenih vozila
- 30.40 Proizvodnja vojnih borbenih vozila
- 30.9 Proizvodnja prijevoznih sredstava
- 30.91 Proizvodnja motocikala
- 30.92 Proizvodnja bicikala i invalidskih kolica
- 30.99 Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava

U području **Zgrade i infrastruktura** izdvojeni su sljedeći razredi:

- 71 Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo; tehničko ispitivanje i analiza
- 71.1 Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo te s njima povezano tehničko savjetovanje
- 71.11 Arhitektonske djelatnosti
- 71.12 Inženjerstvo i s njim povezano tehničko savjetovanje
- 71.2 Tehničko ispitivanje i analiza
- 71.20 Tehničko ispitivanje i analiza

U području **Voda** izdvojeni su sljedeći razredi:

- 36 Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
- 36.0 Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
- 36.00 Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
- 37 Uklanjanje otpadnih voda
- 37.0 Uklanjanje otpadnih voda
- 37.00 Uklanjanje otpadnih voda

1.3.3. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj

1.3.3.1. Osnovni ekonomski pokazatelji sektora

Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom zapošljava 5,2% ukupno zaposlenih u Republici Hrvatskoj i sudjeluje sa 5,7% u ukupnom broju poduzetnika u Hrvatskoj od čega ih je 5.667 poslovalo s dobiti te čine 6,2% uspješnih poduzetnika. Istodobno je registrirano 2.245 gubitaša, što čini 4,9% u ukupnom broju poduzetnika koji su poslovali s gubitkom. U sektoru je 991 poduzetnik investitor i u odnosu na Republiku Hrvatsku čini udio od 7,6%. Broj izvoznika je u udjelu od 5,4%. U sektoru je ukupno 51.125 zaposlenih osoba u 7.912 poduzetnika.

Tablica 28. Ekonomski pokazatelji sektora u Republici Hrvatskoj u 2019. godini

Pokazatelji	Gospodarstvo – RH	Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom – RH	Udio sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u gospodarstvu RH
Broj poduzetnika	138.062	7.912	5,7%
Broj zaposlenih	974.012	51.125	5,2%
Broj dobitaša	91.803	5.667	6,2%
Broj gubitaša	46.259	2.245	4,9%
Broj investitora	13.068	991	7,6%
Broj uvoznika	19.647	850	4,3%
Broj izvoznika	20.435	1.100	5,4%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (23.11.2020.).

1.3.3.2. Osnovni financijski pokazatelji sektora

Analiza financijskih pokazatelja (tablica u nastavku) pokazuje da sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom sudjeluju u gospodarstvu Republike Hrvatske s 4,4% prihoda te ostvaruje dobit od 5,9%. Prihodi od prodaje sudjeluju u prihodima gospodarstva s 4,0%, a od prodaje u inozemstvu u 4,7% prihodima gospodarstva, dok uvoz sudjeluje s 3,0%. Prosječne bruto mjesečne plaće u sektoru više su za 11,6% od prosjeka. Trgovinski saldo iznosi 22% udjela ovog sektora. U ovome se sektoru generira 6,4% novostvorene vrijednosti u gospodarstvu, dok je dobit po zaposlenome viša za 12,8% od prosjeka, a novostvorena vrijednost po zaposlenome je viša za čak 21% od prosjeka.

Tablica 29. Financijski pokazatelji sektora u Republici Hrvatskoj u 2019. godini

Pokazatelji	Gospodarstvo – RH	Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom – RH	Udio sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u gospodarstvu RH
Ukupni prihodi	800.284.726.627 kn	35.078.117.281 kn	4,4%
Ukupni rashodi	761.022.714.151 kn	32.729.619.400 kn	4,3%
Dobit/gubitak razdoblja	30.921.792.394 kn	1.830.143.980 kn	5,9%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome	9.142 kn	10.207 kn	111,6%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome	5.820 kn	6.351 kn	109,1%

Prihodi od prodaje u zemlji	589.490.446.129 kn	23.859.872.611 kn	4,0%
Prihodi od prodaje u inozemstvu	151.275.045.523 kn	7.063.039.388 kn	4,7%
Uvoz (uključuje i stjecanje) u razdoblju	137.813.570.186 kn	4.107.249.414 kn	3,0%
Trgovinski saldo	13.461.475.337 kn	2.955.789.974 kn	22,0%
Bruto investicije samo u novu DI	26.061.695.862 kn	2.149.681.444 kn	6,4%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	105,16%	107,18%	
Novostvorena vrijednost	225.189.919.125 kn	14.303.078.092 kn	6,4%
EBITDA	86.106.512.830 kn	5.903.273.000 kn	6,9%
Dobit ili gubitak razdoblja po zaposlenome	31.741 kn	35.797 kn	112,8%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome	231.158 kn	279.767 kn	121,0%

Izvor: obrada podataka prema FINA-i (23.11.2020.).

1.3.4. Trendovi sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj

U proteklih pet godina (2015. – 2019.) u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj povećava se broj poduzetnika, a time i broj zaposlenih, iako je zadnju godinu neznatno smanjen broj zaposlenih, kako se vidi iz tablice u nastavku. Također raste broj izvoznika, ali i broj uvoznika, a stopa rasta uvoznika je neznatno veća. Trgovinski saldo je pozitivan u promatranom razdoblju, u blagome je porastu, sve do 2019. godine, kada je na međugodišnjoj razini zabilježen pad. Ovo se može pripisati značajnijim investicijama u komunalno gospodarstvo sufinancirano iz EU fondova. Ako promatramo pokazatelj broja investitora, vidljivo je da je 2016. godine došlo do značajnijeg pada, a nakon toga dolazi do blagog porasta iako je njihov broj još uvijek značajnije manji nego u 2016. godini. Isti trend je zabilježen i u kretanju bruto investicija samo u novu dugotrajnu imovinu. Prosječne mjesečne plaće po zaposlenome su u blagom porastu u čitavome razdoblju. U porastu su ukupni prihodi kao i prihodi od prodaje u zemlji, dok se u prihodima od prodaje u inozemstvu bilježi slabiji rast. Novostvorena vrijednost je u konstantnom rastu uz prosječnu godišnju stopu od 2%. Ukupna dobit povećava se iz godine u godinu, ali je bitno zapaziti da je 2018. godine ostvaren značajan gubitak razdoblja. Analiza pojedinih područja ukazat će na razloge ostvarenih gubitaka u 2018. godini.

Tablica 30. Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	18./17.	2019.	19./18.
Broj poduzetnika	7.078	7.200	7.379	7.729	4,74%	7.912	2,37%
Broj zaposlenih	48.077	48.935	51.469	51.764	0,57%	51.125	-1,23%
Broj dobitaša	4.723	5.042	5.229	5.570	6,52%	5.667	1,74%
Broj gubitaša	2.355	2.158	2.150	2.159	0,42%	2.245	3,98%
Broj investitora	1.491	915	920	971	5,54%	991	2,06%
Broj uvoznika	606	628	695	767	10,36%	850	10,82%
Broj izvoznika	818	948	972	1.003	3,19%	1.100	9,67%
Trgovinski saldo [mlrd. kn]	3,079	3,615	3,724	3,868	3,88%	2,956	-23,58%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	9.291	9.456	9.738	10.106	3,78%	10.207	1,00%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	5.660	5.774	6.021	6.252	3,83%	6.351	1,59%
Ukupni prihodi [mlrd. kn]	29,159	30,152	33,215	32,437	-2,34%	35,078	8,14%
Ukupni rashodi [mlrd. kn]	28,080	28,525	31,370	31,633	0,84%	32,730	3,46%
Dobit razdoblja [mil. kn]	698,0	1.077,2	1.365,4	320,3	-76,54%	1.830,1	471,36%
Prihodi od prodaje u zemlji [mlrd. kn]	18,529	19,421	20,967	21,500	2,54%	23,860	10,98%

Prihodi od prodaje u inozemstvu [mlrd. kn]	6,584	6,337	6,708	6,767	0,88%	7,063	4,37%
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mlrd. kn]	3,505	2,722	2,984	2,899	-2,86%	4,107	41,67%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mlrd. kn]	4,586	3,042	2,681	1,840	-2,86%	2,150	16,68%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	103,84%	105,71%	105,88%	102,54%	-3,16%	107,18%	4,52%
Novostvorena vrijednost [mlrd. kn]	10,875	12,419	13,518	13,913	2,93%	14,303	2,80%
EBITDA [mlrd. kn]	3,978	4,464	4,708	4,115	-12,60%	5,903	43,44%
Dobit po zaposlenome [kn]	14.518	22.012	26.529	6.1888	-76,67%	35.797	478,50%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	226.203	253.796	262.641	268.783	2,34%	279.767	4,09%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

1.3.5. Sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom Primorsko-goranske županije

Primorsko-goranska županija s 282.730 stanovnika prema procjeni DZS-a čini približno 7% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske te je po broju stanovnika peta županija, iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske, Zagrebačke i Osječko-baranjske županije. Primorsko-goranska županija značajno je pozicionirana u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom (ZTEGO) u Republici Hrvatskoj, a to se vidi iz tablice u nastavku u kojoj većina pokazatelja županije ima udio veći od 10% u sektoru u Republici Hrvatskoj u godini 2019. No, normalizirani pokazatelji po zaposlenome županije nepovoljniji su nego u zemlji: gospodarski subjekti u županiji ostvaruju ispodprosječan dobitak po zaposlenome (-57,0%) kao i manju novostvorenu vrijednost po stanovniku u odnosu na državni prosjek (-6,7%). Istodobno, mjesečne plaće po zaposlenome su 16% veće od državnoga prosjeka u istom sektoru, unatoč slabijoj proizvodnosti županijskoga sektora. Po udjelu broja izvoznika i broja investitora županija ostvaruje značajan doprinos ovom sektoru u Republici Hrvatskoj. Osobito je značajan pozitivan trgovinski saldo ostvaren u županijskome sektoru, s čak 25% udjela ostvarenoga u trgovinskom saldu Republike Hrvatske. Rezultat je to ostvarene prodaje u inozemstvu, kako pokazuju podaci u nastavku, te govori o konkurentnosti županijskoga sektora u međunarodnim okvirima. Županija u ukupnim prihodima sektora sudjeluje s 8,7%, ali su ostvareni značajniji prihodi od prodaje u inozemstvu koji iznose 14,5% ukupnih prihoda ovog sektora u Republici Hrvatskoj. Kako je spomenuto, novostvorena vrijednost po zaposlenome je ispod državnoga prosjeka, a ukupna novostvorena vrijednost županijskoga sektora iznosi 10,3% novostvorene vrijednosti sektora na razini Republike Hrvatske, a to približno odgovara županijskome sektorskom udjelu zaposlenih i broju poduzetnika.

Tablica 31. Udio sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom Primorsko-goranske županije u istom sektoru Republike Hrvatske u 2019. godini

Pokazatelj	Sektor ZTEGO RH	Sektor ZTEGO PGŽ	Udio PGŽ u RH
Broj poduzetnika	7.912	790	10,0%
Broj zaposlenih	51.125	5.629	11,0%
Broj dobitaša	5.667	586	10,3%
Broj gubitaša	2.245	204	9,1%
Broj investitora	991	134	13,5%
Broj uvoznika	850	111	13,1%
Broj izvoznika	1.100	176	16,0%
Trgovinski saldo [kn]	2.955.789.974	751.774.347	25,4%
Prosječna mjesečna bruto plaća po	10.207	12.013	17,7%

zaposlenome [kn]			
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	6.351	7.379	16,2%
Ukupni prihodi [kn]	35.078.117.281	3.055.465.943	8,7%
Ukupni rashodi [kn]	32.729.619.400	2.928.567.242	8,9%
Dobit [kn]	1.830.143.980	86.677.747	4,7%
Prihodi od prodaje u zemlji [kn]	23.859.872.611	1.735.503.619	7,3%
Prihodi od prodaje u inozemstvu [kn]	7.063.039.388	1.005.391.222	14,3%
Uvoz (uključuje i stjecanje) [kn]	4.107.249.414	253.616.875	6,2%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [kn]	2.149.681.444	175.814.059	8,1%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja [kn]	107,18%	104,33%	
Novostvorena vrijednost [kn]	14.303.078.092	1.468.570.717	10,3%
EBITDA [kn]	5.903.273.000	436.964.598	7,4%
Dobitak razdoblja po zaposlenome [kn]	35.797	15.398	43,0%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	279.767	260.894	93,3%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

1.3.5.1. Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji

Uspoređujući trendove pokazatelja u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom Primorsko-goranske županije, vidljivo je da se povećava broj poduzetnika, ali dolazi do smanjenja broja zaposlenih. Ovaj trend također prati i povećanje broja dobitaša, uz smanjenje broja gubitaša u posljednje dvije godine. 2016. godine je ostvaren značajan pad, broja investitora, sa 184 na 123, i taj broj stagnira zadnjih nekoliko godina da bi 2019. godine iznosio 134 poduzetnika investitora. Broj uvoznika, kao i broj izvoznika ostvaruju lagani rast. Trgovinski saldo, ukupni prihodi i dobit, a posljedično i bruto investiranje u dugotrajnu imovinu 2018. godine ostvaruje značajan pad, što je uzrokovano značajnijim smanjenjem prihoda od prodaje u inozemstvu (-43,13%).

Prosječne mjesečne plaće ostvaruju kontinuirani rast da bi prosječna mjesečna bruto plaća u 2019. godini iznosila 12.013 kuna, a prosječna mjesečna neto plaća 7.379 kuna, što je više od prosječne mjesečne plaće na razini Republike Hrvatske, a također je i više od prosječne mjesečne plaće u sektoru, ali uz smanjenje broja zaposlenih.

Tablica 32. Trendovi u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	18./17.	2019.	19./18.
Broj poduzetnika	705	712	742	778	4,85%	790	1,54%
Broj zaposlenih	5.887	5.920	6.216	5.875	-5,49%	5.629	-4,19%
Broj dobitaša	484	510	519	560	8,29%	586	4,27%
Broj gubitaša	221	202	223	216	-3,14%	204	-5,56%
Broj investitora	184	123	137	137	0,00%	134	-2,19%
Broj uvoznika	88	77	98	101	3,06%	111	9,90%
Broj izvoznika	160	163	171	165	-3,51%	176	6,67%
Trgovinski saldo [tisuća kn]	1.116.111	946.743	1.144.452	671.386	-41,34%	751.774	11,97%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	10.044	10.328	10.745	11.588	7,85%	12.013	3,67%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	6.027	6.184	6.529	7.034	7,73%	7.379	4,91%
Ukupni prihodi [mlrd. kn]	3,408	3,317	3,804	2,817	-25,96%	3,055	8,43%

Ukupni rashodi [mlrd. kn]	3,113	3,126	3,604	3,394	-5,84%	2,928	-13,72%
Dobit razdoblja [mil. kn]	0,26	0,15	0,15	-0,61	-	0,08	-
Prihodi od prodaje u zemlji [mlrd. kn]	1,284	1,329	1,607	1,617	0,62%	1,735	7,32%
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mlrd. kn]	1,483	1,358	1,382	0,786	-43,13%	1,005	27,91%
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	317,2	412,2	237,8	114,6	-51,78%	253,6	121,2%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	373,0	355,5	498,8	207,1	-58,49%	175,8	-15,09%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	109,48%	106,12%	105,54%	83,02%	-21,34%	104,33%	25,67%
Novostvorena vrijednost [mlrd. kn]	1,306	1,268	1,410	1,345	-4,63%	1,468	9,17%
EBITDA [mil. kn]	537,4	404,5	455,9	-191,0		436,9	
Dobit po zaposlenome [kn]	44.024	25.350	24.908	-103.993		15.398	
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	221.916	214.245	226.922	228.973	0,90%	260.894	13,94%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

1.3.5.2. Trendovi pokazatelja po područjima sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji

Kako je prije rečeno, ovaj sektor podijeljen je u četiri područja (Energetika i gospodarenje otpadom, Prijevoz, Zgrade i infrastruktura, Voda). U nastavku su dani rezultati analize za svako od ovih područja.

A) Područje – Energetika i gospodarenje otpadom

U području **Energetika i gospodarenje otpadom** prema NKD-u 2007. izdvojeni su sljedeći razredi:

35.11 Proizvodnja električne energije

35.21 Proizvodnja plina

38.2 Obrada i zbrinjavanje otpada

38.21 Obrada i zbrinjavanje neopasnog otpada

38.22 Obrada i zbrinjavanje opasnog otpada

38.2 Oporaba materijala

38.32 Oporaba posebno izdvojenih materijala

39.00 Djelatnost sanacije okoliša te ostale djelatnosti gospodarenja otpadom

U području energetike/OIE i gospodarenja otpadom je u godini 2019. bilo 65 poduzetnika i 649 zaposlenih. Broj poduzetnika je u postupnome porastu, a prati ga i povećanje broja zaposlenih u razdoblju 2015. – 2019. Neznatno je povećan broj dobitaša, dok broj gubitaša na kraju razdoblja ostaje gotovo jednak broju s početka razdoblja. Trgovinski saldo bio je pozitivan u promatranom razdoblju, a vrhunac je zabilježen u 2017., kada je iznosio 117,836 mil. kuna; od tada se bilježi značajno smanjenje.

Prosječne mjesečne plaće po zaposlenome su u približnoj razini sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom te su u promatranom razdoblju u porastu, a relativno se brzo povećavaju i ukupni prihodi. Većina prihoda ostvarena je od prodaje u zemlji. Ovaj odnos je do 2018. bio takav da se 2/3 prihoda ostvarivalo u zemlji, a 1/3 u inozemstvu. Posljednje dvije godine ovaj se trend mijenja, tako da je udio prihoda od prodaje u inozemstvu smanjen na 25% od ukupnih prihoda ostvarenih 2018. godine, uz dodatno smanjenje na udjel od samo 20% ukupnih prihoda 2019. godine.

Značajnije bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu ostvarene su 2017. godine od gotovo 282 mil. kuna. Zbog povećanja rashoda iste godine je ostvaren gubitak. Novostvorena vrijednost povećava se iz godine u godinu, tako da je od 2015. godine kad je iznosila 118,6 mil. kuna uvećana za 80% do 2019. godine kad iznosi 198,4 mil. kuna. Ovaj trend također prati i značajno postupno povećanje novostvorene vrijednosti po zaposlenome koja je povećana za 50% u proteklih pet godina, od 2015. godine kad je iznosila 200.751 kunu po zaposlenome do 2019. godine kad iznosi 305.562 kune po zaposlenome te se radi o relativno visokoj razini proizvodnosti u odnosu na županijsko gospodarstvo.

Tablica 33. Trendovi u području Energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	58	60	66	66	65
Broj zaposlenih	591	614	644	705	649
Broj dobitaša	33	34	32	35	38
Broj gubitaša	28	26	34	31	27
Broj investitora	16	8	9	10	10
Broj uvoznika	8	9	14	11	11
Broj izvoznika	8	12	11	10	9
Trgovinski saldo [mil. kn]	96,845	103,034	117,836	99,360	83,678
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	9.527	10.112	10.655	11.380	12.473
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	5.739	6.059	6.474	6.928	7.642
Ukupni prihodi [mil. kn]	404,394	386,947	497,090	567,434	581,036
Ukupni rashodi [mil. kn]	380,600	367,172	496,120	559,235	564,560
Dobit razdoblja [mil. kn]	18,970	13,242	-6,475	4,025	13,594
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	260,115	237,238	297,935	393,740	398,064
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	118,893	128,635	142,496	118,530	111,943
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	22,048	25,600	24,659	19,170	28,264
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	43,185	8,960	281,925	25,309	33,722
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	106,25%	105,39%	99,80%	101,47%	102,92%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	118,643	136,806	176,961	185,038	198,309
EBITDA [mil. kn]	44,306	46,104	52,376	67,514	76,917
Dobit po zaposlenome [kn]	32.099	21.568	-10.056	5.710	20.946
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	200.751	222.811	274.786	262.467	305.562

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

U tablici u nastavku prikazani su glavni poduzetnici po veličini ostvarenih prihoda.

Tablica 34. Najznačajniji aktivni poduzetnici u području Energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Poduzetnik	Ukupni prihodi	Udio
METIS d.d. za skupljanje, reciklažu i trgovinu ostataka i otpadaka	226,77 mil. kn	39,14%
IND – EKO industrijska ekologija i zaštita okoliša d.o.o.	76,01 mil. kn	13,12%
EKOPLUS, d.o.o. za gospodarenje otpadom	64,72 mil. kn	11,17%
SEKUNDAR USLUGE d.o.o. za trgovinu i usluge	44,15 mil. kn	7,62%
DEZINSEKCIJA d.o.o. za sanitarnu zaštitu čovjekove okoline	41,68 mil. kn	7,19%
RIJEKATANK ekologija i zaštita okoliša, d.o.o.	24,51 mil. kn	4,23%
AMBRA WATER SOLUTION d.o.o. za zaštitu okoliša, inženjering, proizvodnju, obradu i trgovinu	19,05 mil. kn	3,29%
VRBOVSKO EKO ENERGIJA d.o.o. za proizvodnju električne i toplinske energije	18,93 mil. kn	3,27%
KOMUNALAC d.o.o. za komunalne djelatnosti	9,69 mil. kn	1,67%

KOMUNALAC d.o.o. za vodoopskrbu i druge komunalne djelatnosti	8,43 mil. kn	1,46%
M. A. OTKUP j.d.o.o. za trgovinu sekundarnim sirovinama	7,85 mil. kn	1,35%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Kako je vidljivo iz gornje tablice METIS d.d. i IND – EKO d.o.o. sudjeluju s više od 50% ostvarenih županijskih prihoda područja Energetika i gospodarenje otpadom, a na trećem mjestu je EKOPLUS d.o.o., društvo koje upravlja Centrom za gospodarenje otpadom „Marinščina“.

Tvrtka METIS d.d. je privatno poduzeće ovlašteno od strane Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost za obavljanje sljedećih koncesija – djelatnosti:

- djelatnost skupljanja otpadnih električnih i elektroničkih uređaja i opreme za područje Primorsko-goranske, Istarske i Ličko-senjske županije
- djelatnost skupljanja otpadnih vozila na području Republike Hrvatske
- djelatnost skupljanja otpadnih baterija na području Republike Hrvatske
- djelatnost skupljanja otpadnih guma na području Republike Hrvatske
- djelatnost skupljanja otpadnih mazivih ulja na području Republike Hrvatske
- djelatnost skupljanja otpadne primarne ambalaže (PET, staklo, metali te ostali polimeri) na području Primorsko-goranske, Istarske, Karlovačke i Ličko-senjske županije
- djelatnost skupljanja, odnosno preuzimanja, privremenog skladištenja i prijevoza ambalažnog otpada (papirne, kartonske i višeslojne otpadne ambalaže, skupne i transportne otpadne ambalaže od drveta, tekstila i ostalih ambalažnih materijala na području Primorsko-goranske, Istarske i Ličko-senjske županije
- ovlaštenu skupljača građevinskog otpada koji sadrži azbest.

METIS d.d. pored visoke tehnološke opremljenosti zapošljava 212 stručno educiranih zaposlenika (METIS, 2020.).

Tvrtka IND-EKO industrijska ekologija i zaštita okoliša d.o.o. je privatno poduzeće koje djeluje u području zbrinjavanja otpadnih tvari i zaštite okoliša. IND-EKO se u svome radu koristi vlastitom suvremenom opremom i najmodernijim tehnološkim metodama i postupcima te ima kvalificirane i iskusne djelatnike. Inovacije i kontinuirano ulaganje u stručne djelatnike i najnaprednije tehnologije su odlika ove tvrtke. Pružaju usluge industrijskih servisa kao što su industrijska čišćenja, čišćenja spremnika bez ulaska ljudi, automatska čišćenja izmjenjivača topline, sanacije onečišćenih područja, gospodarenje otpadom, uklanjanje i zbrinjavanje azbesta, hitne intervencije u zaštiti okoliša te usluge na moru. Također pružaju i usluge sanacije cjevovoda bez iskopavanja kao što je čišćenje i ispitivanje kanalizacijskih sustava, saniranje tlačnih cjevovoda i plinovoda bez iskopavanja, saniranje gravitacijskih cjevovoda bez iskopavanja te traženje gubitaka u cjevovodima prema internetskim stranicama društva. (IND-EKO, 2020.)

B) Područje – Prijevoz

U području **Prijevoza** izdvojeni su sljedeći razredi NKD-a 2007.:

- 29.10 Proizvodnja motornih vozila
- 29.2 Proizvodnja karoserija za motorna vozila, prikolica i poluprikolica
- 29.20 Proizvodnja karoserija za motorna vozila, prikolica i poluprikolica
- 29.3 Proizvodnja dijelova i pribora za motorna vozila
- 29.31 Proizvodnja električne i elektroničke opreme za motorna vozila
- 29.32 Proizvodnja ostalih dijelova i pribora za motorna vozila

- 30 Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava
  - 30.1 Gradnja brodova i čamaca
    - 30.11 Gradnja brodova i plutajućih objekata
    - 30.12 Gradnja čamaca za razonodu i sportskih čamaca
  - 30.2 Proizvodnja željezničkih lokomotiva i tračničkih vozila
    - 30.20 Proizvodnja željezničkih lokomotiva i tračničkih vozila
  - 30.3 Proizvodnja zrakoplova i svemirskih letjelica te srodnih prijevoznih sredstava i opreme
    - 30.30 Proizvodnja zrakoplova i svemirskih letjelica te srodnih prijevoznih sredstava i opreme
  - 30.4 Proizvodnja vojnih borbenih vozila
    - 30.40 Proizvodnja vojnih borbenih vozila
  - 30.9 Proizvodnja prijevoznih sredstava
    - 30.91 Proizvodnja motocikala
    - 30.92 Proizvodnja bicikala i invalidskih kolica
    - 30.99 Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava

U području prijevoza u razdoblju 2015. – 2019. smanjen je broj poduzetnika sa 78 na 72 uz znatno smanjenje broja zaposlenika kojih je 2015. godine bilo 2.305 da bi 2019. godine broj zaposlenih pao na 1.385. U cijelom ovom razdoblju broj dobitaša ostaje stalan, a broj gubitaša se neznatno smanjio, najvjerojatnije izlaskom poduzetnika s tržišta. Trgovinski je saldo bio pozitivan u razdoblju, ali je došlo do značajnijeg pada trgovinskog salda s 839,4 mil. kuna 2015. na 354,0 mil. kuna 2019. godine. Prosječne mjesečne neto plaće po zaposlenome neznatno su veće od prosjeka županijskog sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom te su u promatranom razdoblju u značajno uvećane. Ovo područje ostvarivalo je manju dobit uz povećanje prihoda do 2018. godine, a glavnina prihoda ostvarivana je od prodaje u inozemstvu. Na ove pokazatelje značajan utjecaj imaju poslovni rezultati u društvu 3. MAJ Brodogradilište d.d.: generirani su veliki gubici – 2018. godine društvo je ostvarilo 712.988.291 kunu gubitka, a gubici su zabilježeni i 2019. godine kada oni iznose 114.060.587 kuna. Kao posljedica u sektoru dolazi do smanjenja prihoda od prodaje u inozemstvu, smanjenja uvoza, bruto investicija u novu dugotrajnu imovinu, smanjenja ukupne novostvorene vrijednosti. No, smanjenje broja zaposlenih u sektoru praćeno je povećanjem produktivnosti, a to se vidi iz sljedećeg: novostvorena vrijednost po zaposlenome uvećana je, s 222.438 kuna u 2015. na 252.764 kune u 2019. godini.

Tablica 35. Trendovi u području Prijevoz u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	78	73	74	72	72
Broj zaposlenih	2.305	2.302	2.437	1.829	1.385
Broj dobitaša	50	56	49	49	50
Broj gubitaša	28	17	25	23	20
Broj investitora	13	13	14	13	12
Broj uvoznika	15	11	16	18	18
Broj izvoznika	26	26	25	25	27
Trgovinski saldo [mil. kn]	839,381	567,243	733,058	238,321	353,975
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	8.915	9.113	9.668	11.405	11.910
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	5.430	5.690	5.971	7.044	7.534
Ukupni prihodi [mil. kn]	1.672,39	1.548,97	1.788,59	646,01	752,23
Ukupni rashodi [mil. kn]	1.483,68	1.506,06	1.722,01	1.365,70	811,67
Dobit razdoblja [mil. kn]	183,86	38,70	54,71	-723,05	-65,39
Prihodi od prodaje u zemlji [mil.	113,15	174,38	295,53	188,30	252,25

kn]					
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	1.080,75	898,76	868,11	265,62	403,94
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	241,37	331,55	135,05	27,30	49,97
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	42,59	26,92	54,33	13,29	11,12
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	112,72%	102,85%	103,87%	47,30%	92,68%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	512,72	404,60	458,21	332,83	350,08
EBITDA [mil. kn]	251,90	91,91	122,31	-546,89	17,22
Dobit po zaposlenome [kn]	79.766	16.810	22.449	-395.323	-47.213
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	222.438	175.761	188.024	181.976	252.764

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

U tablici u nastavku prikazani su glavni poduzetnici po veličini ostvarenih prihoda.

Tablica 36. Najznačajniji aktivni poduzetnici u području Prijevoz u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Poduzetnik	Ukupni prihodi	Udio
BRODOGRADILIŠTE VIKTOR LENAC d.d.	319,63 mil. kn	43,94%
3. MAJ Brodogradilište d.d.	118,05 mil. kn	16,23%
AITAC d.o.o. za usluge u brodogradnji i industriji	51,90 mil. kn	7,14%
BRODOGRADILIŠTE PUNAT d.o.o. za djelatnost brodogradnje	37,03 mil. kn	5,09%
BRODOGRADNJA PIČULJAN d.o.o. za brodogradnju, turizam i trgovinu	25,09 mil. kn	3,45%
TERMOBIL THERMO KING d.o.o. za trgovinu i servis	24,18 mil. kn	3,32%
LAVSA d.o.o. za projektiranje brodova i čamaca	15,38 mil. kn	2,12%
Brodoremont Punat d.o.o. za brodogradnju	13,21 mil. kn	1,82%
Kvarnerplastika d.o.o. za proizvodnju, remont i trgovinu brodice i brodske opreme	11,97 mil. kn	1,65%
INTERADRIA SC d.o.o. za brodogradnju i najam plovila	11,58 mil. kn	1,59%
RIVEN d.o.o. za proizvodnju i usluge	11,16 mil. kn	1,53%
Brodoizolater d.o.o. za toplinsku, hladnu i zvučnu izolaciju	10,99 mil. kn	1,51%
BRODOGRADILIŠTE CRES d.d.	10,90 mil. kn	1,50%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Kako je vidljivo iz gornje tablice, brodogradilišta i tvrtke koje pružaju usluge u brodogradnji ostvaruju najznačajnije ukupne prihode u ovom području. Nakon 2018. godine i ostvarenih gubitaka društva 3. MAJ Brodogradilište d.d. primat je preuzelo Brodogradilište Viktor Lenac kojem je glavna djelatnost remont brodova, preinake brodova i izgradnja Off Shore objekata. Društvo zapošljava 431 kvalificiranog i iskusnog djelatnika i ima brend široko prepoznati brend (Viktor Lenac, 2020).

Prema izvještaju u obavljenoj reviziji financijskih izvještaja za 2019. godinu (HLBIB, 2020.), 3. MAJ Brodogradilište d.d., iako je u 2018. godini ostvarilo značajne gubitke, i dalje posluje sa 467 zaposlenih kvalificiranih i stručnih osoba. Unatoč financijskim poteškoćama, vidljivi su i pozitivni pomaci, prema stabilizaciji poslovanja društva. Društvo je potpisalo nove ugovore za nastavak gradnje koje su prije bile otkazane (u listopadu 2018.), potpisan je i novi ugovor o gradnji, podmirene su obveze prema zaposlenicima, a odnosi s vjerovnicima regulirani su sporazumima, s većinom dobavljača sklopljeni su sporazumi o uređenju međusobnih odnosa te se nastavljaju poslovni procesi.

C) Područje – Zgrade i infrastruktura

U području **Zgrade i infrastruktura** izdvojeni su sljedeći razredi NKD-a 2007.:

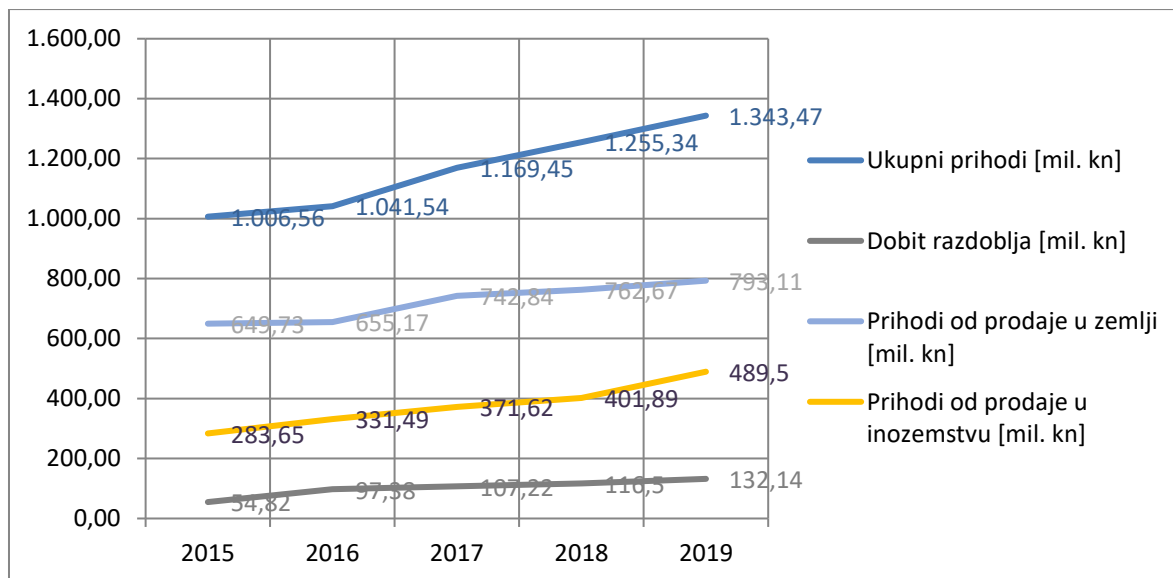
- 71 Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo; tehničko ispitivanje i analiza
- 71.1 Arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo te s njima povezano tehničko savjetovanje
- 71.11 Arhitektonske djelatnosti
- 71.12 Inženjerstvo i s njim povezano tehničko savjetovanje
- 71.2 Tehničko ispitivanje i analiza
- 71.20 Tehničko ispitivanje i analiza

U području Zgrade i infrastruktura relativno je velik broj subjekata i zaposlenih:

U ovom području 2019. godine djeluju 642 poduzetnika s 2.808 zaposlenih.

Promatrajući ovo područje, uočava se kontinuirani porast broja poduzetnika, a samim time i povećanje broja zaposlenih u ovom području. Ova povećanja su preko 20% u proteklih pet godina. Značajno je povećan broj dobitaša, a istodobno je smanjen broj gubitaša. Broj investitora se smanjuje, ali dolazi do povećanja broja uvoznika i izvoznika. Trgovinski saldo ovog područja je pozitivan te kontinuirano raste: povećan je s 236,6 mil. kuna 2015. na 314,8 mil. kuna 2019. godine. Prosječna mjesečna plaća po zaposlenome približno je na razini sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom te ostvaruje kontinuirani rast, a povećani su i prihodi za preko 30% u promatranom razdoblju: 2015. godine iznosili nešto više od milijardu kuna da bi 2019. godine dosegli 1,34 mlrd. kuna. Prihodi se povećavaju kroz prodaju u zemlji, ali i brže kroz prodaju u inozemstvu, kako se vidi iz slike u nastavku.

Slika 13. Prihodi i dobit u području Zgrade i infrastruktura u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Tablica 37. Trendovi u području Zgrade i infrastruktura u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	557	567	590	628	642
Broj zaposlenih	2.253	2.258	2.383	2.562	2.808
Broj dobitaša	396	411	430	472	487
Broj gubitaša	161	156	160	156	155
Broj investitora	147	93	105	105	103

Broj uvoznika	64	55	66	70	81
Broj izvoznika	126	125	135	130	140
Trgovinski saldo [mil. kn]	236,64	290,81	294,14	334,24	314,77
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	11.629	11.751	12.201	12.265	12.595
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	6.811	6.841	7.244	7.284	7.574
Ukupni prihodi [mil. kn]	1.006,56	1.041,54	1.169,45	1.255,34	1.343,47
Ukupni rashodi [mil. kn]	926,05	914,02	1.037,42	1.112,20	1.180,57
Dobit razdoblja [mil. kn]	54,82	97,38	107,22	116,50	132,14
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	649,73	655,17	742,84	762,67	793,11
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	283,65	331,49	371,62	401,89	489,50
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	48,01	40,68	77,48	67,65	174,74
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	24,68	11,61	11,90	13,70	19,90
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	108,69%	113,95%	112,73%	112,87%	113,80%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	484,05	519,14	558,04	599,32	683,95
EBITDA [mil. kn]	135,22	153,36	163,91	172,49	208,87
Dobit po zaposlenome [kn]	24.331	43.127	44.994	45.473	47.057
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	214.848	229.911	234.174	233.929	243.570

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Dolazi do povećanja uvoza uz značajnije povećanje 2019. godine kad uvoz iznosi 184,74 mil. kuna, što je gotovo trostruko više nego prethodne godine. U ovom području dolazi do značajnog povećanja novostvorene vrijednosti od gotovo 200 mil. kuna tijekom pet godina. Među područjima koja se analiziraju, najveća je novostvorena vrijednost generirana u području Zgrade i infrastruktura – čak 683,95 mil. kuna u 2019., a u sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom ukupna novostvorena vrijednost bila je 1,468 mlrd. kuna.

Ovaj trend popraćen je povećanjem novostvorene vrijednosti po zaposlenome, s 214.848 kuna u 2015. na 243.570 kuna u 2019.; također je skoro udvostručena dobit po zaposlenome koja je 2015. iznosila 24.331 kunu da bi 2019. godine iznosila 47.057 kuna.

Tablica 38. Najznačajniji aktivni poduzetnici u području Zgrade i infrastruktura u 2019. godini

Poduzetnik	Ukupni prihodi	Udio
MONTERRA d.o.o. za usluge u građevinarstvu	72,16 mil. kn	5,43%
NAVIS CONSULT d.o.o. projektiranje i konstruiranje broda	71,39 mil. kn	5,37%
TSI d.o.o. za tehničko savjetovanje i usluge	57,06 mil. kn	4,29%
IHC Engineering Croatia d.o.o. za inženjering i projektiranje	46,06 mil. kn	3,47%
DUING d.o.o. za trgovinu i usluge	43,45 mil. kn	3,27%
Bureau Veritas Croatia d.o.o. za kontrolu, ispitivanje i nadzor	42,44 mil. kn	3,19%
DNV GL Adriatica d.o.o. za klasifikaciju, certifikaciju i konzultacije	29,00 mil. kn	2,18%
Brodoplan d.o.o., za trgovinu i projektiranje	28,76 mil. kn	2,16%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Poduzetnik s najvećim prihodima u području je Monterra d.o.o., poduzeće specijalizirano za izvođenje geotehničkih radova i radova na visinama s kvalificiranim djelatnicima uz modernu opremu. Društvo izvodi radove sanacije pokosa, potpornih konstrukcija, zaštitu od erozije, hortikulturnog uređenja, zaštitu od buke, postavljanje cestovne opreme i modernih sustava

signalizacije te zaštitu građevinskih jama. (Monterra, 2020.) Navis Consult d.o.o. i TSI d.o.o. su poduzeća za projektiranje i konstruiranje brodova sa većim brojem kvalificiranih i stručnih djelatnika.

U ovom području većina poduzeća vezana je za usluge u brodogradnji, tako da osim nabrojenih s najvećim godišnjim prihodima na području Primorsko-goranske županije posluje pedesetak tvrtki koje se bave izvozom projektantskih usluga u brodogradnji i sličnim djelatnostima, a zapošljavaju ukupno osamstotinjak ljudi, i to uglavnom inženjera brodogradnje, strojarstva i elektrotehnike. Ovo se područje razvilo zato što Grad Rijeka ima jaku pomorsku tradiciju, a u odnosu na razvijenije europske zemlje koje su specijalizirane za ove poslove, niže troškove rada i poslovanja. Zbog toga strane projektantske tvrtke koje izvoze konceptualno projektiranje brodova i pomorskih objekata iz razvijenijih europskih zemalja najčešće dio poslova zbog troškovnih prednosti odrađuju u inozemstvu (uključujući županiju i Rijeku), a to u konačnici pojeftinjuje cijeli projekt. S obzirom na navedeno i na veoma razvijene kompetencije u ovim nišama poduzetnika u županiji, moguće je očekivati da će se ova niša i dalje razvijati u Primorsko-goranskoj županiji.

D) Područje – Voda

U području **Voda** izdvojeni su sljedeći razredi NKD-a 2007.:

- 36 Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
- 36.0 Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
- 36.00 Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom
- 37 Uklanjanje otpadnih voda
- 37.0 Uklanjanje otpadnih voda
- 37.00 Uklanjanje otpadnih voda

U području Voda posluje veoma mali broj poduzetnika, svega 11, a zaposleno je 787 osoba. Radi se javnim komunalnim poduzećima. Premda u području Voda nema značajnijih promjena u broju poduzetnika, dolazi do blagog povećanja broja zaposlenih u razdoblju 2015. – 2019. Većina poduzetnika su i investitori. Ukupni prihodi područja u cijelosti su ostvareni u zemlji te se postupno povećavaju u promatranom razdoblju: 324,93 mil. kuna u 2015. na 378,73 mil. kuna u 2019.

Prosječne mjesečne plaće po zaposlenome niže su od sektorskih, ali postupno rastu u promatranom razdoblju. Veličina bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu veoma je značajna za sektor Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom: samo u promatranom razdoblju ta su ulaganja iznosila 987,05 mil. kuna, a u ukupnome sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom bile su 1.610,2 mil. kuna. S 2019. godinom područje ostvaruje dobit te je dobit po zaposlenome iznosila 8.053 kune. Novostvorena vrijednost je u postupnome porastu i 2019. godine iznosi 236,24 mil. kuna.

Tablica 39. Trendovi u području Voda u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. –2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	12	12	12	12	11
Broj zaposlenih	738	746	752	779	787
Broj dobitaša	8	9	8	6	9
Broj gubitaša	4	3	4	6	2
Broj investitora	8	9	9	9	9
Broj uvoznika	1	2	2	2	1
Broj izvoznika	0	0	0	0	0
Trgovinski saldo [mil. kn]	-5,75	-14,35	-0,58	-0,54	-0,65

Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	9.146	9.335	9.696	9.977	9.740
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	5.727	5.822	6.117	6.282	6.194
Ukupni prihodi [mil. kn]	324,93	339,93	349,35	349,04	378,73
Ukupni rashodi [mil. kn]	322,71	338,82	349,09	356,99	371,77
Dobit razdoblja [mil. kn]	1,52	0,75	-0,62	-8,44	6,34
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	260,70	262,83	270,76	272,37	292,08
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	0	0	0	0	0
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	5,76	14,35	0,58	0,54	0,65
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	262,57	307,98	150,65	154,77	111,08
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	100,69%	100,33%	100,08%	97,77%	101,87%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	191,00	207,78	217,34	228,02	236,24
EBITDA [mil. kn]	105,94	113,14	117,29	115,85	133,86
Dobit po zaposlenome [kn]	2.063	1.008	-832	-10.834	8.053
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	258.811	278.528	289.012	292.705	300.175

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Tablica 40. Najznačajniji aktivni poduzetnici u ovom području u 2019. godini

Poduzetnik	Ukupni prihodi	Udio
Komunalno društvo VODOVOD I KANALIZACIJA d.o.o. za vodoopskrbu i odvodnju	134,65 mil. kn	35,79%
PONIKVE VODA d.o.o. za vodne djelatnosti	60,02 mil. kn	15,95%
LIBURNIJSKE VODE d.o.o. za obavljanje vodnih usluga	51,69 mil. kn	13,74%
Vodovod i odvodnja ŽRNOVNICA CRIKVENICA VINODOL d.o.o.	45,33 mil. kn	12,05%
VODOOPSKRBA I ODVODNJA CRES LOŠINJ d.o.o. za vodoopskrbu i odvodnju	35,61 mil. kn	9,46%
VRELO d.o.o. za komunalne djelatnosti	20,93 mil. kn	5,56%
KOMUNALAC – vodoopskrba i odvodnja d.o.o.	12,80 mil. kn	3,40%
Trgovačko društvo BAŠKA d.o.o. za komunalne djelatnosti	5,67 mil. kn	1,51%
Vode Vrbovska d.o.o. za vodoopskrbu i odvodnju	4,18 mil. kn	1,11%
MURVICA komunalno trgovačko d.o.o. za obavljanje vodne djelatnosti	3,74 mil. kn	1,00%
LOPARKO d.o.o. za vodne djelatnosti	1,63 mil. kn	0,43%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Kako je vidljivo iz gornje tablice, pružatelji usluga iz ovog područja su javna komunalna poduzeća te veličina ostvarenih prihoda ovisi o veličini komunalnog područja koje društvo pokriva. Budući da su veće aglomeracije pripremile projekte odvodnje koji će se financirati iz fondova Europske unije tek u budućem razdoblju, u ovome području se očekuje daljnje povećanje prihoda i ostalih financijskih pokazatelja.

1.3.5.3. Usporedba sastavnica sektora Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji

Tablica 41. Usporedba pokazatelja po područjima koja pripadaju sektoru Zelene tehnologije, energetika i gospodarenje otpadom u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Pokazatelj	Energetika i gospodarenje otpadom	Prijevoz	Zgrade i infrastruktura	Voda	UKUPNO
Broj poduzetnika	65	72	642	11	790
Broj zaposlenih	649	1.385	2.808	787	5.629
Broj dobitaša	38	50	487	9	586
Broj gubitaša	27	20	155	2	204
Broj investitora	10	12	103	9	134
Broj uvoznika	11	18	81	1	111
Broj izvoznika	9	27	140	0	176
Trgovinski saldo [mil. kn]	83,678	353,975	314,770	-0,65	0,752
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	12.473	11.910	12.595	9.740	12.013
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	7.642	7.534	7.574	6.194	7.379
Ukupni prihodi [mil. kn]	581,0	752,2	1.343,5	378,7	3.055
Ukupni rashodi [mil. kn]	564,6	811,7	1.180,6	371,8	2.928
Dobit razdoblja [mil. kn]	13,6	-65,4	132,1	6,3	0,08
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	398,1	252,3	793,1	292,1	1.735
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	111,9	403,9	489,5	0	1.005
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	28,3	50,0	174,7	0,65	253,6
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	33,7	11,1	19,9	111,1	175,8
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	102,9%	92,68%	113,80%	101,87%	104,33%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	198,3	350,1	683,9	236,2	1.468
EBITDA [mil. kn]	76,9	17,2	208,9	133,9	436,9
Dobit po zaposlenome [kn]	20.946	-47.231	47.057	8.053	15.398
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	305.562	252.764	243.570	300.175	260.894

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Ako pogledamo pokazatelje iz gornje tablice, vidljivo je da je najviše poduzetnika u području Zgrade i infrastruktura gdje je 50% od ukupnog broja zaposlenih u sektoru te ostvaruju daleko najvišu dobit po zaposlenome koja iznosi 47.057 kuna, a također ostvaruju više od 43% ukupnih prihoda uz daleko najveću dobit od svih područja (132,1 mil. kuna). Od svih područja ostvaruju najveću novostvorenu vrijednost koja iznosi 683,9 mil. kuna iako je novostvorena vrijednost po zaposlenome najniža. Ovo područje ima intenzivnu uvoznost aktivnost te generira 70% ukupnog uvoza ovog sektora u Primorsko-goranskoj županiji.

U području Voda su najniže prosječne mjesečne plaće po zaposlenome, ali su najveće investicije u novu dugotrajnu imovinu te je uz područje Energetika i gospodarenje otpadom područje koje ostvaruje najveću novostvorenu vrijednost po zaposlenome. Budući da su u ovome području uložena značajna sredstva Europske unije za izgradnju sustava odvodnje i pročišćavanje otpadnih voda, ostvarene su i najveće investicije u novu dugotrajnu imovinu. No, najveće komunalno društvo na

području Primorsko-goranske županije još nije potpisalo ugovore za gradnju sustava odvodnje u vrijednosti većoj od 1 mlrd. kuna, pa se u budućnosti očekuje dalje jačanje ulaganja.

Područje Prijevoz generiralo je gubitak u 2019. godini, no istodobno je ostvarilo najviši pozitivan trgovinski saldo od svih područja i jedino je područje koje ostvaruje više prihoda od prodaje u inozemstvu nego od prodaje u zemlji. Na ovo područje velik utjecaj imaju djelatnosti koje su povezane s pomorstvom, ali i s ostalim djelatnostima posredstvom lanaca vrijednosti. Nadalje, s obzirom na kombinirani razvoj pomorstva, turizma i nekretninskog tržišta, područje Zgrade i infrastruktura pokazuje se veoma propulzivnim. Pomorstvo kao tradicionalna grana Primorsko-goranske županije ima neposredno i posredno velik utjecaj na sve pokazatelje i jak je pokretač razvoja cijele županije.

Na navedena područja u ovom sektoru najjači utjecaj imaju djelatnosti koje su povezane s pomorstvom. Pomorstvo kao tradicionalna grana Primorsko-goranske županije ima neposredno i posredno velik utjecaj na sve pokazatelje i jak je pokretač razvoja cijele županije. Djelatnosti vezane za pomorstvo ostvaruju najznačajniji rast aktivnosti, kao posljedica pružanja usluga u brodogradnji u inozemstvu. Istodobno, smanjenje aktivnosti brodogradilišta 3. MAJ i ostvarenje gubitka u 2018. godini ne samo da je utjecalo je na pokazatelje analiziranog sektora u Primorsko-goranskoj županiji nego je imalo značajan utjecaj na pokazatelje sektora na području države. Pozitivni trendovi vidljivi su u djelatnosti izrade projektne i konstrukcijske dokumentacije za strane naručitelje. U tim poslovima koriste se uglavnom tehnologije koje se razvijaju u drugim regijama/državama, a dodana vrijednost se ostvaruje kroz rad kvalificiranih i stručnih djelatnika. Istinski zamašnjak u primjeni novih tehnologija trebalo bi biti korištenje naprednih i za okoliš prihvatljivih tehnologija u proizvodnim djelatnostima.

1.4. Sektor Zdravlje

1.4.1. Trendovi u sektoru Zdravlje – Hrvatska i svijet

Izdvajanja za zdravstvo Hrvatske slabija su nego u Europskoj uniji, bilo da se sagledaju u relativnim ili apsolutnim iznosima: prema podacima OECD/EOHSP (2019.), u godini 2017. izdaci za zdravstvo Hrvatske iznosili su 6,8% hrvatskoga BDP-a, manje od izdvajanja na zdravstvo Europske unije, koja su iznosila 9,8%. Kada se izdaci iskažu po stanovniku, situacija se ne mijenja značajnije: izdaci za zdravstvo po stanovniku u Hrvatskoj 2017. godine iznosili su 1.272 EUR te su bili među najnižima u EU, gdje su prosječni izdaci iznosili 2.884 EUR po stanovniku. Hrvatska je također jedna od triju zemalja s najnižom potrošnjom u EU kad je riječ o izdacima za zdravlje po stanovniku. U strukturi potrošnje zdravstva u Hrvatskoj, veći je udio izdataka alociran za farmaceutske i medicinske proizvode (23,3% u 2017.) nego u drugim zemljama Europske unije (18,1% u 2017.), iako je taj dio izdataka Hrvatske u apsolutnim iznosima ispod prosjeka Europske unije. No, vrlo se mali dio izdataka za zdravstvo u Hrvatskoj odnosi na dugotrajnu skrb i iznosi tek 3,1% izdataka za zdravstvo, dok je prosjek Europske unije 16,3%. Iz predočenih podataka vidljivo je kako je potrošnja za dugotrajnu skrb nedovoljno razvijena jer je očekivani životni vijek u Hrvatskoj sve dulji, ali i dalje zaostaje za prosjekom EU za približno tri godine: očekivani životni vijek pri rođenju u Hrvatskoj porastao je 2017. godine na 78 godina, dok je prosjek EU 80,9 godina. (OECD/EOHSP, 2019.) Planiranje izdataka za

dugotrajnu skrb izuzetno je važno za Primorsko-goransku županiju koja ima izuzetno visok udio starijeg stanovništva.

Sagledavajući trendove u zdravstvu, potrebno je klinički rad promatrati odvojeno od administrativnog rada u ustanovama zdravstvene skrbi. Prema McKinseyju & Company (2020.a.), proizvodnost kliničke radne snage je relativno niska jer se ne koristi u potpunosti ni optimalno, dok je administrativni rad moguće unaprijediti koristeći tehnologije, umjetnu inteligenciju, računalno potpomognuto kodiranje i obradu podataka.

Inovacije u zdravstvu događaju se veoma brzo, a poboljšavaju preciznost dijagnostike i sposobnost kreiranja osobnih tretmana korisnika. Centar za procjenu i istraživanje lijekova u Upravi za hranu i lijekove (FDA) odobrava dvostruko veći prosječni godišnji broj novih lijekova nego prije deset godina. Novi lijekovi samo su jedna od devet novih tehnologija koje mijenjaju zdravstvenu zaštitu na više načina – način na koji joj pristupaju potrošači, način na koji pristupaju proizvođači i prodavatelji te postignuti rezultati. Kako se povećava ukupno očekivani životni vijek za očekivati je povećanje aktivnosti za brigu o starijima i nemoćnima kroz unapređenje sustavnog praćenja pacijenata na daljinu, tj. povećanje kućnog zdravlja jer je jedan od zdravstvenih trendova i smanjenje korištenja bolničkih kapaciteta. Predviđa se razvijanje novih tehnologija koje su specifične za zdravstvo, ali i onih koje se već koriste u nezdravstvenim sektorima, a imaju veliki potencijal u zdravstvu. (McKinsey & Company, 2020.a.) U nastavku su predstavljene neke od novih tehnologija s vjerojatnim utjecajem u razdoblju 5-7 godina, prema McKinsey & Company (2020.a.):

Povezani i kognitivni uređaji – uređaji koji su prenosivi ili ugradivi, a imaju mogućnost praćenja zdravstvenih informacija, informiranja pacijenta i njegovatelja o potrebi provedbe terapije ili samostalno pružati terapije.

Elektrolijekovi – mali uređaji koje je moguće ugraditi te imaju mogućnost mogu promjene električnih impulsa živčanog sustava kako bi se liječili razne bolesti.

Ciljana i osobna medicina – inovativne terapije lijekovima koje koriste stanice pacijenta ili dostavljaju ciljani genetski materijal te na taj način mogu učinkovito liječiti bolesti.

Robotika – roboti sljedeće generacije mogli bi imati primjenu u kliničkome radu, na način da bi mogli omogućiti minimalno invazivne pristupe te pomoći liječnicima pri izvođenju složenih zahvata s većom preciznošću. Pristup podacima i informacijama prilikom izvođenja operacijskih zahvata mogao bi biti olakšan, a jednako tako i poboljšana automatizacija u operacijskoj sali.

3D ispis – tehnologija koja ima mogućnost da, od bioloških i industrijskih materijala proizvede prilagođene trodimenzionalne strukture, a sve s ciljem stvaranja nadomjesnih organa, personalizirane protetike i preciznih doza lijekova.

Velike baze podataka i analitika – platforme i aplikacije koje su našle primjenu u i drugim sektorima, a imaju kapacitet da pohranjuju, prenose i analiziraju velik broj zdravstvenih podataka. Uz pomoć velikih podataka i analitike, moguće je identificirati pacijente koji su kandidati za ciljane terapije. Primjena će u budućnosti biti i šira: fiziološki podatci koji će se bilježiti u tijeku zahvata, mogli bi se koristiti za poboljšanje medicinskog obrazovanja i kirurško planiranje.

Umjetna inteligencija – tehnologije koje imaju mogućnost poboljšanja dijagnoze, prediktivnih intervencija i kliničke proizvodnosti na način da, koristeći analitičke rezultate, dolaze do rješenja za kognitivni angažman.

Blockchain – lanac blokova – decentralizirana digitalna tehnologija mogla bi uz poštivanje sigurnosti omogućiti brže transakcije. Nadalje, ova tehnologija bi mogla omogućiti povjerljivo dijeljenje podataka o pacijentima i jednostavniji pristup podacima, a to bi moglo omogućiti drugim tehnologijama da bolje iskoriste podatke

Robotska automatizacija procesa – odnosi se na automatizaciju ponavljajućih zadataka te može značajno povećati produktivnost.

1.4.2. Sektor Zdravlje – obuhvat sektora

Obuhvat analize sektora Zdravlje zasniva se na probiru djelatnosti NKD-a 2007. na najnižoj razini klasifikacije, tj. na razini razreda (tj. 4 znamenke klasifikacije). Budući da ne postoje najbolje prakse u pogledu obuhvata sektora, obuhvat je predložen na temelju pregleda novijih analiza i trendova, vodeći se i lancima vrijednosti. Stoga su obuhvatom uključeni uzgoj bilja, farmaceutska industrija i proizvodnja opreme, kao i zdravstvene usluge. U nastavku je dan popis razreda NKD-a 2007. koji je usuglašen s Regionalnom razvojnom agencijom Primorsko-goranske županije (PRIGODA) i koji je PRIGODA potvrdila kao konačan izbor te ovaj popis predstavlja obuhvat sektora na kojem se zasnivaju analize u nastavku.

Obuhvat sektora Zdravlje prema NKD-u 2007. uključuje sljedeće djelatnosti:

- 01.28 Uzgoj bilja za uporabu u farmaciji, aromatskog, začinskog i ljekovitog bilja
- 21 Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka
  - 21.1 Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda
    - 21.10 Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda
    - 21.2 Proizvodnja farmaceutskih pripravaka
      - 21.20 Proizvodnja farmaceutskih pripravaka
  - 26.6 Proizvodnja opreme za zračenje, elektromedicinske i elektroterapeutske opreme
    - 26.60 Proizvodnja opreme za zračenje, elektromedicinske i elektroterapeutske opreme
  - 32.5 Proizvodnja medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora
    - 32.50 Proizvodnja medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora
  - 86 Djelatnosti zdravstvene zaštite
    - 86.1 Djelatnosti bolnica
    - 86.10 Djelatnosti bolnica
    - 86.2 Djelatnosti medicinske i stomatološke prakse
      - 86.21 Djelatnosti opće medicinske prakse
      - 86.22 Djelatnosti specijalističke medicinske prakse
      - 86.23 Djelatnosti stomatološke prakse
    - 86.9 Ostale djelatnosti zdravstvene zaštite
    - 86.90 Ostale djelatnosti zdravstvene zaštite

1.4.3. Značenje sektora Zdravlje u gospodarstvu Republike Hrvatske

Iz tablice u nastavku moguće je vidjeti kako je sektor Zdravlje prema veličini udjela broja poduzetnika i ključnim poslovnim pokazateljima značajan za hrvatsko gospodarstvo. Osim samih pokazatelja sektora Zdravlje, važna je i njegova povezanost sa sektorom turizma, osobito u niši zdravstvenog turizma i s jačanjem ljudskog kapitala. Sektor Zdravlje izdvaja se od ostatka gospodarstva po visokoj razini novostvorene vrijednosti po zaposlenome: gospodarstvo Republike Hrvatske generira 231.176 kuna novostvorene vrijednosti po zaposlenome, a dok sektor Zdravlje generira 325.271 kunu novostvorene vrijednosti po zaposlenome u godini 2019. Sektor Zdravlje u gospodarstvu Republike Hrvatske sudjeluje s približno 1,31% u ukupnome broju registriranih gospodarskih subjekata i s 1,62% u ukupnome broju zaposlenih. Premda su razmjerni i udjeli sektora u ukupnim prihodima (1,47%) i ukupnim rashodima (1,30%), sektor generira značajan udio u sveobuhvatnoj dobiti hrvatskoga gospodarstva, čak 5,13%; dobit po zaposlenome je čak trostruko veća od državnog prosjeka. No, prosječna bruto plaća sektora je vidljivo niža od prosjeka Republike Hrvatske, trgovinski saldo u sektoru Zdravlje je pozitivan i sudjeluje s 11,55% u trgovinskom saldu Republike Hrvatske.

Tablica 42. Značenje sektora Zdravlje u Republici Hrvatskoj u 2019. godini

Pokazatelj	Gospodarstvo – RH	Sektor Zdravlje – RH	Udio sektora Zdravlje u gospodarstvu RH
Broj poduzetnika	138.018	1.803	1,31%
Broj zaposlenih	973.772	15.753	1,62%
Trgovinski saldo	13.460.023.313 kn	1.554.870.749 kn	11,55%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome	12.625 kn	9.142 kn	72,4%
Ukupni prihodi	800.201.467.634 kn	11.766.513.197 kn	1,47%
Ukupni rashodi	760.940.036.130 kn	9.872.530.102 kn	1,30%
Dobit razdoblja	30.908.626.817	1.586.075.989 kn	5,13%
Prihodi od prodaje u zemlji	589.499.655.303 kn	5.313.567.894 kn	0,90%
Prihod od prodaje u inozemstvu	151.273.537.085 kn	4.589.848.601 kn	3,03%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	26.061.695.862 kn	266.097.521 kn	1,02%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	105,16%	119,18%	-
Novostvorena vrijednost	225.151.995.428 kn	5.123.987.807 kn	2,28%
EBITA	86.096.888.977 kn	2.440.726.809 kn	2,83%
Dobit razdoblja po zaposlenome	31.749 kn	100.684 kn	317,10%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome	231.176 kn	325.271 kn	140,70%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

1.4.3.1. Trendovi sektora u Republici Hrvatskoj

U proteklih pet godina (2015. – 2019.) u sektoru Zdravlje u Republici Hrvatskoj povećava se broj poduzetnika sa 1.359 na 1.803, a time i broj zaposlenih, sa 12.487 na 15.753 zaposlena, kako se vidi iz tablice u nastavku. Povećanje broja poduzetnika povećava se i broj dobitaša, i to brže od povećanja broja gubitaša. Broj uvoznika raste brže od broja izvoznika, ali trgovinski saldo je pozitivan u tijeku promatranog razdoblja, štoviše, povećava se. Među poduzetnicima u sektoru, smanjuje se broj investitora u 2016. i 2017. godini, uz smanjenje ulaganja u sektoru u 2017. i 2018. Prosječne mjesečne plaće po zaposlenome su u blagom porastu sve do 2018., a u 2019. zabilježeno je značajnije povećanje, najvjerojatnije kao posljedica poteškoća pronalaska medicinskog osoblja na tržištu rada i zbog odljeva medicinskog osoba u inozemstvo. U porastu su prihodi od uvoza, prihodi od izvoza, kao i

ukupni prihodi. U konstantnom je porastu novostvorena vrijednost koja je praktički udvostručena kroz proteklih pet godina, s 2,87 mlrd. kuna u 2015. na 5,12 mlrd. kuna u 2019.

Tablica 43. Trendovi u sektoru Zdravlje u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	18./17.	2019.	19./18.
Broj poduzetnika	1.359	1.469	1.561	1698	8,78%	1.803	6,18%
Broj zaposlenih	12.487	13.128	13.720	14.726	7,33%	15.753	6,97%
Broj dobitaša	997	1.086	1.147	1.269	10,64%	1.359	7,09%
Broj gubitaša	362	383	414	429	3,62%	444	3,50%
Broj investitora	381	252	234	266	13,68%	268	0,75%
Broj uvoznika	152	166	196	213	8,67%	231	8,45%
Broj izvoznika	89	108	114	120	5,26%	119	-0,83%
Trgovinski saldo [tisuća kn]	1.545.246	828.775	800.589	672.540	-15,99%	1.554.870	131,19%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	11.470	11.846	11.971	11.999	0,23%	12.625	5,22%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	6.692	7.044	7.295	7.326	0,43%	7.871	7,44%
Ukupni prihodi [mlrd. kn]	9,522	9,906	10,293	9,998	-2,86%	11,767	17,69%
Ukupni rashodi [mlrd. kn]	9,029	8,655	8,996	9,180	2,04%	9,872	7,54%
Dobit razdoblja [mil. kn]	549,4	1.021,1	1.098,0	616,1	-43,88%	1.586	15,40%
Prihodi od prodaje u zemlji [mlrd. kn]	4,04	4,01	4,88	5,26	7,85%	5,31	0,94%
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mlrd. kn]	4,58	3,84	4,13	3,94	-4,67%	4,59	16,55%
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mlrd. kn]	3,03	3,01	3,33	3,26	-1,94%	3,03	-7,06%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	714,7	738,1	285,3	204,9	-28,17%	266,1	29,84%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	105,46%	114,45%	114,41%	108,91%	-4,81%	119,18%	9,43%
Novostvorena vrijednost [mlrd. kn]	2,87	3,88	4,02	3,69	-8,14%	5,12	38,7%
EBITDA [mlrd. kn]	1,30	1,82	1,69	1,46	-13,43%	2,44	67,27%
Dobit po zaposlenome [kn]	43.995	77.783	80.029	41.843	-47,71%	100.684	140,62%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	230.239	295.580	293.099	250.860	-14,41%	325.271	29,66%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

1.4.4. Sektor Zdravlje Primorsko-goranske županije

Primorsko-goranska županija s 282.730 stanovnika prema procjeni HZZ-a čini približno 7% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske te je po broju stanovnika peta županija, iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske, Zagrebačke i Osječko-baranjske županije. Primorsko-goranska županija značajno je pozicionirana u sektoru Zdravlje u Republici Hrvatskoj, a to se vidi iz tablice u nastavku u kojoj većina pokazatelja županije ima udio veći od 10% u sektoru Zdravlje u Republici Hrvatskoj u godini 2019. No, normalizirani pokazatelji po zaposlenome županije su nepovoljniji nego u zemlji: gospodarski subjekti u županiji ostvaruju ispodprosječan dobitak po zaposlenome (-31,1%) kao i manju novostvorenu vrijednost po stanovniku u odnosu na državni prosjek (11,36%). Sa svojih 17,16% u udjelu broja investitora, županija je značajno predstavljena u sektoru Zdravlje, osobito sagleda li se da u sektoru sudjeluje s približno 10% poduzetnika. Sektorska bruto ulaganja županije u novu dugotrajnu imovinu čine čak četvrtinu hrvatskih ulaganja, kada je riječ o prihodima, značajniji se prihodi ostvaruju na domaćem tržištu (677 mil. kuna) nego na stranim tržištima (420 mil. kuna). Učinci ulaganja morali bi biti vidljivi u srednjoročnom razdoblju te će imati stanoviti učinak na konkurentnost sektora u županiji. Prosječne mjesečne plaće odgovaraju prosjeku Republike Hrvatske.

Tablica 44. Udio sektora Zdravlje Primorsko-goranske županije u sektoru Zdravlje Republike Hrvatske u 2019. godini

Pokazatelj	Sektor Zdravlje RH	Sektor Zdravlje PGŽ	Udio PGŽ u RH
Broj poduzetnika	1.803	172	9,54%
Broj zaposlenih	15.753	1.873	11,89%
Broj dobitaša	1.359	127	9,35%
Broj gubitaša	444	45	10,14%
Broj investitora	268	46	17,16%
Broj uvoznika	231	31	13,42%
Broj izvoznika	119	14	11,76%
Trgovinski saldo [kn]	1.554.870.749	170.995.861	11,00%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	12.625	12.713	100,70%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	7.871	7.762	98,62%
Ukupni prihodi [kn]	11.766.513.197	1.143.150.594	9,72%
Ukupni rashodi [kn]	9.872.530.102	1.002.660.904	10,16%
Dobit razdoblja [kn]	1.586.075.989	129.937.110	8,19%
Prihodi od prodaje u zemlji [kn]	5.313.567.894	677.506.390	12,75%
Prihodi od prodaje u inozemstvu [kn]	4.589.848.601	420.424.230	9,16%
Uvoz (uključuje i stjecanje) [kn]	3.034.977.852	249.428.369	8,22%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [kn]	266.097.521	64.465.658	24,23%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja [kn]	119,18%	114,01%	-
Novostvorena vrijednost [kn]	5.123.987.807	540.043.742	10,54%
EBITDA [kn]	2.440.726.809	211.213.527	8,65%
Dobitak razdoblja po zaposlenome [kn]	100.684	69.374	68,90%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	325.271	288.311	88,64%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

1.4.4.1. Trendovi u sektoru Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji

Uspoređujući trendove pokazatelja u sektoru Zdravlje Primorsko-goranske županije s trendovima u Republici Hrvatskoj, vidljivo je da dolazi do povećanja broja poduzetnika i broja zaposlenih, ali sporije nego u državnom prosjeku. U 2019. godini u Primorsko-goranskoj županiji aktivna su 172 poduzetnika koji zapošljavaju 1.873 osobe te ostvaruju 1,14 mlrd. kuna prihoda. Uspoređujući podatke broja dobitaša i broja gubitaša, uočava se ispodprosječan trend jer je sporiji rast broja dobitaša, a značajniji rast broja gubitaša u odnosu na državni prosjek. Trgovinski saldo i prosječne mjesečne plaće imaju blago uzlazni trend i prate trend državnog prosjeka. U porastu su prihodi od prodaje u zemlji, dok prihodi od prodaje u inozemstvu stagniraju, ali isto tako prate trendove sektora zdravstva na području cijele države. Bruto investicije u novu dugotrajnu imovinu ostvaruju značajan rast iz godine u godinu isto kao i novostvorena vrijednost. Značajno povećanje novostvorene vrijednosti po zaposlenome dogodilo se u 2017. godini sa iznosom od 280.315 kuna i uz blage oscilacije ovaj pokazatelj i dalje raste.

Tablica 45. Trendovi u sektoru Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019.

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	18./17.	2019.	19./18.
Broj poduzetnika	142	152	157	168	7,01%	172	2,38%
Broj zaposlenih	1.780	1.747	1.687	1.787	5,3%	1.873	4,81%
Broj dobitaša	116	115	114	125	9,65%	127	1,60%
Broj gubitaša	26	37	43	43	0,00%	45	4,65%

Broj investitora	61	44	40	42	5,00%	46	9,52%
Broj uvoznika	27	28	30	26	-13,33%	31	19,23%
Broj izvoznika	7	8	13	14	7,69%	14	0,00%
Trgovinski saldo [tisuća kn]	418.149	227.678	120.956	109.519	-9,46%	170.996	56,13%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	10.993	11.443	11.980	11.834	-1,22%	12.713	7,43%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	6.738	6.994	7.297	7.175	-1,67%	7.762	8,18%
Ukupni prihodi [mlrd. kn]	1,056	1,130	1,146	1,041	-9,19%	1,143	9,82%
Ukupni rashodi [mlrd. kn]	0,963	0,984	1,000	0,937	-6,29%	1,003	6,99%
Dobit razdoblja [mil. kn]	0,1	91,30	70,80	18,8	-73,43%	77,90	314,03%
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	511,9	572,4	621,2	691,5	11,31%	677,5	-2,02%
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	429,6	237,8	336,9	324,1	-3,82%	420,4	29,74%
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	11,42	10,21	0,2	0,21	-0,66%	0,25	16,27%
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	0,17	27,7	41,9	58,0	38,16%	64,5	11,19%
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	109,61%	114,71%	114,62%	111,07%	-3,09%	114,01%	2,65%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	393,7	489,7	489,2	460,0	-5,97%	540,0	17,39%
EBITDA [mil. kn]	163,2	258,1	247,3	204,6	-17,24%	211,2	3,21%
Dobit po zaposlenome [kn]	43.370	83.328	75.261	48.301	-35,82%	69.374	43,63%
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	221.187	280.315	290.012	257.432	-11,23%	288.331	12,00%

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

1.4.4.2. Trendovi pokazatelja po sastavnicama sektora Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji

a) Uzgoj bilja za uporabu u farmaciji, aromatskog, začinskog i ljekovitog bilja

U ovome razredu djelatnosti je na području Primorsko-goranske županije registrirano 15 gospodarskih subjekata od kojih je 11 poduzetnika (7 aktivnih) te još 4 obrtnika dohodaša i ostalih. Za aktivne poduzetnike osnovni pokazatelji u ovoj djelatnosti dani su tablicom u nastavku, dok isti pokazatelji nisu dostupni za obrtnike dohodaše, stoga isti nisu uključeni u analizu.

Tablica 46. Trendovi u uzgoju bilja za uporabu u farmaciji, aromatskog, začinskog i ljekovitog bilja u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	2	3	5	6	7
Broj zaposlenih	0	0	1	5	4
Broj dobitaša	1	2	1	2	2
Broj gubitaša	1	1	4	4	5
Broj investitora	1	1	0	1	1
Broj uvoznika	0	0	0	0	0
Broj izvoznika	0	0	1	0	0
Trgovinski saldo [kn]	0	0	20.319	0	0
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	0	0	3.624	3.839	4.714
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	0	0	2.424	2.564	2.988
Ukupni prihodi [kn]	1	296.953	388.063	1.229.578	1.111.706
Ukupni rashodi [kn]	4.347	155.536	357.846	1.324.008	1.164.019
Prihodi od prodaje u zemlji [kn]	0	296.941	315.801	1.055.835	925.373
Prihodi od prodaje u inozemstvu [kn]	0	0	20.319	0	0

Uvoz (uključuje i stjecanje) [kn]	0	0	0	0	0
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [kn]	483.041	653.224	0	54.900	0
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	0,02%	190,92%	108,44%	92,87%	95,51%
Novostvorena vrijednost [kn]	0	233.518	379.398	615.748	630.036
EBITDA [kn]	-4.346	229.725	299.345	229.730	281.607
Dobit po zaposlenome [kn]	0	0	22.190	20.351	-15.706
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	0	0	379.398	123.150	157.509

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Prema vrijednostima svi pokazatelji su ispodprosječni te ova djelatnost ostvaruje male udjele u sektoru Zdravlje Primorsko-goranske županije. Prosječna mjesečna plaća po zaposlenome je značajno niža od plaće u sektoru Zdravlje, a i sama djelatnost se vrlo sporo razvija te je mali broj zaposlenih iako je došlo do značajnijeg porasta prihoda. U djelatnosti nije bilo značajnijih ulaganja u novu dugotrajnu imovinu od 2016. godine. Ipak dolazi do znatnog povećanja prihoda i novostvorene vrijednosti u ovoj djelatnosti, ali sav prihod je ostvaren od prodaje na domaćem tržištu.

Tablica 47. Aktivni poduzetnici u ovoj djelatnosti

Poduzetnik	Ukupni prihodi, 2019. [kn]
Anagraf d.o.o., Krk	890.837
Natura consulting d.o.o., Punat	122.394
Vrana d.o.o., Baška	72.050
Auro oleum j.d.o.o., Klimno	26.421
Bio&Balance d.o.o., Opatija	4
Jelka-grad j.d.o.o., Rijeka	-
Margar d.o.o., Rijeka	-

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

b) Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka

U odjeljku djelatnosti proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka na području Primorsko-goranske županije registrirano je 11 gospodarskih subjekata od kojih je 6 aktivnih. Trendovi prema pokazateljima dani su u tablici u nastavku. Ovaj odjeljak djelatnosti ima najznačajniji utjecaj u sektoru Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji. Iako je mali broj poduzetnika, oni zapošljavaju 29% ukupnog broja zaposlenih te ostvaruju gotovo 52% prihoda sektora. U iskazanim prihodima više od 70% prihoda ostvaruje se od prodaje u inozemstvu, što pridonosi generiranju pozitivnoga trgovinskog salda sektora Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji. Prosječne mjesečne plaće po zaposlenome znatno su veće nego u ostatku sektora. Ovaj odjeljak djelatnosti zahtijeva značajna ulaganja i visokostručne kadrove.

Tablica 48. Trendovi u djelatnosti proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	5	5	4	5	6
Broj zaposlenih	742	641	540	515	538
Broj dobitaša	4	1	2	4	4
Broj gubitaša	1	4	2	1	2
Broj investitora	1	2	1	1	2
Broj uvoznika	2	2	2	2	2
Broj izvoznika	3	2	2	3	2
Trgovinski saldo [mil. kn]	408	234	128	140	207
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	13.031	14.253	14.813	14.976	16.654

Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	8.219	9.000	9.163	9.043	10.159
Ukupni prihodi [mil. kn]	638	672	647	473	591
Ukupni rashodi [mil. kn]	617	597	570	456	514
Dobit razdoblja [mil. kn]	19,99	90,46	70,66	18,8	77,6
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	124,2	125,4	132,4	136,0	139,3
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	409,6	235,7	334,6	321,3	418,3
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	1,4	1,2	0,2	0,18	0,2
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	145,3	17,5	23,8	42,0	44,3
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	103,38%	112,60%	113,67%	103,80%	114,88%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	178,0	260,4	240,2	172,3	254,3
EBITDA [mil. kn]	77,1	168,9	154,2	91,2	119,9
Dobit po zaposlenome [kn]	26.939	141.116	130.847	36.613	144.323
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	239.888	406.287	444.826	334.648	472.599

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Iz prikazanih trendova uočava se kontinuirani porast mjesečnih plaća, ali nije izražen trend povećanja prihoda i dobiti koji variraju po pojedinim godinama. Jedino ovaj odjeljak djelatnosti u sektoru Zdravlje ostvaruje značajniji udio u prihodu od prodaje u inozemstvu. Uz oscilacije poslovanja u 2018. godini ukupno dolazi do povećanja dobiti po zaposlenome te do povećanja novostvorene vrijednosti. Izuzetno je visoka dodana vrijednost po zaposlenome (472.599 kuna u 2019.) kao i dobit po zaposlenome.

Tablica 49. Aktivni poduzetnici u proizvodnji osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka u Primorsko-goranskoj županiji

Poduzetnik	Ukupni prihodi, 2019.
JGL d.d., Rijeka	575,92 mil. kn
Adrialab d.o.o., Rijeka	13,68 mil. kn
Remedis j.d.o.o., Rijeka	1,42 mil. kn
Natural elements d.o.o., Rijeka	11.014 kn
IBCC d.o.o., Rijeka	3.492 kn
Adriatic algae biotech d.o.o., Rijeka	271 kn

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Kada pogledamo pojedinačne poduzetnike u ovoj djelatnosti, vidljivo je da u ostvarenim prihodima u 2019. godini JGL d.d., ostvaruju preko 97% ukupnih prihoda u ovoj djelatnosti. Danas JGL razvija i proizvodi generičke lijekove s dodatnom vrijednošću koje prodaje pod vlastitim, zaštićenim nazivima. Od svog osnivanja 1991. godine do danas, društvo je proširilo svoje poslovanje prvo na regiju – Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Srbiju da bi danas poslovalo na područje cijele Europe, Rusije, Kazahstana. Društvo radi na otvaranju novih tržišta na afričkom kontinentu. Društvo je u 2019. godini ostvarilo preko 575 mil. kuna prihoda uz dobit od 77,88 mil. kuna. (JADRAN – GALENSKI LABORATORIJ d.d., 2020.)

c) Proizvodnja opreme za zračenje, elektromedicinske i elektroterapeutske opreme

U ovoj skupini nema registriranih poslovnih subjekata u Primorsko-goranskoj županiji.

d) Proizvodnja medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora

U skupini proizvodnja medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora na području Primorsko-goranske županije registrirana su 52 gospodarska subjekata od kojih su 22 aktivna i 10 ih se vodi kao obrtnik dohodaš. Pružaju usluge zubotehničkog laboratorija, protetike i optike. Trendovi prema pokazateljima dani su u tablici u nastavku.

U ovoj skupini stagnira broj registriranih poduzetnika kao i broj zaposlenih, ali se uočava povećanje prosječnih mjesečnih plaća uz stalne ukupne prihode koji iznose oko 43 mil. kuna godišnje. Također je i stalan iznos dobiti koji iznosi oko 5 mil. kuna. Većina prihoda ostvaruje se od prodaje u zemlji. Blagi rast se ostvaruje i u novostvorenoj vrijednosti, kao i ostvarenju dobiti po zaposlenome i ostvarenju novostvorene vrijednosti po zaposlenom.

Tablica 50. Trendovi u skupni proizvodnje medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	22	23	24	22	22
Broj zaposlenih	147	151	157	157	155
Broj dobitaša	16	15	12	13	16
Broj gubitaša	6	8	12	9	6
Broj investitora	11	8	6	5	7
Broj uvoznika	7	5	6	3	3
Broj izvoznika	1	1	3	3	2
Trgovinski saldo [mil. kn]	-230.553	-218.011	90.415	-6.743	-472.653
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	7.270	7.437	8.393	7.457	8.236
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	4.531	4.620	5.304	4.910	5.297
Ukupni prihodi [mil. kn]	43,1	43,9	46,1	39,4	43,9
Ukupni rashodi [mil. kn]	37,8	37,0	39,7	33,4	36,9
Dobit razdoblja [mil. kn]	4,2	5,5	5,2	4,7	5,5
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	42,0	43,3	44,9	38,3	43,0
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	0,24	0,22	0,37	0,04	0,11
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	0,48	0,44	0,28	0,05	0,59
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	1,38	1,73	0,15	2,08	8,12
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	114,03%	118,82%	116,29%	118,01%	118,75%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	21,1	23,4	26,0	24,9	27,7
EBITDA [mil. kn]	7,1	8,8	9,2	8,7	10,1
Dobit po zaposlenome [kn]	28.579	36.129	33.324	30.154	35.440
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	143.477	155.085	165.730	158.916	179.129

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Tablica 51. Najznačajniji aktivni poduzetnici u ovoj skupini

Poduzetnik	Ukupni prihodi, 2019.
Redental d.o.o., Rijeka	19,92 mil. kn
Milić Igor privatni zubotehnički laboratorij, Rijeka	2,91 mil. kn
Ord Ed protetika d.o.o., Viškovo	2,68 mil. kn
Dentalpro d.o.o., Viškovo	2,28 mil. kn
Dentalni studio Goran i Borko d.o.o., Rijeka	1,79 mil. kn
Formadent d.o.o., Kastav	1,62 mil. kn
FS studio dent d.o.o., Rijeka	1,43 mil. kn

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na:
<https://infobiz.fina.hr/Login>

e) Djelatnost bolnica

U djelatnosti bolnica ukupno je registrirano 11 gospodarskih subjekata od kojih su 3 poduzetnika, a 7 ih je proračunskih korisnika i jedan obrtnik dohodaš. Trend poslovanja proračunskih korisnika prikazan je u tablici u nastavku kroz ukupne prihode i rashode.

Tablica 52. Trendovi proračunskih korisnika u djelatnosti bolnica

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Ukupni prihodi [mlrd. kn]	1,032	1,056	1,132	1,210	1,299
Ukupni rashodi [mlrd. kn]	1,007	1,153	1,165	1,247	1,372

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na:
<https://infobiz.fina.hr/Login>

Kako je vidljivo iz gornje tablice, kod proračunskih korisnika uočava se trend povećanja rashoda u odnosu na prihode te ostvarivanja ukupnoga gubitka poslovanja.

Tijekom proteklih pet godina neznatno se povećao broj aktivnih poduzetnika, a rezultirao je značajnim povećanjem broja zaposlenih. Za razliku od proračunskih korisnika, poduzetnici u skupini bolnica na području Primorsko-goranske županije ostvaruju kontinuirani rast prihoda, od 15,6 mil. kuna 2015. godine na preko 70 mil. kuna prihoda 2019. godine, ali i ostvaruju dobit svake proračunske godine. Prihodi se većinom ostvaruju kroz pružanje usluge u zemlji. Ostvaruju značajno povećanje novostvorene vrijednosti sa 7,7 mil. kuna 2015. godine na 42,7 mil. kuna 2019. godine te imaju kontinuirano ulaganje u novu dugotrajnu imovinu. Dobit po zaposlenome kao i novostvorena vrijednost po zaposlenome je u padu.

Tablica 53. Trendovi u djelatnosti bolnica u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	1	2	2	2	3
Broj zaposlenih	26	88	92	140	159
Broj dobitaša	1	2	2	3	2
Broj gubitaša	0	0	0	0	1
Broj investitora	1	1	1	1	1
Broj uvoznika	0	1	1	1	1
Broj izvoznika	0	1	1	1	1
Trgovinski saldo [kn]	0	-124.891	143.048	-	137.000
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	16.263	18.705	22.660	18.798	18.545
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	9.298	10.198	12.505	10.510	10.557
Ukupni prihodi [mil. kn]	15,65	49,04	55,27	65,97	70,83
Ukupni rashodi [mil. kn]	14,0	44,66	52,55	63,43	68,76
Dobit razdoblja [mil. kn]	1,45	4,07	2,68	2,34	1,99
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	15,5	47,4	54,3	65,4	70,1
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	0,0	0,3	0,4	0,4	0,4
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	0,0	0,4	0,3	0,6	0,3
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	0,32	2,97	6,19	3,54	3,24
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	111,74%	109,81%	105,17%	104,01%	103,02%

Novostvorena vrijednost [mil. kn]	7,74	27,47	31,43	37,88	42,68
EBITDA [mil. kn]	2,29	6,90	5,55	5,20	5,36
Dobit po zaposlenome [kn]	55.765	46.202	29.178	17.140	12.497
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	297.551	312.198	341.580	270.586	268.400

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Tablica 54. Proračunski korisnici i njihovi ostvareni prihodi

Proračunski korisnik	Ukupni prihodi, 2019.
Klinički bolnički centar Rijeka	1,09 mlrd. kn
Thalassotherapia Specijalan bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma	71,62 mil. kn
Klinika za ortopediju Lovran	60,24 mil. kn
Psijhijatrijska bolnica Rab	55,00 mil. kn
Thalassotherapia – Crikvenica, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Primorsko-goranske županije	33,54 mil. kn
Bolnica Lopača	15,65 mil. kn
Lječilište Veli Lošinj	9,96 mil. kn

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Tablica 55. Poduzetnici u ovoj djelatnosti

Poduzetnik	Ukupni prihodi, 2019.
Specijalna bolnica Medico	53,84 mil. kn
Specijalna bolnica dr. Nemeč	14,89 mil. kn
Specijalna bolnica Liganj (u stečaju)	-

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Specijalne bolnice prepoznaju se kao brendovi u pružanju kliničkih i dijagnostičkih obrada te različitih specijalističkih pregleda, opremljene su medicinsko-biokemijskim laboratorijima, modernim operacijskim dvoranama te komfornim sobama za smještaj pacijenata, što pruža specijalna bolnica Medico, dok je specijalna Bolnica dr. Nemeč prepoznata kao vrhunska bolnica za ortopediju.

f) Djelatnost opće medicinske prakse

U djelatnosti opće medicinske prakse registrirano je ukupno 58 gospodarskih subjekata od kojih je 6 poduzetnika i 2 proračunska korisnika. Velik broj gospodarskih subjekata registriran je kao obrtnik dohodaš i za njih nisu dostupni financijski pokazatelji. Uglavnom su to ordinacije opće medicine, specijalističke ordinacije opće medicine, ordinacije obiteljske medicine, privatne prakse i slično.

Tablica 56. Proračunski korisnici i njihovi ostvareni prihodi

Proračunski korisnik	Ukupni prihodi, 2019.
Dom zdravlja Primorsko-goranske županije	161,21 mil. kn
Zavod za hitnu medicinu Primorsko-goranske županije	58,72 mil. kn

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

U tablici u nastavku dani su prihodi i rashodi proračunskih korisnika u zadnjih pet godina.

Tablica 57. Trendovi proračunskih korisnika u djelatnosti opće medicinske prakse

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Ukupni prihodi [mil. kn]	176,53	181,81	193,48	193,22	215,25
Ukupni rashodi [mil. kn]	172,79	182,56	192,22	196,83	221,46

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Isto kao u djelatnosti bolnica, kako je vidljivo iz gornje tablice, kod proračunskih korisnika uočava se trend povećanja rashoda u odnosu na prihode te ostvarivanja ukupnoga gubitka poslovanja.

Broj novih poduzetnika u ovoj djelatnosti ostvaruje neznatni rast, a popopraćen i neznatnim povećanjem broja zaposlenih, kako se vidi iz tablice u nastavku.

Tablica 58. Trendovi u djelatnosti opće medicinske prakse u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	5	5	5	6	6
Broj zaposlenih	7	6	6	10	10
Broj dobitaša	5	5	3	6	6
Broj gubitaša	0	0	2	0	0
Broj investitora	1	1	1	2	2
Broj uvoznika	0	0	0	0	0
Broj izvoznika	0	0	0	0	0
Trgovinski saldo [kn]	0	0	0	0	0
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	7.517	9.643	11.559	8.968	9.486
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	5.029	6.138	7.503	5.608	5.823
Ukupni prihodi [mil. kn]	2,09	2,30	2,40	3,07	2,90
Ukupni rashodi [mil. kn]	1,77	1,87	2,12	2,41	2,45
Dobit razdoblja [mil. kn]	0,27	0,35	0,24	0,58	0,39
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	2,05	2,25	2,35	2,38	2,22
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	0	0	0	0	0
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	0	0	0	0	0
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [kn]	40.370	23.750	15.150	25.401	21.840
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	118,12%	123,24%	113,52%	127,50%	118,34%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	1,00	1,26	1,33	1,94	1,73
EBITDA [mil. kn]	0,36	0,54	0,41	0,78	0,56
Dobit po zaposlenome [kn]	33.663	58.167	40.336	58.300	38.966
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	143.799	209.315	222.365	194.272	172.592

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Ako sagledamo trendove u ovoj djelatnosti, vidljivo je povećanje prosječnih mjesečnih plaća kao i povećanje prihoda u djelatnosti uz ostvarenje minimalne dobiti. Prihodi se ostvaruju u zemlji i djelatnost ostvaruje povećanje novostvorene vrijednosti. Također je povećana dobit i novostvorena vrijednosti po zaposlenom.

g) Djelatnost specijalističke medicinske prakse

U ovoj djelatnosti ukupno su registrirana 124 gospodarska subjekta od kojih je 76 poduzetnika, od kojih je 49 aktivno. Također je registriran 1 proračunski korisnik te 47 obrtnika dohodaša za koje se ne mogu dobiti financijski pokazatelji. Proračunski korisnik je Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije za kojeg u tablici u nastavku dajemo financijske pokazatelje prihoda i rashoda.

Tablica 59. Trendovi proračunskih korisnika u djelatnosti specijalističke medicinske prakse

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Ukupni prihodi [mil. kn]	58,47	59,71	62,73	64,98	64,82
Ukupni rashodi [mil. kn]	57,90	60,24	62,63	62,35	67,60

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Isto kao u djelatnosti bolnica, i u djelatnosti opće specijalističke prakse, kako je vidljivo iz gornje tablice, kod proračunskih korisnika uočava se trend povećanja rashoda u odnosu na prihode te ostvarivanja ukupnoga gubitka poslovanja.

Tablica 60. Trendovi u djelatnosti specijalističke medicinske prakse u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	49	50	47	50	49
Broj zaposlenih	249	205	212	213	218
Broj dobitaša	38	39	40	43	37
Broj gubitaša	11	11	7	7	12
Broj investitora	15	12	11	9	10
Broj uvoznika	6	7	6	6	7
Broj izvoznika	2	3	3	3	3
Trgovinski saldo [kn]	357.049	814.888	286.868	796.290	1.076.589
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	10.514	8.287	8.854	9.532	9.444
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	6.146	5.009	5.335	5.700	5.667
Ukupni prihodi [mil. kn]	85,24	58,90	61,48	66,60	68,12
Ukupni rashodi [mil. kn]	77,20	51,90	56,18	61,68	62,87
Dobit razdoblja [mil. kn]	6,22	5,38	4,40	4,00	4,30
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	79,44	56,29	59,17	63,32	65,64
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	1,43	1,44	1,34	1,44	1,39
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	1,07	0,64	1,05	0,64	0,31
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	12,14	0,72	1,78	1,21	0,58
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	110,41%	113,49%	109,43%	107,98%	108,36%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	46,65	32,35	32,91	35,39	36,41
EBITDA [mil. kn]	9,39	9,22	8,28	8,37	8,85
Dobit po zaposlenome [kn]	24.980	26.258	20.766	18.791	19.730
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	187.369	157.802	155.254	166.162	167.005

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

U djelatnosti specijalističke medicinske prakse uočava se stagniranje broja poduzetnika uz smanjenje broja zaposlenih. Iako se smanjuje broj djelatnika, prosječne mjesečne plaće prate trend blagog rasta u skladu s državnim prosjekom u sektoru Zdravlje. Također je vidljivo da prihodi stagniraju uz stalnu dobit. Većina prihoda od prodaje ostvarena je u zemlji. Novostvorena vrijednost stagnira isto kao i dobit po zaposlenome i novostvorena vrijednost po zaposlenom.

h) Djelatnost stomatološke prakse

U djelatnosti stomatološke zaštite u Primorsko-goranskoj županiji ukupno je registrirano 285 gospodarskih subjekata od kojih je 70 poduzetnika, i to 62 aktivna, a ostali su registrirani kao obrtnici

dohodaši te nije moguće dohvatiti njihove financijske pokazatelja. Na području Primorsko-goranske županije nije registriran niti jedan proračunski korisnik u ovoj djelatnosti.

Tablica 61. Trendovi u djelatnosti stomatološke prakse u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	42	47	52	60	62
Broj zaposlenih	492	519	552	625	663
Broj dobitaša	38	38	41	42	47
Broj gubitaša	4	9	11	18	15
Broj investitora	25	14	19	21	21
Broj uvoznika	12	12	15	14	18
Broj izvoznika	1	1	3	4	4
Trgovinski saldo [mil. kn]	9,96	-7,31	-7,96	31,63	36,62
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	10.112	10.471	10.910	10.630	11.356
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	5.949	6.186	6.595	6.516	7.006
Ukupni prihodi [mil. kn]	254,68	285,17	316,73	374,05	345,62
Ukupni rashodi [mil. kn]	198,96	234,30	263,59	302,13	296,64
Dobit razdoblja [mil. kn]	6,22	5,38	4,40	4,00	4,30
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	232,10	280,49	311,85	368,51	338,13
Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	18,44	0,13	0,21	0,96	0,16
Uvoz (uključuje i stjecanje) [mil. kn]	8,48	7,44	8,17	32,60	36,77
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	12,93	3,94	9,94	9,09	6,79
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	128,00%	121,71%	120,16%	123,81%	116,51%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	128,08	131,68	144,84	174,66	162,97
EBITDA [mil. kn]	65,62	63,31	68,64	89,27	65,02
Dobit po zaposlenome [kn]	90.487	77.106	78.755	88.806	60.267
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	260.326	253.730	262.393	279.450	245.802

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Kroz pokazatelje vidimo da se povećava broj registriranih poslovnih subjekata, i to sa 42 poduzetnika 2015. godine na 62 aktivna poduzetnika 2019. godine. Isto tako povećava se i broj zaposlenih u ovoj djelatnosti sa 492 zaposlena 2015. godine na 663 zaposlena 2019. godine. Djelatnost ostvaruje blagi rast plaća kao cijeli zdravstveni sektor u Republici Hrvatskoj. Kako raste broj registriranih poslovnih subjekata, isti trend prati i povećanje ukupnih prihoda, dok sama dobit ne prati taj rast. Većina prihoda ostvarena je za usluge unutar zemlje, novostvorena vrijednost bilježi lagani rast, ali dolazi do smanjenja ostvarene dobiti po zaposlenome isto tako i do smanjenja novostvorene vrijednosti po zaposlenom.

i) Ostale djelatnosti zdravstvene zaštite

U ostalim djelatnostima zdravstvene zaštite ukupno je registrirano 99 gospodarskih subjekata, i to 33 poduzetnika od kojih je aktivno njih 17 te 65 obrtnika dobitaša. Nema registriranih proračunskih korisnika. Ovi gospodarski subjekti pružaju usluge zdravstvene njege i rehabilitacije, hospicije, usluge fizioterapije i kinezioterapije, usluge privatne psihološke prakse, usluge njege tijela, akupunkturu, homeopatiju, nutricionizam, logopedске usluge i ostalo.

Tablica 62. Trendovi u ostalim djelatnostima zdravstvene zaštite u Primorsko-goranskoj županiji

Pokazatelj	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	16	17	18	16	17
Broj zaposlenih	117	137	127	122	126
Broj dobitaša	13	13	13	12	13
Broj gubitaša	3	4	5	4	4
Broj investitora	6	5	1	2	3
Broj uvoznika	0	1	0	0	0
Broj izvoznika	0	0	0	0	2
Trgovinski saldo [kn]	0	-78.000	0	0	18.128
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome [kn]	5.509	6.536	6.587	6.970	7.344
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenome [kn]	4.229	4.239	4.405	4.644	4.939
Ukupni prihodi [mil. kn]	16,79	17,84	16,32	16,89	19,67
Ukupni rashodi [mil. kn]	16,06	18,00	15,96	16,46	19,37
Dobit razdoblja [mil. kn]	0,55	-0,26	0,25	0,34	0,23
Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	16,61	16,94	15,92	16,50	18,15
Prihodi od prodaje u inozemstvu [kn]	0	0	0	0	18.128
Uvoz (uključuje i stjecanje) [kn]	0	78.000	0	0	0
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu [mil. kn]	0,46	0,18	0,11	0,01	1,39
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	104,51%	99,14%	102,24%	102,61%	101,56%
Novostvorena vrijednost [mil. kn]	11,15	12,87	12,13	12,25	13,61
EBITDA [mil. kn]	1,37	0,19	0,68	0,80	1,18
Dobit po zaposlenome [kn]	4.722	-1.932	1.981	2.763	1.796
Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]	95.275	93.907	95.525	100.393	108.052

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

Broj registriranih aktivnih poduzetnika se ne mijenja, a približno je i isti broj zaposlenih iako dolazi do porasta prosječnih mjesečnih plaća kao i ukupnih prihoda. Gospodarski subjekti ostvaruju minimalnu dobit. Većina poslovnih prihoda ostvarena je od prodaje usluge u zemlji. Bruto investicije u dugotrajnu imovinu su neznatne kao i novostvorena vrijednost. Dobit po zaposlenome je minimalna uz blago povećanje novostvorene vrijednosti po zaposlenom.

1.4.4.3. Usporedba sastavnica sektora Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji

Tablica 63. Usporedba pokazatelja po djelatnostima koje pripadaju sektoru Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji u 2019. godini

Djelatnost	Broj poduzetnika	Broj zaposlenih	Ukupni prihodi [mil. kn]	Prihodi od prodaje u zemlji [mil. kn]	Prihodi od prodaje u inozemstvu [mil. kn]	Novostvorena vrijednost [mil. kn]	Dobit po zaposlenome [kn]	Novostvorena vrijednost po zaposlenome [kn]
Uzgoj bilja za uporabu u farmaciji, aromatskoj, začinskog i ljekovitog bilja	7	4	1,11	0,93	0,00	0,63	-15.706	157.509
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka	6	538	591,11	139,30	418,30	254,30	144.323	472.599
Proizvodnja medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora	22	155	43,90	43,00	0,11	27,70	35.440	179.129
Bolnice	3	159	70,83	70,10	0,40	42,68	12.497	268.400
Opća medicinska praksa	6	10	2,90	2,22	0,00	1,73	38.966	172.592
Specijalistička medicinska praksa	49	218	68,12	65,64	1,39	36,41	19.730	167.005
Stomatološka praksa	62	663	345,62	338,13	0,16	162,97	60.267	245.802
Ostale djelatnosti zdravstvene zaštite	17	126	19,67	18,15	0,02	13,61	1.796	108.052
Ukupno	172	1.873	1.143,00	677,50	420,40	540,00	69.374	288.331

Izvor: obrada autora prema podacima FINA-e [online], dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login>

U gornjoj tablici korišten je dio pokazatelja, tako da je vidljivo da djelatnosti proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka ostvaruje preko 50% prihoda sektora Zdravlje u Primorsko-goranskoj županiji iako zapošljava nešto manje od 30% ukupno zaposlenih u sektoru. Značajnije prihode još ostvaruje djelatnost stomatološke prakse, a u ove dvije djelatnosti je i najviše zaposlenih. Sve djelatnosti ostvaruju prihode od prodaje usluga u zemlji, osim proizvodnje farmaceutskih proizvoda i pripravaka koja jedina većinu prihoda ostvaruje od prodaje u inozemstvu. Ako sagledamo pokazatelje novostvorene vrijednosti i dobiti po zaposlenome, vidimo da se ona najviše generira kroz djelatnosti

proizvodnje farmaceutskih proizvoda i pripravaka i kroz stomatološku praksu, a iza njih kroz djelatnosti opće medicinske prakse i proizvodnje medicinskih i stomatoloških instrumenata i pribora. Kada pogledamo pokazatelje novostvorene vrijednosti po zaposlenom, ponovno je na prvome mjestu proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka, a iza nje djelatnost bolnice pa stomatološke prakse.

Popis izvora³

Arhivalitika (2014.): Ekonomska analiza sektora profesionalnih i poslovnih usluga [online], <https://www.cut.hr/resources/publikacije/9/Ekonomska%20analiza%20sektora%20profesionalnih%20i%20poslovnih%20usluga.pdf> (10.11.2020.)

Cedefop (2016.): Future skill needs in Europe: critical labour force trends. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 59. <http://dx.doi.org/10.2801/56396> (28.8.2020.)

Centar izvrsnosti za virusnu imunologiju i cjepiva, <https://zci-cervirvac.hr/hr/opce-informacije/institucije-partneri/> (15.11.2020.)

Centar kompetencija (CEKOM) za pametne gradove, <https://smart-ri.hr/smart-ri-projekti/> (15.11.2020.)

Centar za elektroničko nakladništvo Sveučilišta u Rijeci, <http://cen.uniri.hr/o-centru-za-elektronicko-nakladnistvo.htm> (15.11.2020.)

Centar za industrijsku baštinu Sveučilišta u Rijeci, <http://cib.uniri.hr/projekti/> (15.11.2020.)

Centar za inovacije i poduzetništvo (CIP-PAR), <https://cip.par.hr/> (15.11.2020.)

Centar za mikro- i nanoznanosti i tehnologije Sveučilišta u Rijeci, <http://nanori.uniri.hr/hr/about-us/> (15.11.2020.)

Centar za napredne studije jugoistočne Europe Sveučilišta u Rijeci, <http://sz-ri.com/centar-za-napredne-studije-uniri/> (15.11.2020.)

Centar za napredno računanje i modeliranje Sveučilišta u Rijeci, <https://cnrm.uniri.hr/hr/> (15.11.2020.)

Centar za podršku pametnim i održivim gradovima Sveučilišta u Rijeci, https://rektor.uniri.hr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=258&Itemid=&lang=en (15.11.2020.)

Centar za proteomiku Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, <https://www.medri.uniri.hr/hr/fakultet/katedre/centar-za-proteomiku.html> (15.11.2020.)

Centar za umjetnu inteligenciju i kibernetičku sigurnost Sveučilišta u Rijeci, <https://airi.uniri.hr> (15.11.2020.)

Centar za urbanu tranziciju, arhitekturu i urbanizam – DeltaLab, <https://deltalab.hr/hr/o-nama/> (15.11.2020.)

CPRR – Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije (2020.), www.cpr.hr (29.4.2020.)

Državni zavod za statistiku (2019.): Primjena informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) u poduzećima u 2019. [online]. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/02-03-01_01_2019.htm (2.12.2020.)

---

³ Popis literature odnosi se na literaturu korištenu u Analizi sektora i u Analizi regionalnog inovativnog potencijala, istraživanja i razvoja, vještina i ljudskog kapitala.

DZS – Državni zavod za statistiku (2010.): “Zaposlenost i plaće u 2009.”, Statističko izvješće 1419, <https://www.dzs.hr/Hrv/publication/FirstRelease/results.asp?pString=Zaposlenost%20i&pSearchString=%Zaposlenost%20i%> (10.4.2020.)

DZS – Državni zavod za statistiku, “Inovacije u hrvatskim poduzećima u razdoblju 2014. – 2016.”, Priopćenje 8.2.5. (2018.), [online]. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-02-05_01_2018.htm (14.5.2020.)

DZS (2020.): „Zaposlenost – pregled po županijama“ (30. travnja 2020.), <https://www.dzs.hr/Hrv/publication/StatisticsInLine.htm> (1.10.2020.)

EIIT – European Institute of Innovation & Technology (2020.): Making innovation happen [online]. Dostupno na: <https://eit.europa.eu/> (24.11.2020.)

EU Agenda (2017.): European Technology and Innovation Platforms [online]. Dostupno na: <https://euagenda.eu/publications/european-technology-and-innovation-platforms> (23.11.2020.)

European Union, Key enabling technologies policy [online]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/industrial-research-and-innovation/key-enabling-technologies_en#documents (19.11.2020.)

Europska komisija (2012.): Regional Innovation Scoreboard 2012 [online]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/aaff75f0-8d26-4503-96a4-a61a7906d133> (19.11.2020.)

Europska komisija (2017.): Tematski informativni članak o europskom semestru: Istraživanje i inovacije [online]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-research-innovation_hr.pdf (19.11.2020.)

Europska komisija (2019.): European innovation scoreboeard 2019, https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards_en (15.10.2020.)

EK-PuH – Europska komisija – Predstavništvo u Hrvatskoj, https://ec.europa.eu/croatia/basic/what-is-artificial-intelligence_hr (20.10.2020.)

FINA, Upute za popunjavanje godišnjega financijskog izvještaja poduzetnika od 2016. godine, <https://www.fina.hr/documents/52450/156415/Upute+za+popunjavanje+godišnjeg+financijskog+izvještaja+poduzetnika+%28GFI-POD+obrasca%29.pdf/061521a8-ceae-50a1-3823-63ef38eb805e?version=1.0>

CARSA, DIW econ, Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises (Europska komisija) , LE Europe, PwC Luxembourg za Europsku komisiju (2019.): „Annual report on European SMEs 2018/2019“, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cadb8188-35b4-11ea-ba6e-01aa75ed71a1/language-en> (15.5.2020.)

Europska komisija (2019.): „Regional Innovation Scoreboard 2019“ [online]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards_en (18.5.2020.)

Europska komisija (2020.): European innovation scoreboard 2020 – main report [online]. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42981> (19.11.2020.)

Europska komisija, Business services [online]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/growth/single-market/services/business-services_en (11.11.2020.)

Eurostat 2020., <https://ec.europa.eu/eurostat/home?> (1.10.2020.)

Eurostat, Business services [online]. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/structural-business-statistics/business-services> (10.11.2020.)

FINA (2020). Dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/> (11.11.2020.)

Fond za zaštitu okoliša, 2020., www.fzoeu.hr (10.11.2020.)

Grad Rijeka (2020.): „Znanstveno-tehnološki park“, <https://www.rijeka.hr teme-za-gradane/biznis-i-investicije/znanstveno-tehnoloski-park/> (29.4.2020.)

HAMAG-BICRO (2017.): Industrija 4.0 u Hrvatskoj [online]. Dostupno na: <https://hamagbicro.hr/hamag-bicro-potice-pametnu-proizvodnju-u-hrvatskoj/> (2.12.2020.)

HLBIB – HLB Inženjerski biro d.o.o., Rijeka, lipanj 2020., Izvještaj o obavljenoj reviziji financijskih izvještaja za 2019. godinu za društvo 3. MAJ Brodogradilište d.d., HLB Inženjerski biro d.o.o., Rijeka, https://sudreg.pravosudje.hr/registar/f?p=150:28:0::NO:28:P28_SBT_MBS:040000833 (15.11.2020.)

Hrvatski zavod za zapošljavanje – HZZ statistika online, <https://statistika.hzz.hr/> (listopad – studeni)

IMAP, Poslovne usluge [online]. Dostupno na: <https://www.imap-see.com/hr/industries/professional-services/> (11.11.2020.)

IND-EKO d.o.o., 2020., www.ind-eko.hr (10.11.2020.)

FMEAE & FMER – Federal Ministry for Economic Affairs and Energy & Federal Ministry of Education and Research, Platform Industrie 4.0, <https://www.plattform-i40.de/PI40/Navigation/EN/Home/home.html> (20.10.2020.)

Info.BIZ servis (2020.): Baza podataka [online] Zagreb: Financijska agencija. Dostupno na: <https://infobiz.fina.hr/Login> (listopad – studeni 2020.)

International Trade Administration (2020.): Professional and Business Services: The administrative infrastructure that supports businesses with specialized skills [online]. Dostupno na: <https://www.trade.gov/professional-and-business-services> (10.11.2020.)

Jadran Galenski laboratorij, <https://www.jgl.hr/> (5.11.2020.)

Kružić, V., Kovačić, M. i Ivetić, S. za PRIGODA-u (2018.): „Analiza poduzetničkih zona u Primorsko-goranskoj županiji i prijedlog razvoja malih poslovnih zona u razdoblju 2019. – 2021. godine“.

McKinsey & Company (2020.a.): McKinsey on Healthcare, Best of 2019, <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Industries/Healthcare%20Systems%20and%20Services/Our%20Insights/McKinsey%20on%20Healthcare%20Best%20of%202019/McK-HSS-Best-of-2019.pdf> (1.11.2020.)

MEKCI – Mediteransko edukacijski komorski centar inovacija d.o.o., <https://mekci.eu> (29.4.2020.)

Metis d.d., 2020., www.metis.hr (10.11.2020.)

MGI – Smit, S., Tacke, T., Lund, S., Manyika, J., Thiel, L. za McKinsey Global Institute (2020.): The future of work in Europe, Discussion paper, lipanj. <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/explore-the-future-of-work-in-europe> (15.9.2020.)

MGPO – Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta (2019.): „Izvješće o poslovanju slobodnih zona u Republici Hrvatskoj u 2017. godini“, <https://www.sabor.hr/hr/izvjesce-o-poslovanju-slobodnih-zona-u-republici-hrvatskoj-u-2017-godini-podnositeljica-vlada> (29.4.2020.)

Ministarstvo gospodarstva (2016.): Javne politike za razvoj i reformu tržišta profesionalnih i poslovnih usluga u Hrvatskoj [online]. Dostupno na: https://www.mingo.hr/public/trgovina/Javne_politike20116.pdf (10.11.2020.)

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Novi kreativni impuls za održivi razvoj industrije i ukupnog gospodarstva [online]. Dostupno na: <https://gospodarstvo.gov.hr/uprava-za-investicije-industriju-i-inovacije/258> (11.11.2020.)

Monterra d.o.o., studeni 2020., www.monterra.hr

NetDiligence (2019.): Cyber Claims Study: 2019 Report [online]. Dostupno na: <https://netdiligence.com/2019-claims-study-thank-you-page/?submissionGuid=87db76de-3514-4bfd-8400-14b9db7117d3> (19.11.2020.)

Nikolić, G. (2018.): Je li industrija 5.0 odgovor na industriju 4.0 ili njen nastavak? [online]. <https://www.cut.hr/resources/publikacije/9/Ekonomska%20analiza%20sektora%20profesionalnih%20i%20poslovnih%20usluga.pdf> (10.11.2020.)

OECD/EOHSP – European Observatory on Health Systems and Policies (2019.): Hrvatska: pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2019., State of Health in the EU, OECD Publishing, Paris/ European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels. https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2019_chp_hr_croatian.pdf (1.11.2020.)

PC Vinodol – Poduzetnički centar Vinodol (2020.), <http://pc-vinodol.com> (29.4.2020.)

Perić, E. za Hrvatsku gospodarsku komoru, Industrija 4.0, <https://www.hgk.hr/documents/hgk-industrija-4058d8c59722f1e.pdf> (20.10.2020.)

PINS – SKRAD – Lokalna razvojna agencija PINS (2020.), <https://www.pins-skrad.hr> (29.4.2020.)

PORIN – Riječka razvojna agencija PORIN (2020.), <http://www.porin.hr> (29.4.2020.)

PRIGODA – Regionalna razvojna agencija PGŽ, 2020., <https://prigoda.hr/> (1.10.2020.)

Publications Office of the European Union (2019.): Future technology for prosperity [online] Dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ae785b63-dba9-11e9-9c4e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-116042367> (11.11.2020.)

PWC (2020.) Essential Eight Convergence [online]. Dostupno na: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/technology/essential-eight-technologies.html> (2.12.2020.)

REA-KVARNER – Regionalna energetska agencija Kvarner d.o.o. (2020.), <http://www.reakvarner.hr> (29.4.2020.)

Schwab, K., World Economic Forum (2019) The Global Competitiveness Report 2019 [online]. Dostupno na: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (19.11.2020.)

STARTUP – Poduzetnički inkubator (STARTUP Inkubator Rijeka) (2020.), www.startup.rijeka.hr (29.4.2020.)

StepRi, Boost4BSO – Osposobljavanje poduzetničkih potpornih institucija za podršku kod uvođenja rješenja Industrije 4.0, <https://www.step.uniri.hr/projekt/boost4bso/> (20.10.2020.)

Sveučilište u Rijeci, <https://uniri.hr/> (10.11.2020.)

TBRC – The Business Research Company (2019) Professional Services Market Characteristics [online]. Dostupno na: <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/professional-services-market> (10.11.2020.)

U.S. Bureau of Labor Statistics (2020.): Professional and Business Services [online] Dostupno na: <https://www.bls.gov/iag/tgs/iag60.htm> (11.11.2020.)

UNIRI – Sveučilište u Rijeci (2020.), <https://uniri.hr/sveuciliste-i-drustvo/sveuciliste-i-gospodarstvo/znanstveno-tehnologijski-park-step-ri/> (29.4.2020.)

Viktor Lenac, www.lenac.hr (10.11.2020.)

World Economic Forum (2020.): Top 10 Emerging Technologies of 2020: Special report [online] Dostupno na: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Top_10_Emerging_Technologies_2020.pdf (2.12.2020.)

ZSuR – Zaklada Sveučilišta u Rijeci (2019.): „Izvešće o radu zaklade Sveučilišta u Rijeci za siječanj – prosinac 2018.“ <https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2018/09/Godišnje-izvješće-o-radu-Zaklade-Sveučilišta-u-Rijeci-za-2017.-godinu.pdf> (29.4.2020.)

Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (pročišćeni tekst zakona na temelju Narodnih novina, broj 93/13 (19.7.2013.), 114/13 (12.9.2013.), 41/14 (31.3.2014.), 57/18. (27.6.2018.)), Pravni portal ingbiro.com, <http://www.ingbiro.com/default.aspx> (20.10.2020.)